

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

**FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ VE MESLEKİ,
TEKNİK ANADOLU LİSELERİNDE GÖREV YAPAN MUHASEBE VE FİNANSMAN
ÖĞRETMENLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

DUDU TEKTAŞ

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

**FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ VE MESLEKİ,
TEKNİK ANADOLU LİSELERİNDE GÖREV YAPAN MUHASEBE VE FİNANSMAN
ÖĞRETMENLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA**

Yüksek Lisans Tezi

DUDU TEKTAŞ

Danışman: Doç. Dr. AYÇA AKARÇAY ÖĞÜZ

İstanbul, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ ONAY BELGESİ

İŞLETME Anabilim Dalı MUHASEBE FİNANSMAN Bilim Dalı TEZLİ YÜKSEK LİSANS öğrencisi DUDU TEKTAŞ'ın FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ VE MESLEKİ , TEKNİK ANADOLU LİSELERİNDE GÖREV YAPAN MUHASEBE VE FİNANSMAN ÖĞRETMENLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA adlı tez çalışması, Enstitümüz Yönetim Kurulunun 28.11.2019 tarih ve 2019-40/29 sayılı kararıyla oluşturulan jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Savunma Tarihi 10 / 12 / 2019

Öğretim Üyesi Adı Soyadı

İmzası

Öğretim Üyesi Adı Soyadı	İmzası
1. Tez Danışmanı Doç. Dr. AYÇA AKARÇAY ÖĞÜZ	
2. Jüri Üyesi Prof. Dr. AYTEN ÇETİN	
3. Jüri Üyesi Dr. Öğr. Üyesi ALİ ALTUĞ BİÇER	

GENEL BİLGİLER

İsim ve Soyadı : Dudu TEKTAŞ
Anabilim Dalı : İşletme
Programı : Muhasebe Finansman
Tez Danışmanı : Doç. Dr. Ayça AKARÇAY ÖĞÜZ
Tez Türü ve Tarihi : Yüksek Lisans – Aralık 2019
Anahtar Kelimeler : Finansal Okuryazarlık
Finansal Yeterlilik
Finansal Eğitim
Para

ÖZET

FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ VE MESLEKİ, TEKNİK ANADOLU LİSELERİNDE GÖREV YAPAN MUHASEBE VE FİNANSMAN ÖĞRETMENLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Günümüzde kişiler hem gündelik hayatta hem de geleceğe yönelik kararlar alırken bilinçli bir şekilde hareket etmek zorundadır. Değişen ve gelişen dünyamızda özellikle finansal ürün ve hizmetlerdeki çeşitliliğin artması nedeniyle kişilerin olası risklere karşı kendilerini koruyabilmeleri ve bu çeşitliliği fırsata dönüştürebilmeleri gerekmektedir. Yapılan araştırmalar neticesinde kişilerin finansal konularda bilinçsiz hareket ettikleri ve bunun sonucunda büyük kayıplar yaşadıkları görülmüştür. Bu yüzden kişilerin sağlıklı kararlar verebilmesi için finansal eğitim olarak finansal okuryazar olabilmeleri gerekmektedir.

Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde Finansal Okuryazarlık, ikinci bölümde Finansal Eğitim ve son bölümde ise Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesine yönelik alan çalışması yer almaktadır.

Araştırma kısmında İstanbul Anadolu yakasında Mesleki ve Teknik Liselerde görev yapan muhasebe ve finansman öğretmenlerinden oluşan 148 öğretmenin finansal okuryazarlık düzeyleri ve finansal okuryazarlık düzeylerini arttırma yolları incelenmiştir. Çalışmada, öğretmenlerin finansal okuryazarlık düzeyleri belirlenirken frekans analizleri, T Testi ve Anova testi uygulanmıştır.

GENERAL KNOWLEDGE

Name and Surname : Dudu TEKTAŞ

Institute : BusinessAdministration

Programme : Accounting and Finance

Thesis Advisor : Associate Professor Ayça AKARÇAY

Degree Awarded and Date : Master of Arts –December 2019

Keywords : Financial Literacy
Financial Competence
Financial Education
Money

ABSTRACT

DETERMINATION OF FINANCIAL LITERACY LEVEL AND A RESEARCH BASED ON ACCOUNTING AND FINANCE TEACHERS WORKING IN ANATOLIAN HIGH SCHOOLS

Nowadays, human beings have to act very carefully in both in their daily and future decisions. In our changing and developing world, especially due to the increase in the diversity of financial products and services, people need to be able to protect themselves against possible risks and then turn this diversity into an opportunity. As a result of the researches, it is seen that people act unconsciously in financial matters therefore they suffer big financial losses. Due to this reason people ought to take financial education in order to be financial literate to make healthy decisions.

The study consists of three main sections. In the first part, Financial Literacy, in the second part Financial Education, in the third and final , a field study for the Determination of Financial Literacy Level of Accounting and Finance Teachers are come in on. .

In the research part, the financial literacy levels of 148 teachers who are accounting and finance teachers working in Vocational and Technical High Schools on the Anatolian side of Istanbul were examined and ways of increasing the financial literacy levels were examined. In the study, frequency analysis, T test and Anova test are applied to determine financial literacy levels of teachers.

ÖNSÖZ

“Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Mesleki, Teknik Anadolu Liselerinde Görev Yapan Muhasebe ve Finansman Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma” konusunu araştırmak için yaptığım bu çalışmamda desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, bilgi ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, çalışmamı hazırlarken büyük keyif almamı sağlayan tez danışmanım Doç. Dr. Ayça AKARÇAY ÖĞÜZ’e;

Özellikle anketi uygulamamda yardımlarını esirgemeyip zaman ayıran, özverili bir şekilde anketi uygulayan ve her zaman destek veren değerli meslektaşlarıma ve çalışmamın başından sonuna kadar her alanda bana maddi ve manevi desteğini esirgemeyen kıymetli eşim Serkan TEKTAŞ’a ve biricik kızım Elif Serra’ma; çok teşekkür ediyorum ve sonsuz şükranlarımı sunuyorum.

Aralık, 2019

DUDU TEKTAŞ

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TABLO LİSTESİ	x
ŞEKİL LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR	xv
GİRİŞ	1
1. FİNANSAL OKURYAZARLIK	4
1.1. Finansal Okuryazarlık İle İlgili Kavramlar	4
1.1.1. Finans Kavramı	4
1.1.2. Okuryazarlık Kavramı	5
1.1.3. Finansal Sorumluluk	6
1.1.4. Finansal Bilgi	6
1.1.5. Finansal Farkındalık Kavramı ve Önemi	7
1.1.6. Finansal Yeterlilik	10
1.1.7. Ekonomi Okuryazarlığı	11
1.1.8. Finansal Okuryazarlığın Tanımı	12
1.2. Finansal Okuryazarlığa Duyulan İhtiyaç ve Finansal Okuryazarlığın Önemi	14
1.3. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler	16
1.3.1. Sosyal-Demografik Özellikler	16
1.3.2. Aile Geçmişi	17
1.3.3. Zenginlik-Servet	17
1.3.4. Zaman Tercihleri	17
1.3.5. Umutsuzluk	18
1.3.6. Finansal Memnuniyet	18
1.4. Finansal Okuryazar Bireyin Özellikleri	20
1.4.1. Parayı Etkili Yönetebilmek	23
1.4.2. Finansal Sistemi Kavrayabilmek	25
1.4.3. Finansal Planlama Yapabilmek	26
1.4.4. Bütçeyi Etkin Yönetebilmek	30
1.4.5. İyi İletişim Kurabilmek	32

1.5.	Finansal Okuryazarlığın Makroekonomik Etkileri	33
1.6.	Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi.....	35
2.	FİNANSAL EĞİTİM	39
2.1.	Finansal Eğitimin Tanımı	39
2.2.	Finansal Eğitimin Öncelik Verdiği Konular	41
2.3.	Finansal Eğitimin İşlevi Ve Amacı	42
2.4.	Finansal Eğitimin Önemi ve Faydaları.....	44
2.4.1.	Bireysel Refaha Katkısı	46
2.4.2.	Finansal Piyasalara Katkısı.....	47
2.4.3.	Ekonomik ve Toplumsal Refaha Katkısı.....	48
2.5.	Türkiye’de ve Dünyada Finansal Eğitim Faaliyetleri	49
2.5.1.	FODER (Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği)	52
2.5.2.	HABİTAT Derneği Tarafından Yapılan Çalışmalar	53
2.5.3.	TEB’in Yapmış Olduğu Çalışmalar	54
2.5.4.	TCMB Yapmış Olduğu Çalışmalar	55
2.5.5.	SPK’nın Yapmış Olduğu Çalışmalar	55
2.5.6.	OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü).....	57
2.5.7.	Dünya Bankası (World Bank).....	58
2.6.	Finansal Erişim ve Finansal Tabana Yayılma	60
2.6.1.	Finansal Erişim ve Kullanım Göstergeleri	62
2.6.2.	Finansal Erişimin Önündeki Engeller	63
2.6.3.	Finansal Erişimin Önündeki Engellerin Kaldırılması ve Finansal Hizmetlere Erişimin Yaygınlaştırılması	64
2.7.	Finansal Tüketicinin Korunması	66
3.	İSTANBUL İLİNDE GÖREV YAPAN MUHASEBE VE FİNANSMAN ÖĞRETMENLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA.....	69
3.1.	Araştırmanın Amaç ve Kapsamı	69
3.2.	Örneklem Seçimi ve Verilerin Toplanması	69
3.3.	Araştırmanın Varsayımları ve Kısıtları	70
3.4.	Araştırmanın Modeli	70
3.5.	Araştırma Hipotezleri	71

3.6.	Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Araçları	73
3.7.	Araştırmanın İşlem Yolu ve Araştırmada Kullanılan Veri Analizi Teknikleri	74
3.7.1.	Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları.....	74
3.8.	Araştırmaya Ait Bulgular ve Yorumları.....	80
3.8.1.	Bağımsız Değişkenlere Ait Bulgular.....	80
3.8.2.	Finansal Okuryazarlığa Yönelik Bulgular	84
3.9.	Araştırmanın Sonuçları.....	94
4.	SONUÇ	98
EKLER	100
KAYNAKÇA	106

TABLO LİSTESİ

	Sayfa No.
Tablo 1 : Nedensel İlişkiler Teorisinden Oluşturulan Kendi Çabalarıyla Finansal Öğrenme	19
Tablo 2 : Finansal Eğitimin Öncelik Verdiği Konular	41
Tablo 3 : Finansal Erişimin Önündeki Engeller	64
Tablo 4 : “Finansal Okuryazarlık Formu” Faktör Analizi Bilgileri ve Faktör Yükleri	75
Tablo 5 : “Finansal Okuryazarlık Formu” Düzeltilmiş Madde Test Korelasyon Katsayıları	78
Tablo 6 : “Finansal Okuryazarlık Formu” Güvenirlilik Çalışması Test Yarılama (Eş Değer Yarılar) Güvenilirliği Uygulama Sonuçları ..	79
Tablo 7 : Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları	80
Tablo 8 : Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları	81
Tablo 9 : Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları ...	81
Tablo 10 : Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Evde Yaşayan Kişi Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları	82
Tablo 11 : Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Gelir Ortalaması Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları ..	82

Tablo 12	:	Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Eğitim Düzeyi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları	83
Tablo 13	:	Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Mesleki Kıdem Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları ...	83
Tablo 14	:	Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Okuldaki Görevi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları ..	84
Tablo 15	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları .	84
Tablo 16	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları	85
Tablo 17	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları ...	85
Tablo 18	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları	86
Tablo 19	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	86
Tablo 20	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Evde Yaşayan Kişi Sayısı Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları	87

Tablo 21	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Evde Yaşayan Kişi Sayısı Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	87
Tablo 22	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Hane Halkı Gelir Ortalaması Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları	88
Tablo 23	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Hane Halkı Gelir Ortalaması Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	88
Tablo 24	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları	89
Tablo 25	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	89
Tablo 26	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları	90
Tablo 27	:	Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık	

	Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	91
Tablo 28	: Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Okuldaki Görevi Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları	91
Tablo 29	: Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Okuldaki Görevi Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları	91
Tablo 30	: Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda Yer Alan 39. Soruya Verdikleri Yanıtların İncelenmesi	92
Tablo 31	: Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda Yer Alan 40. Soruya Verdikleri Yanıtların İncelenmesi	92
Tablo 32	: Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda Yer Alan 41. Soruya Verdikleri Yanıtların İncelenmesi	93
Tablo 33	: Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda Yer Alan 42. Soruya Verdikleri Yanıtların İncelenmesi	93
Tablo 34	: Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda Yer Alan 43. Soruya Verdikleri Yanıtların İncelenmesi	94

ŞEKİL LİSTESİ

		Sayfa No.
Şekil 1	: Finansal Okuryazarlığın Dört Bileşeni	12
Şekil 2	: Finansal Tabana Yayılım Tablosu	60

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ASEC	Amerika Tasarruf Eğitimi Konseyi (Academy of Safety and Emergency Care)
ATM	Bankamatik
BDDK	Bankacılık Denetleme ve Dúzenleme Kurulu
BİST	Borsa İstanbul
BK	Borçlar Kanunu
CYFI	Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finans Kuruluşu (Child and Youth Finance International)
FED	Amerikan Merkez Bankası (Federal Reserve Bank)
FINRA	Finans Sektörü Dúzenleme Kurulu (Financial Industry Regulatory Authority)
FLEC	Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu (Fort Loudoun Electric Cooperative)
FODER	Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
IFIE	Uluslararası Yatırımcı Eğitim Forumu (International Forum for Investor Education)
IOSCO	Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları Örgütü (International Organization of Securities Commissions)
İİBF	İktisadi İdari Bilimler Fakóltesi
NCEE	Ulusal Ekonomik Eğitim Konseyi (National Council on Economic Education)
NEFE	Finansal Eğitim Ulusal Vakfı (National Endowmentfor Financial Education)
OECD	Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Co-operation and Development)

<i>PISA</i>	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı (Programme for International Student Assessment)
<i>s</i>	Sayfa
<i>SEC</i>	Amerika Sermaye Piyasası Kurulu (Securities Exchange Commission)
<i>SPK</i>	Sermaye Piyasası Kurumu
<i>TCK</i>	Türk Ceza Kanunu
<i>TCMB</i>	Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
<i>TDK</i>	Türk Dil Kurumu
<i>TEB</i>	Türkiye Ekonomi Bankası
<i>TMK</i>	Türk Medeni Kanunu
<i>TTK</i>	Türk Ticaret Kanunu
<i>UNDP</i>	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme)
<i>WB</i>	Dünya Bankası (World Bank)

GİRİŞ

Günümüzde teknolojinin hızlı bir şekilde ilerlemesi finansal piyasalarda da etkisini göstererek, kişilerin sorumluluklarının artmasına ve alacakları kararların etkilerinin hayati değer taşımasına neden olmuştur. Özellikle ekonomik hayatta alınan kararlar geleceği önemli ölçüde etkilediği için kişilerin finansal konularda eğitilip bilinçlendirilmesi ön plana çıkmıştır. Ekonomik yaşama dair verilen eğitimlerin başında ise finansal eğitim ve finansal okuryazarlık gelmektedir.

Serbest piyasa ekonomisine geçilmesiyle birlikte finansal okuryazarlığa duyulan ihtiyaç artmaktadır. Son dönemlerde meydana gelen küresel krizler finansal okuryazarlığın ne kadar önemli olduğunu ortaya koymuştur. Finansal ürün ve hizmetlerde meydana gelen çeşitlilik kişilerin finansal kararları doğru şekilde almalarını zorlaştırmış ve risklere karşı zor duruma düşmelerine neden olmuştur. Finansal eğitim alan kişilerin dahi bu çeşitlilik ve gelişmeler karşısında finansal kararlarını sağlıklı veremedikleri yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır.

Finansal okuryazarlık sadece kişileri değil ülkelerin ekonomik kalkınmalarını da etkilemektedir. Özellikle ülkelerin vizyonlarını hayata geçirmeleri ve sağlıklı bir ekonomik büyümeyi sağlayabilmeleri toplumun finansal okuryazarlık düzeyine bağlıdır. Yani eğer ülkeler ekonomik olarak güçlü olmak istiyorlar ise bilgi açısından çok güçlü olmaları gerekmektedir. Çünkü bilgi, toplumların hem güç hem de özgüven olarak gelişmelerine katkı sağlamıştır.

Ekonomik sistemin geliştirilmesinin bir diğer yolu da finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilerek kişilerin bilgi sahibi olmalarından geçmektedir. Bilgi sahibi olan kişilerin birikimlerini uzun vadeli yatırımlara yönlendirmeleri sağlanabilmektedir. Yapılan bu yatırımlar sayesinde işletmeler ve devlet fon ihtiyaçlarının bir kısmını karşılayabilmektedir. Son zamanlarda gelişmiş ülkeler dâhil olmak üzere diğer gelişmekte olan ülkelerde insanların bir bölümü tasarruf yapmayarak hayatlarını devam ettirmektedirler. Nüfusun sürekli artış göstermesi ve doğal kaynakların gittikçe azalması sebebiyle ülkeler, finansal okuryazarlığın yükseltilmesi ve kişilerin birikimlerini yatırımlara dönüştürmelerine yönelik bir takım politika ve stratejiler geliştirmelidir. Ülkeler buna yönelik çalışmalar yaparak sosyal ve ekonomik hayatın iyileştirilmesini sağlamalıdır.

OECD finansal okuryazarlığı, finansal ürün ve kavramlar hakkında kişilerin bilgilendirilmesi veya alternatif seçenekler ile finansal risk arasında en iyi tercihi yapabilecek farkındalığa sahip olmak olarak tanımlamıştır.¹ Yani finansal okuryazarlık kişilerin finansal ürün ve hizmetler hakkında bilgili olmasına ve alacakları finansal kararda riski göz önüne alarak bilinçli hareket etmelerine yardımcı olur. Bu sayede kişiler bütçe planlamasını yaparken gelir ve gider dengesini gözetir ve geleceğe yönelik sağlıklı kararlar alabilirler. Aileler ve kişilerin para yönetimi konusunda bilinçlenmesi, birikim, yatırım ve harcamalarında kısa, orta ve uzun vadeli hedefler belirleyebilmeleri ve bu finansal kararlar alırken geleceğe yönelik risk getiri dengesini sağlayabilmeleri finansal okuryazarlığın yaygınlaştırılması ile mümkün olabilmektedir. Öncelikle kişilerin finansal ürün ve hizmetlere güvenebilmeleri gerekmektedir. Bu güven ise finansal eğitim sayesinde edinilen bilgi ile oluşmaktadır. Herkes mevcut varlıklarından maksimum verim elde etmek ister ama hedeflerin gerçekleşmesi kişilerin alacakları finansal eğitim ve finansal okuryazarlık düzeylerine bağlıdır. Bundan dolayı, kişilerin finansal ürün ve hizmetler konusunda eğitilmesi, para yönetimi konusunda bilinçlendirilmesi ve finansal piyasalarda yer alan ürün ile hizmetler arasında doğru seçimler yapıp geleceğe yönelik yatırım ve tasarruf yapabilmeleri için finansal okuryazarlık oldukça büyük öneme sahiptir. Kısaca finansal okuryazarlık hem kişileri hem ait oldukları toplumu yakından ilgilendiren ve her geçen gün daha önemli hale gelen bir alan olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Görev Yapan Muhasebe ve Finansman Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma yaparak finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Çalışmada finansal okuryazarlık, finansal eğitim kavramlarına değinilmiş ve bu konularda yapılan araştırmalara yer verilmiştir. Çalışma üç ana bölümden oluşmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde; finansal okuryazarlığın tanımı, finansal okuryazarlığa duyulan ihtiyaç ve finansal okuryazarlığın önemi, finansal okuryazarlığı etkileyen faktörler, finansal okuryazar kişilerin sahip olması gereken özellikler, finansal okuryazarlığın makroekonomik etkileri ile finansal okuryazarlığın geliştirilmesi incelenmiştir.

¹ Fatih Temizel ve Fatih Bayram, "Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, Cilt:12, Sayı: 1, 2011, s.73-85.

Çalışmanın ikinci bölümünde; finansal eğitime değinilerek finansal eğitimin tanımı, öncelik verdiği konular, işlevi ve amacı, önemi, faydaları ile Türkiye ve Dünyada finansal eğitim faaliyetleri, finansal erişim ve finansal tabana yayılma ile finansal tüketicinin korunması konuları araştırılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise İstanbul ili Anadolu yakasında görev yapan muhasebe ve finansman öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmek amacıyla alan araştırılması yapılmış ve ortaya çıkan bulgular sunulmuştur.

1. FİNANSAL OKURYAZARLIK

Finansal okuryazarlık, 2000’li yıllardan sonra yaygınlaşmaya ve önem verilmeye başlayan bir kavramdır. Finansal okuryazarlık, kişilerin finansal kararlarını alırken bilgili olmalarını sağlamak amacıyla finansal bilgi, ürün ve kavramlara yönelik uygulamaları barındırmakta ve temel düzeyde finansal eğitim almalarını gerekli kılmaktadır.

Finansal okuryazarlık, kişilerin finansal ve ekonomik koşulları iyi şekilde kavramasını ve finansal kararlarını sağlıklı alabilmesine imkân sağlar. Günümüzde kişilerin bilinçsiz bir şekilde harcama yapması, gelir gider dengesini ayarlayamaması sonucunda yaşanan sıkıntıların artmasından dolayı, bütün bireylerin finansal okuryazar olmasının ne kadar önemli olduğunu ortaya çıkarmaktadır.

1.1. Finansal Okuryazarlık İle İlgili Kavramlar

Finansal okuryazarlık olgusunu öğrenebilmek için bazı kavramların bilinmesi gerekmektedir. Finans kavramını bilmeden okuryazarlığı yalnızca okuma-yazma olarak nitelendirmek ve yorum yapmak gerçeği yansıtmayacaktır. Finansal okuryazarlık kavramının bazen finansal farkındalık bazen de finansal yetenek olarak tanımlandığı yapılan literatür araştırmalarında tespit edilmiştir. Bundan dolayı finansal okuryazarlığı öğrenebilmek için; “finans kavramı, okuryazarlık kavramı, finansal sorumluluk, finansal eğitim, finansal bilgi, finansal yeterlilik, finansal farkındalık ve ekonomi okuryazarlığını” tanımlamak gerekmektedir.²

1.1.1. Finans Kavramı

Finans kavramı hemen hemen her yerde karşımıza çıkmaktadır. İşletmeler ile kişiler günümüzde iç içe yaşadığından dolayı, hem işletme hem de kişiler için finans kavramı vazgeçilmez unsur haline gelmektedir. Kişiler finans sayesinde aile bütçesini sağlıklı

² Elvan Öztürk, “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2014), s.2.

yönetebilirken, işletmeler de hedeflerine ulaşmada ve şirketlerin yönetiminde başarıyı sağlamada önemli bir etkene sahip olabilecektir.³

Finans, günlük yaşantılarımızda kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak için alışveriş yapmalarından, emekliliğe yönelik yaptıkları birikimlere kadar çeşitli amaçların yerine getirilmesine yardımcı olan bir faktördür. Yani günlük hayatta her aşamada yer almaktadır. Kişilerin finansal kararlarını alabilmeleri ve finansal durumlarını yönetebilmeleri bir ihtiyaç halini almıştır.⁴

Finans kavramı, para, fon, kaynak ve sermaye olarak adlandırılmaktadır. Kişiler ve kurumlar finanstan faydalanabilmektedir.⁵ Finans, günlük hayatta bütün fertleri ilgilendiren bir kavram olarak yerini almaktadır. Yani hem işletme hem de kişilerin ekonomik olarak yaşantılarını devam ettirebilmeleri için finans bilgisine ihtiyaç vardır.

Finans, parayı yönetme bilimi ve sanatı olarak ifade edilmektedir. İş dünyası, ekonomik olarak ihtiyaçlarını karşılayabilmek için finansal gereksinimler ortaya çıkmaktadır. İş dünyasının faaliyetlerini yerine getirmeleri finansa bağlıdır. Bundan dolayı finans, organizasyonlar için can damarı haline gelmektedir. Küçük veya büyük işletme fark etmeksizin ticari kaygısı olan bütün işletmelerin finansa ihtiyaçları vardır. Sürekli değişim ve gelişim gösteren dünyamızda finansın her geçen gün yeni fonksiyonları ortaya çıkmaktadır. Kişisel finans ve kamu finansı olmak üzere finans sınıflandırılmaktadır. Devletleri ilgilendiren kamu finansı olurken, işletme ve bireyler ise kişisel finansı oluşturmaktadır.⁶

1.1.2. Okuryazarlık Kavramı

Finansal okuryazarlık olgusunun tam anlamıyla kavranabilmesi için “okuryazarlık” teriminin bilinmesi gerekmektedir. TDK’ya göre okuryazarlık kavramı, “okuması yazması olup, öğrenim görmüş kimse” olarak tanımlanmaktadır.⁷

Okuma-yazma ve okuryazarlık terimleri birbirinin yerine sık sık kullanılmakla beraber bu terimler arasındaki anlam farkı gittikçe artmaktadır. Bu kavramlarda meydana gelen

³ Öztürk, s.2.

⁴ Bayram, s.2.

⁵ Nurhan Aydın, Mehmet Şen ve Niyazi Berk, **Finansal Yönetim 1**, 3. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2014, s.3.

⁶ C. Paramasivan ve T. Subramanian, “**Financial Management**”, New Age International Publishers, Delhi, India, 2009, s.3.

⁷ Öztürk, s.5.

ayrılığın daha iyi anlaşılabilmesi için okuryazarlık ve okuma-yazma terimleri arasındaki farkı aşağıdaki maddelerde açıklamak mümkündür:⁸

- Okuryazarlık anlamlandırmaya yönelik iken; okuma-yazma kod çözmeye dayalıdır. Okuma-yazma, alfabe sistemini baz alan kodları çözüp ve sisteme yeni kod oluşturmaya yönelik kabiliyetlerden meydana gelir.
- Okuryazarlık bir derece belirtirken; okuma-yazma ise kategori belirtir.
- Okuma-yazma sahip olunan bir unvandır ve olup/olmama durumunu ortaya koyar ve bir kategoriye belirtir.

Okuma-yazma, bireylerin sahip olduğu bir unvan; okuryazarlık ise geliştirilebilir bir kabiliyettir ve termometre olarak nitelendirilmektedir. Yani okuryazar olmaktan ziyade ne ölçüde okuryazar olunduğu önemlidir.

1.1.3. Finansal Sorumluluk

Finansal sorumluluk, toplumların geleceğini şekillendirip etkilediği gibi kişilerin gelecekteki finansal kararlarını planlamalarında da önemli paya sahiptir. Çünkü finansal kararlar sadece kişiyi değil, aileyi ve toplumu da etkisi altına almaktadır.⁹

Finansal kararlar kişi ve toplumu etkilediği için geniş çaplı olarak değerlendirilmesi gerekir. Düşünülmeden ve araştırılmadan alınan finansal kararlar hem toplumu hem aileyi hem de kişileri olumsuz olarak etkileyebilmektedir. Bunun için kişiler almış oldukları finansal kararlarda, sorumluluklarını bilerek aile ve ait oldukları toplumu da değerlendirmelidirler. Finansal okuryazar olan kişiler finansal sorumluluklarını yerine getirmede güçlük yaşamayacak ve davranışlarını ona göre şekillendirebileceklerdir.

1.1.4. Finansal Bilgi

Finansal okuryazarlığı etkileyen faktörlerden biri de finansal bilgidir. Finansal bilgiye, ekonomik kararlarda kişiler hayatları boyunca ihtiyaç duyarlar. Kişiler temel finansal kavramlar

⁸ Mehmet Kurudayıoğlu ve Sait Tüzel, “21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**, Cilt:15, Sayı:28, 2010, s.283-298.

⁹ Carolynne Mason, “Conceptualising Financial Literacy: An Ethnographic Study Of School Governors”, (Thesis, Loughborough University, 2003), s.57.

olarak, faiz türleri, yatırım, birikim, risk, getiri, döviz, gelir tablosu ve bilanço gibi konularda bilgili olarak finansal okuryazar olabilmektedirler.¹⁰

Finansal bilgi, bilgi çeşitlerinden biridir ve iki farklı boyutu bulunmaktadır. Makroekonomik seviyedeki finansal bilgiler birinci boyutu oluştururken, mikro ekonomik seviyedeki finansal bilgiler de ikinci boyutunda yer almaktadır. Ekonominin genelini etkileyen cari açık, bütçe programları, toplam ve sektörel dış ticaret verileri makroekonomik seviyedeki finansal bilgileri oluşturmaktadır. Kâr amacı taşıyan veya taşımayan ve ekonomi içinde faaliyet gösteren bütün işletmeler, ailelerin mali ve ekonomik koşullarını etkileyen veya etkileyebilecek olayların tespit edildiği, araştırıldığı veya yapılan izlenimler sonucu elde edilen metinler, şekil ve tablolar gibi bilgi aktarımı yapan çeşitli faktörlerden meydana gelen gerçekler toplamı olarak adlandırılmaktadır.¹¹

1.1.5. Finansal Farkındalık Kavramı ve Önemi

Finansal farkındalık, finansal yatırımcı ile tüketicilerin finansal araç ve kavramlar hakkında sahip oldukları bilgi ve anlayışlarını geliştirmelerini ve finansal risk ile fırsatların farkına varmalarını sağlayacak bilgi, yönlendirme ve tarafsız şekilde tavsiyelerde bulunarak bilinçli bir şekilde seçenekleri değerlendirip nasıl ve kimlerden yardım almalarını kavrayabilmelerini ve finansal açıdan refah düzeylerini arttırmak için bütün finansal faaliyetlerini yerine getirmelerini sağlayan bir süreçtir. Bu süreç;¹²

- Tüketicilere özel bilgiler sunarak, finansal fırsatlardaki seçeneklerin değerlendirilip sonuçların farkına varılmasını sağlar.
- Kişilere eğitim ve danışmanlık vasıtasıyla finansal kavram ve terimlerin öğrenilmesini sağlamayı amaçlar.
- Tüketicilere finansal araç ve konular hakkında detaylı rehberlik yaparak elde etmiş oldukları finansal bilgi ve yönlendirmeleri sağlıklı şekilde kullanabilmelerini sağlar.

¹⁰ Aylin Alkaya ve İbrahim Yağlı, "Finansal Okuryazarlık-Finansal Bilgi, Davranış Ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama", **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**, Cilt.8 Sayı:40, 2015, s.585-598.

¹¹ Fevzi Serkan Özdemir, "Finansal Raporlama Sistemlerinin Bilginin İhtiyaca Uygunluğu Açısından Değerlendirilmesi: İMKB Şirketlerinde Finansal Başarısızlık Tahminleri Yönüyle Bir Uygulama", (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, T.C. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2011), s.9.

¹² *Finansal Farkındalık Nedir?*, <http://www.ekodialog.com/Konular/finansal-farkindalik-nedir.html> (02.04.2019)

Tüketici koruma ile finansal farkındalık arasında benzerlikler olsa da birbirlerinden farklı anlamlar taşımaktadır. Finansal farkındalık ve tüketici koruma benzer birçok amacı yerine getirirler de ikisinin de yaklaşımları farklıdır. Tüketicilerin zarar etmemesi ve refahının sağlanması, tüketici koruma ve finansal farkındalık için önem arz etmektedir. Bilgi sağlamak konusunda iki kavramında ortak yönleri mevcuttur. Tüketici koruma olumsuz durumlarda tüketicinin kanunen korunmasını sağlamak amacıyla en asgari düzeydeki standartların sağlanması kanun ve düzenlemeler üzerinde yoğunlaşırken, finansal farkındalık ise bunu tavsiye ve yönlendirme olarak yerine getirmektedir.

Finansal farkındalık ile tüketici koruma alternatif olarak birbirlerinin yerine kullanılsa bile alternatif olmaktan ziyade bir bütünün tamamlayıcısıdır. Tüketici koruma, hiçbir şekilde finansal kavramları öğrenme imkânı bulunmayan veya bu kavramları öğrenme niyetinde olmayan tüketicileri olumsuz durumlara karşı koruma görevini yerine getirir. Finansal ürün türleri ve farklı anlaşmalardan ortaya çıkan hak ve yükümlülükler konusunda tüketicilerin bilgi edinmeleri hem onların refahı hem de finansal piyasaların sağlıklı işlemesi açısından önemli olmaktadır. Finansal araçların özellikleri yıllar itibarıyla farklılık göstermekte ve finansal araçlar hakkında eğitim almayan tüketiciler bu araçların kendileri için uygun olup olmadığını bilmemektedir. Bundan dolayı tüketici koruma, kişilere hangi ürünü aldıkları konusunda bilgi sağlamakla birlikte bunların kendilerinin ihtiyaçları için şart olup olmadığı hakkında garanti sağlayabilir.

Son dönemlerde piyasalarda yaşanan hareketlilik ve sosyal-kültürel, ekonomik, demografik ve politik yapılarda gelişmeler yaşanması finansal farkındalığın önemini arttırmıştır. Finansal araçların sayısının artması piyasalarda karmaşıklığın çıkmasına sebep olmuştur. Kişiler gelişen teknoloji ile birlikte birçok bilgiye rahat bir şekilde ulaşma imkânına sahiptirler. Banka ve aracı kuruluşlar sayesinde tasarruf ve kredi araçlarına kolayca erişebilmektedirler. Çalışanların maaşlarında yapılan düzenlemeler ile emeklilik planı yapan çalışanlar için tasarruf önemli hale gelmektedir. İnsanların yaşam süresinin artmasıyla, kişiler emekli olduktan sonraki hayatları için yatırım ve tasarruf planlamaktadırlar.¹³

¹³ *Finansal Farkındalık Nedir*, <http://www.ekodialog.com/Konular/finansal-farkindalik-nedir.html> (02.04.2019)

OECD ülkelerinde çok sayıda tüketici, belirtilen gelişmelerin neticesinde finansal piyasalara etkin şekilde katılım sağlamaktadır. Bazı tüketiciler yatırım ürünlerinin farklılaştığı istikrarlı piyasalarda ilk defa yatırım yaparken, bazıları yeni finansal piyasalarda işlem yapmakta bazıları ise kredi kartı anlaşması yapmakta veya bankalardan kredi kullanmaktadırlar. Bir kısmı da ilk defa bankalardan hesap açtırmaktadırlar. Günümüzde tüketiciler finansal kararları verirken bu kararların getirdiği sorumluluğu da üstlenmek durumundadır. Ancak tüketiciler finansal piyasalardaki ürün çeşidinin artması ve beraberinde karmaşıklık yaratması sonucu bu sorumlulukları üstlenmeye hazır değildirler. Bundan dolayı tüketiciler finansal piyasalar ve ürünler hakkında bilgili olmak durumundadırlar. Finansal farkındalık;¹⁴

- Finansal kuruluşlar ve bunların işleyişi,
- Nakit akım yönetimi,
- Gelir ve gider durumuna göre bütçe düzenleyebilmek,
- Acil durumlara karşı rezerv ayırmak,
- Kredi kullanımında seçeneklerin farkında olmak,
- Konut ihtiyacını gidermede, satın alma veya kira koşullarını değerlendirebilmek,
- Finansal riskleri kavrayabilmek ve duruma göre devredebilmek,
- Risk ve getiri çerçevesinde yatırım ürünlerini değerlendirebilmek,
- Bireysel emeklilik hesapları ve emekliliğe yönelik plan yapabilmek,
- Beklenmedik ölüm, sakatlık gibi durumlara karşı gerekli finansal tedbirleri alabilmek.

Yukarıdaki gibi konularda kişisel yeteneklerin geliştirilmesine yardımcı olabilmektir.

Finansal farkındalığın yatırımcı tercihlerine olan etkisi üzerine yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, finansal farkındalık oranı yüksek olan meslek gruplarında bile finansal eğitim gereksinimi vardır.¹⁵

Finansal açıdan daha iyi bilgi edinmek için iki koşul vardır. Birincisi finansal bilgiyi nasıl ve nereden sağlayarak tüketicinin bilinçlenmesine yardım etmek, ikincisi ise sağlanan

¹⁴ *Finansal Farkındalık Nedir*, <http://www.ekodialog.com/Konular/finansal-farkindalik-nedir.html> (02.04.2019)

¹⁵ Cumhuriyet Akyol, "Finansal Farkındalığın Yatırımcı Tercihlerine Etkileri: Özel Bankacılık Çalışanlarında Finansal Farkındalık Üzerine Bir Araştırma", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı, 2010), s.38.

bilginin nasıl ve nerede kullanılacağına dair yardımcı olmaktır. Tüketiciler bu sayede daha bilinçli ve daha etkili kararlar alabilecektir.¹⁶

1.1.6. Finansal Yeterlilik

Finansal yeterlilik, kavram olarak İngiltere ve Kanada’da kullanılırken, bunun yerine Amerika’da finansal okuryazarlık, finansal eğitim ve finansal farkındalık kavramları kullanılmaktadır.¹⁷

Finra 2009 yılında yayınladığı raporda, finansal yeterlilik konusunda Amerikalılar iyi durumda yer almamaktadırlar. Bu rapor; ABD Ulusal Finansal Yeterlilik Araştırmasında (National Financial Capability Surver) yer almıştır. Yapılan çalışmada katılımcılar finansal yeterlilik konusunda dört alanda değerlendirilmiştir. Bunlar;¹⁸

- Geçimini devam ettirmek,
- Geleceğe yönelik plan yapmak,
- Finansal ürünleri yönetebilmek,
- Finansal konularda bilgili olmak ve sağlıklı karar vermek.

Yapılan araştırma sonuçlarında Amerikalıların finansal yeterlilik durumunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:¹⁹

- Araştırmaya katılanların yarısına yakını aylık faturalarını ödeme ve giderlerini ödemede güçlük çekmektedirler.
- Katılımcıların büyük kısmının olumsuz durumlara karşı kenarda biriktirmiş oldukları birikimleri yoktur. Ayrıca çocuklarının eğitim ve üniversite veya kendi emeklilikleri için herhangi bir planları bulunmamaktadır.
- Bankacılık sistemi haricinde borç para kullananlar katılımcıların 1/5’ini oluşturmaktadır. Katılımcıların çok az kısmı finansal ürünler hakkında bilgiye sahiptir.

¹⁶ Serhad Satoğlu. “Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması”, (Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, Bankacılık Anabilim Dalı, 2014), s.37.

¹⁷ Habil Gökmen, **Finansal Okuryazarlık**, 1. Baskı. İstanbul: Hiperlink Yayınevi, 2012, s.17.

¹⁸ Finra Investor Education Foundation, “Financial Capability in the United States: National Survey”, **Executive Summary**. 2009, ss.5-23.

¹⁹ Finra, s.5.

- Finansal işleri yerine getirmede birçok yetişkin Amerikalı kendisini yeterli görmektedir. Bununla birlikte katılımcılar gereksiz harcama yapma konusunda finansal davranışlar sergilemekte ve basit faiz hesaplama yöntemini dahi çoğu yapamamaktadır. Finansal ürünleri karşılaştırarak alan katılımcı sayısı çok az olmaktadır.

1.1.7. Ekonomi Okuryazarlığı

Ülkelerde piyasa, ekonomilerin gelişmesi, çalışanlar, yatırımcılar, tüketiciler ve işletmeler için yeni fırsatların ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Ürün ve hizmetlerde son dönemlerde çeşitlilik o kadar artış göstermiştir ki, bir yüz yıl önce yaşayan insanlar bunu hayâl bile edememişlerdir. Meydana gelen bu çeşitlilik karmaşıklıkların da yaşanmasına neden olmuştur. Bu karmaşıklığın kişilerin yeme-içmeden, birikim ve harcamasına, kariyer planlamasına kadar etkisi olmuştur.²⁰

Ekonomik koşulların hızlı bir şekilde değişmesinden dolayı günümüzde kişilerin zamanında ve doğru kararlar alması önemli hale gelmektedir. Ekonomi okuryazarlığı sayesinde kişiler doğru ve rasyonel kararlar alabilmektedir.

Bilgi, medya, teknoloji okuryazarlığın da yer aldığı 34 farklı okuryazarlık türlerinden birisi de ekonomi okuryazarlığıdır. Ekonomi okuryazarlığı, kişilerin ekonomide yaşanan gelişmeleri ve bunların etkisini sağlıklı şekilde değerlendirmelerini sağlayarak, ekonominin bir parçası olmalarına yardımcı olarak üretkenliğe katkı yapmalarını sağlar.²¹

Ekonomi okuryazarlığı kişilerin sahip olduğu para, faiz oranları, döviz kurları, kredi kullanım tutarları gibi konularda bilgili olması ve bu bilgileri günlük yaşantısında kullanma kabiliyetini kazanarak ekonomik olarak yaşanan faaliyetlerin etkisinin farkında olması durumu olarak ifade edilir.²²

Başka bir tanımda ise ekonomi okuryazarlığı, ortaya çıkan ekonomi problemlerini ve bunların alternatiflerinin fayda ve maliyetini kavrayabilme, ekonomik teşvikleri araştırıp kamu

²⁰ Robert I. Lerman ve Elizabeth Bell, "Financial Literacy Strategies: Where Do We Go From Here?", **Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief**, 2006, s.1-20.

²¹ Sevgi Gerek ve Adile Aşkın Kurt, "Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması", **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt:30, Sayı.1, 2011, s.59-73.

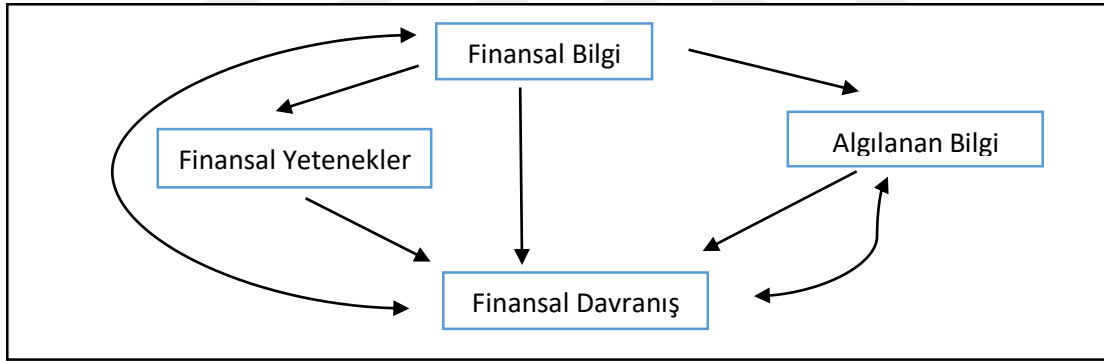
²² Dumitru-Cristian Oanea ve Adina Dornean, "Defining and Measuring Financial Literacy, New Evidence From Romanian Students of the Master Finance", **Scientific Annals of the "Alexandru Ioan Cuza" University of Iași Economic Sciences**, Cilt:59, Sayı:2, 2012, s.113-129.

politikası ve ekonomik durumları değerlendirebilme, elde edilen ekonomik bilgileri organize edip fayda ve maliyet analizi yapabilmektir.²³

1.1.8. Finansal Okuryazarlığın Tanımı

Finansal okuryazarlığın finans literatüründe herkesin görüş birliği ile ifade ettiği genel bir tanımı yoktur. Finansal okuryazarlık kavramı her ülkede farklı tanımlandığı gibi araştırmacılar arasında da farklı tanımlanmaktadır. Kanada ve İngiltere “finansal yeterlilik” olarak adlandırırken, ABD, Avustralya ve diğer ülkeler “finansal okuryazarlık” terimi kullanmaktadır. Bunun yanı sıra, “ekonomi okuryazarlığı, finansal farkındalık” terimleri de bazı ülkelerde finansal okuryazarlık kavramı yerine finans literatüründe yer almaktadır.²⁴

Finansal okuryazarlık, kişilerin hayat boyu mali refahları için, finansal kaynakları etkili şekilde yönetmesi ve finansal bilgiyi kullanma becerisine sahip olması demektir. Finansal okuryazarlığın bileşenleri aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.²⁵

Şekil 1: Finansal Okuryazarlığın Dört Bileşeni

Kaynak: Angela A. Hung, Andrew M. Parker ve Joanne K. Yoong, “**Defining and Measuring Financial Literacy**”, WR-708, 2009, s.5-12.

²³ Gerek ve Adile, s.60.

²⁴ Yusuf Kaderli, Umut Tolga Gümüş ve Yasin Eskici, “Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri”, **Leges Hukuk Dergisi**, Sayı: 7, 2016, s.92

²⁵ Angela A. Hung, Andrew M. Parker ve Joanne K. Yoong, “**Defining and Measuring Financial Literacy**”, WR-708, 2009, s.5-12.

Finansal okuryazarlık, parayı kullanma ve yönetme hususunda doğru ve eldeki veriler sayesinde yargıya varma ve efektif kararlar verebilme becerisi olarak tanımlanmaktadır.²⁶

Finansal okuryazarlık, Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) yaptığı tanımda ise; bireyler ve toplumun finansal refahı ve iktisadi hayata katılımını sağlamak amacı ile çeşitli finansal durumlara karşı kararları etkili şekilde alabilmek, finansal kavramlarla ilgili bilgi ve bu bilgiyi uygulayabilmek becerisi, güveni ve motivasyonu şeklinde açıklanmıştır.²⁷

Finansal okuryazarlık; bilgilerin etkili biçimde kullanılması, ekonomik olaylara hakimiyet sağlanması ve finansal konsept olarak adlandırılmaktadır.²⁸

Finansal okuryazarlık terimi için farklı tanımlamalar yapılmakla birlikte iki temel faktör ön plana çıkmaktadır. Birinci tanımda; tüketicilerin finansal açıdan refahlarını sağlamak ve devam ettirmek maksadıyla sahip oldukları mali kaynakları başarılı bir şekilde yönetecek kabiliyet ve kapasiteye sahip olmalarını sağlamaktır. Diğer tanımda ise tüketicilerin sahip olduğu motivasyon, kabiliyet ve özgüven ile bilgi ve becerileri sağlıklı değerlendirebilmesidir. Finansal hizmet ve ürünlerin çeşitlerinin artmasıyla birlikte finansal piyasalarda meydana gelen fırsat ve risklerinde çeşit ve etki alanı da günümüzde artış göstermektedir. Bundan dolayı finansal okuryazarlık sayesinde, tüketicilerin finansal piyasalarda ki fırsatlardan en etkin şekilde yararlanması ve risklere karşı korunabilme yetenekleri geliştirilmektedir.²⁹

Ortaya konan tanımlar neticesinde finansal okuryazarlığı; kişilerin ekonomide meydana gelen gelişmelere kayıtsız kalmayarak, gerekli finansal bilgi ve beceriye sahip olarak ve bu finansal bilgileri analiz ederek sağlıklı şekilde kullanıp geleceğe yönelik gelir gider planlamasını yapmasına yardımcı olarak tasarruf ve harcama gibi konularda mantıklı hareket etmesini sağlamak şeklinde tanımlayabiliriz. Finansal okuryazarlık sadece finansal bilgiye sahip olmaktan öte bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

²⁶ Famil Şamiloğlu, Yunus Emre Kahraman ve Haşim Bağcı “Finansal Okuryazarlık Araştırması: Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**, 2016, Sayı:16, s.308-316.

²⁷ OECD/INFE, Toolkit For Measuring Financial Literacy And Financial Inclusion. Fransa, Mart, 2015, https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/2015_OECD_INFE_Toolkit_Measuring_Financial_Literacy.pdf (03.04.2019), s.4-47.

²⁸ Serkan Karabacak, “Yönetim Kurulları ve Finansal Okuryazarlık”, **Kurumsal Yönetim Dergisi**, TKYD Yayını, Sayı 19, 2013, s.46-48.

²⁹ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, “**Finansal Okuryazarlık: Bireysel ve Toplumsal Faydaları**”, Aralık 2017, Sayı:48. ss.2-6.

Kişiler, hem günlük yaşantılarında hem de uzun vadeli planlamalarındaki her aşamada finansal kararlar almaktadırlar. Günlük ev bütçesi oluşturmaktan emeklilik planlarına kadar her yerde finans bilgisine ihtiyaç duyulmaktadır. Finansal piyasalarda yer alan finansal ürünlerin fazla ve karmaşık olmasından dolayı kişiler sağlıklı şekilde finansal karar almakta zorlanmaktadır.³⁰

Finansal yenilikler kişilere yeni fırsatlar sunmaktadır. Ama kişiler yani tüketiciler finansal ürünlerin şartlarını anlamakta güçlük çektiklerinden dolayı finansal piyasalarda işlem yapmak tüketicilerin aşırı risklerin altına girmelerine sebep olmaktadır. Bunu finansal okuryazarlık ile ilgili yapılan bütün çalışmalarda görebilmekteyiz.³¹

1.2. Finansal Okuryazarlığa Duyulan İhtiyaç ve Finansal Okuryazarlığın Önemi

Günümüzde, küresel ölçekte serbest piyasa ekonominin genişlemesiyle birlikte gittikçe karmaşık hale gelen finansal araçlar ile ortaya çıkan riskler, kişilerin üzerlerinde ağır baskılar meydana getirmektedir. Finansal ürünler içerisinde doğru seçimler yapma hususunda yeteri kadar bilgiye sahip olmayan kişiler, yanlış finansal ürünleri seçmekte ve bu yanlış seçimler de finansal sorunlara yol açabilmektedir.

Paranın kazanılmasından ziyade paranın yönetilmesi gittikçe önemli hale gelmektedir. Paranın iyi şekilde yönetilmesi, ülkelerin ekonomik olarak sağlıklı bir yapıya sahip olmalarında ve vizyonlarını gerçekleştirmelerinde büyük bir önem kazanmasına ve ekonominin güçlenmesine olumlu olarak etki yapabilecek bilgiyi gerekli kılacaktır. Bu bilgi hem öz güven hem de güç sağlayacaktır. Paranın iyi yönetilebilmesi için ise finansal okuryazarlık bilgisinin yani bilgi temelli kararlar alabilme yeteneğinin geliştirilmesi sağlanmalıdır. Finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması, ekonomik sistem içerisinde daha fazla bilgili olunmasını gerekli kılacaktır. Böylece bireylerin uzun vadeli yapacakları tasarruf ve yatırımlarda alacağı

³⁰ Seliha Seçil Bayram, “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), s.1.

³¹ Temizel ve Fatih, s.77.

kararlar için önemli hale gelecektir. Bunun için yapılacak olan eğitimlerle finansal okuryazarlık seviyelerinin artırılması gereklidir.³²

Finansal okuryazarlık, hem piyasaların düzenlenmesi ve denetlenmesine katkıda bulunurken hem de tüketicilerin korunmasını sağlamaktadır.³³

Finansal ürünlerin çeşitlerinin artış göstermesi finansal sistemin daha karmaşık bir hal almasına sebep olmaktadır. Bireylerin yapacakları borçlanma, yatırım, tasarruf ve harcama için çok fazla seçenek olması karmaşıklığı arttırmaktadır. Tüketiciler; internet üzerinden, kamu kurumu ve aracı kuruluşları sayesinde çeşitli tasarruf ve kredi enstrümanlarına çok kolay erişebilmektedirler. Bu gelişmeler neticesinde OECD ülkelerinde bulunan finansal tüketiciler, finansal piyasalarda daha aktif olarak rol oynayabilecektir. Tüketicilerin bazıları finansal piyasalarda, yatırım araçları değiştiği için ilk defa işlem yaparken bazıları da finansal kurumlarla kredi kartı anlaşması yapmakta ve kredi kullanmaya başlamaktadırlar. Bazıları ise ilk defa bankada hesap açtırmaktadırlar. Yani finansal piyasalardaki finansal araçların çok olması ve karmaşık olması sebebiyle finansal bilgisi olanlar için dahi anlaşılmaz hal alabilmektedir. Tüketicilerin çoğu karşılaşılan bu sorunlara karşı hazırlıklı olmamakla birlikte yeteri kadar finansal bilgiye de sahip değillerdir.³⁴

Finansal okuryazarlık, kişilerin finansal kararlarında rasyonel olmalarını sağlamak, ruhsal ve fiziksel huzurlarını sağlayarak yaşam koşullarını daha iyi standarda çıkarmak, hem aile hem de toplum olarak hayata daha pozitif bakmak açısından önemlidir.³⁵

Finansal okuryazarlık, toplumun sadece belli bir bölümüne değil, ekonomik sistem içerisinde yer alan herkesi etkisi altına alan bir faktördür. Bu faktör; çalışanların emeklilik planlaması yapmasına, öğrencilerin eğitim masraflarını fonlandırılabilesine, aile fertlerinin ise geleceğe yönelik yatırımlarının planlanmasına ve yatırımcıların farklı finansal araçlar arasında tercih yapabilmesine katkıda bulunacak finansal kararlardan oluşmaktadır. Finansal okuryazar

³² Alper Nergiz, "Finansal Okuryazarlık", *Turcomoney Dergisi*, 2012, <https://www.turcomoney.com/finansal-okur-yazarlik.html> (01.03.2019)

³³ OECD, Financial Education and The Crisis Policy Paper And Guidance, 2009, <https://www.oecd.org/finance/financial-education/50264221.pdf> (04/04/2019), s.2-21.

³⁴ Fatih Temizel, "Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık", 1. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2010, s.16-17.

³⁵ Bryce L. Jorgensen, "Financial Literacy of College Students: Parental and Peer Influences", (Thesis, Virginia Polytechnic Institute And State University, 2007, s.12.

bilgisine sahip olan tüketici, üretici, yatırımcı ve bireyler ekonomi ve finans konusunda sağlıklı kararlar alabileceklerdir.³⁶

1.3. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler

Finansal okuryazarlık kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için finansal okuryazarlığa etki eden unsurlarında bilinmesi gerekmektedir. Bunlar;³⁷

- Zenginlik-servet,
- Aile geçmişi,
- Sosyal-demografik özellikler,
- Zaman tercihleri,
- Finansal memnuniyetsizlik,
- Umutsuzluk gibi unsurlardır.

1.3.1.Sosyal-Demografik Özellikler

Yapılan araştırmalar sonucunda, eğitilmiş kişilerin finansal okuryazarlık düzeyleri, eğitim düzeyi düşük olan kişilere göre yüksek çıkmaktadır. Yani kişilerin almış olduğu eğitim ile finansal okuryazarlık arasında doğru orantı vardır.³⁸

Beyaz tenliler ve erkekler hem makroekonomik hem de finansal sorulara karşı diğer kişilere göre araştırmalarda yüksek performans sergilemişlerdir.³⁹

Yapılan araştırmalar neticesinde ortaya çıkan bulgulara göre, finansal bilgi düzeyi yüksek olan kişilerin, eğitim düzeyi yüksek ve kredi puanları ile kredi raporları da genel olarak iyi seviyelerde yer almaktadır.⁴⁰

³⁶ Sergey Borodich, Sveta Deplazes, Nadia Kardash ve A. Kovzik, "Comparative Analysis of the Levels of Financial Literacy among Students in the U.S, Belarus, and Japan", **Journal of Economics and Economic Education Research**, Cilt:11, Sayı:3, 2010, s.71-86.

³⁷ Öztürk, s.19.

³⁸ Dániel Béres ve Katalin Huzdik, "Financial Literacy And Macro-Economics", **Public Finance Quarterly**, Cilt:57, Sayı:3, 2012, s. 298-312.

³⁹ B. Bernheim Douglas. "Financial Illiteracy, Education, And Retirement Saving, Living With Defined Contribution Pensions", **The Pension Research Council Wharton School Pension Research Council**, University Of Pennsylvania, 1998, ss. 38-68.

⁴⁰ Chiara Monticone, "Financial Literacy And Financial Advice: Theory And Empirical Evidence", (**Doctorate Thesis**, Università degli Studi di Torino Università del Piemonte Orientale, 2011, s.10-11.

1.3.2. Aile Gemiſi

Kiſilerin aile gemiſleri finansal okuryazarlığı etkilemektedir. Yapılan araſtırmalar sonucunda, özellikle annenin eğitim seviyesi, çocuklarına yönelik bırakacağı miras veya emeklilik planları gibi durumlar finansal okuryazarlık düzeyinin belirleyicilerindedir. Çocukların kendilerine kalan mirası iyi ſekilde yönetip ynetmeyeceği ise sahip oldukları finansal okuryazarlık düzeyine bağlı olmaktadır.⁴¹

1.3.3. Zenginlik-Servet

Finansal bilgi edinme incelenirken finansal okuryazarlık ve zenginlik arasındaki bağ ortaya ıkmıſtır. Bu bağ basit bir çerçevede aıklanmıſtır. Bu çerçevede amaç, yatırımcıların varlık yatırımlarından elde edeceği getiriye standart oranlardan daha yükseğe çıkarmak ve bunu yaparken de maksimum risk alabilecek finansal bilgiye sahip olmayı sağlamaktır. Zengin olan yatırımcılar yatırım kararlarını finansal bilgi edinerek verirler. Bu çerçeveye göre, maddi durumu iyi olan kiſileri teſvik ederek finansal bilgiye ulaſması sağlanabilir.⁴²

Kiſiler kendi çaba ve kabiliyetleri sayesinde kendi kendilerine de finansal okuryazar olabilirler. Kiſiler hızla geliſen teknoloji ve internet sayesinde kolayca finansal bilgiye eriſim sağlayabilmektedirler. Ama finansal okuryazar olmak için belli bir zaman gerekmektedir. Zenginler ise servetlerinin bir bölümü ile danıſmanlık hizmeti aldıklarında her türlü finansal bilgilere ulaſabilmekte ve kendileri finansal bilgiye ihtiyaç duymamaktadırlar. Bu kiſilerin çok sayıda finansal iſlem yapıyor olması onların finansal okuryazar olarak diğerlerinden üstün olduğunu göstermez.

1.3.4. Zaman Tercihleri

Kredi bilgilendirme ve danıſmanlık hizmetini kısa süreli olarak 870'den fazla kiſiye Meier ve Sprenger cretsiz sunarak alıſma yapmıſtır. Kiſilerden hizmeti almayı kabul edenlerin oranı %55 ıkmıſtır. Meier ve Sprenger, bu programa bağımsız bir ſekilde seçilen veya seçilmeyen kiſiler için bu hizmetten yararlanıp yararlanmayacakları hakkındaki

⁴¹ Annamaria Lusardi, Mitchell, Olivia S. Mitchell ve Vilsa Curto. "Financial Literacy Among The Young", **Journal Of Consumer Affairs**, Cilt.44, No. 2, 2010, ss.358-380.

⁴² Adeline Delavande, Susann Rohwedder ve Robert Willis. "Preparation For Retirement, Financial Literacy And Cognitive Resources", **Michigan Retirement Research Center Working Paper**, No. 2008, ss.2-50.

tercihlerini ve zaman tercihlerini belirlemeye çalışmışlardır. Çalışmanın sonucunda iki grupta da ortaya çıkan ıskonto faktörlerinde net bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Danışmanlık programına katılmayan kişilerin katılan kişilere göre daha fazla oranda finansal bilgiyi istedikleri çalışma sonuçlarında görülmüştür. Bu sebeple kişisel zaman tercihleri kimlerin zamanla finansal okuryazar olup kimlerin olmayacağını ortaya koymuştur.⁴³

1.3.5. Umutsuzluk

Yapılan çalışmalar sonucunda kişilerin finansal davranışları ve refah düzeyleri üzerinde umutsuzluğun olumsuz etkisi olduğu görülmüştür. Kişilerin daha fazla borçlanma veya emeklilik çağlarında daha az servete sahip olmalarının altında yatan sebeplerden bazılarında umutsuzluk ve depresyon duygusu yatmaktadır. Kişiler finansal eğitim alarak gelecekteki bu sorunlara karşı tedbir alarak baş edebileceklerdir.⁴⁴

Finansal okuryazarlık ile umutsuzluk duygusu ters orantılıdır. Öğrenilmiş çaresizlik teorisine göre, kişilerin içerisinde bulunduğu kaçınılmaz koşulları değiştirmeleri için motivasyon düzeylerinin düştüğünü öne sürmektedir. Öğrenilmiş çaresizlik teorisi üzerine çok sayıda araştırmalar yapılmış ve herkes tarafından kabul görmüş bir teori olsa bile finansal karar verme ve emeklilik planlarını oluşturmada bu teoriden yararlanılmamıştır. Finansal uygulamalarda öğrenilmiş çaresizlik teorisi kullanılmak istendiğinde, finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan kişilerin finansal okuryazarlık düzeylerini arttırmalarının zor olacağı ve bunun da değişmeyeceği düşünerek umutsuzluğa kapılmaları finansal okuryazarlık durumlarına olumsuz etki yapacaktır.⁴⁵

1.3.6. Finansal Memnuniyet

Finansal okuryazarlığa olumlu etki yapan faktörlerden biri de finansal memnuniyettir. Finansal memnuniyet kişilerin hayatlarını devam ettirmek ve refah içinde yaşam sürmelerine yardımcı olmak için sahip oldukları kabiliyetleri geliştirmelerine yardımcı olur. Kişilerin masraflarını karşılayabilmek ve birikim hedeflerine ulaşmak için ise finansal okuryazarlığa ihtiyaç vardır.⁴⁶ Kişilerin kendi çabalarıyla finansal bilgileri öğrenmeleri sayesinde finansal

⁴³ Monticone, s.12.

⁴⁴ Öztürk, s.23.

⁴⁵ John L. Murphy, "Psychosocial Factors and Financial Literacy", **Social Security Bulletin**, Cilt:73, Sayı:1, 2013, s.73-81.

⁴⁶ Murphy, s.74.

okuryazarlık düzeyleri de artabilmektedir. Bununla beraber finansal okuryazarlığa sahip olan kişilerin finansal memnuniyetlerinin arttığı ve kariyer planlamalarına olumlu etki yarattığını vurgulamışlardır. Buna “Nedensel İlişkiler Teorisi” ismini vermiş ve dört süreç şeklinde ortaya koymuşlardır. Nedensel ilişkiler teorisinden hareketle kendi çabalarıyla finansal bilgileri öğrenmenin hangi uygulamalara zemin yarattığı aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.⁴⁷

Tablo 1

Nedensel İlişkiler Teorisinden Oluşturulan Kendi Çabalarıyla Finansal Öğrenme

Kendi Kendine Finansal Öğrenme	Finansal Yönetim Uygulamaları	Finansal Memnuniyet	Kariyer Memnuniyeti
<ul style="list-style-type: none"> · Finansal yayınlar · Finansal haberler · Finansal planlama yazılımları · İnternet 	<ul style="list-style-type: none"> · Harcama planları yapmak · Hedefleri belirlemek · Harcamaları değerlendirmek · Büyük giderleri karşılamak · Kredi kartlarını dengede tutmak · Finansal kontrol · Emlak planı 	<ul style="list-style-type: none"> · Harcama · Yatırım kararları · Finansal hedeflere ulaşmak 	

Kaynak: Cüzilia Loibl ve Tahira K. Hira, “Self-Directed Financial Learning and Financial Satisfaction”, **Journal of Financial Counseling and Planning**, Cilt:16, Sayı:1, 2005, s.11-21.

Tablo 1’de belirtildiği gibi kişi kendi çabalarıyla öğrenme neticesinde finansal yönetim uygulamalarını kazanmış olduğu finansal kabiliyetlerini hayata geçirerek etkili bir biçimde yürütebilmektedir. Kişilerin finansal hayatındaki ve iş yaşamındaki başarısında, finansal uygulamalar sayesinde edindiği başarılar yatmaktadır. Bu başarılar aynı zamanda

⁴⁷ Cüzilia Loibl ve Tahira K. Hira, “Self-Directed Financial Learning and Financial Satisfaction”, **Journal of Financial Counseling and Planning**, Cilt:16, Sayı:1, 2005, s.11-21.

kişinin finansal açıdan memnun olmasına da katkı yapmaktadır. Finansal memnuniyet, kariyer memnuniyetine de sebep olurken kişilerin finansal okuryazar olmalarını da etkilemektedir.

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesine finansal memnuniyetsizlik de katkı yapmaktadır. Kişilerin finansal okuryazar olmalarını teşvik eden bir diğer faktör ise, finansal stres gibi psikolojik açıdan zararlı olan unsurlar ve finansal memnuniyettir.⁴⁸

1.4. Finansal Okuryazar Bireyin Özellikleri

Kişilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin artmasında finansal eğitimin önemli bir rolü bulunmaktadır. Finansal eğitim başta liseler ve üniversiteler olmak üzere bütün eğitim kurumlarında ders olarak verilmeli ve özel sektör de bu konuda teşvik edilmelidir. Özellikle bütçe, finans, sermaye, birikim, yatırım, tasarruf ve harcama gibi konularda kişilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Birçok kurum ve devlet aracılığıyla kişilere verilen eğitimler sayesinde kişiler temel finans bilgi ve yeteneğine sahip olmaktadır. Kişiler bu bilgi ve beceri sayesinde finansal kararlarını sağlıklı bir şekilde vererek iş ve aile hayatlarında daha başarılı olurlar. Çünkü finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan ülkelerin gelişmişlik düzeyleri de yüksek olur.

Finansal eğitimin amacı kişinin finansal okuryazar olmasını sağlamaktır. Kişi finansal okuryazar olabilir ama bu onun finans alanında profesyonel veya uzman olacağını göstermez. Kişi finansal okuryazarlığı sayesinde hem kendisi hem de ailesinin geçimini karşılayacak şekilde finansal eğitim ve bilgiye sahip olmaktadır. Kişilerin finansal okuryazar olabilmesi için taşıması gereken özellikler aşağıda belirtilmiştir:⁴⁹

- Parayı kontrol edebilmelidir.
- Finansal sistemin işleyiş kurallarını bilip başkalarına aktarabilmelidir.
- Finansal planlar oluşturabilmelidir.
- Bütçe oluşturabilmelidir.
- Etkili iletişim sağlayabilmelidir.

⁴⁸ Murphy, s.74.

⁴⁹ Gökmen, s.21.

Finansal okuryazar olan kişiler, finansal ve ekonomik düzende meydana gelen değişimlere adapte olarak, sürekli olarak kendilerini yenileme ve geliştirme çabası içerisinde girerler. Almış oldukları finansal kararlarda uzun vadeli hareket ederek kısa vadeli hareket etmekten kaçınırlar.⁵⁰

Kişiler günümüzde, işsizlik, kaza, hastalık ve ölüm gibi risklerle iç içe yaşamaktadır. Kişiler finansal okuryazarlık sayesinde, ekonomik ve sosyal risklere karşı önceden finansal planlamayı yaparak risklere karşı tedbir alarak kendilerini korurlar.⁵¹

ABD’de finansal okuryazarlık danışma konseyi, başkana hazırladıkları raporda kişilerin finansal okuryazar olabilmeleri için sahip olmaları gereken özellikleri aşağıda belirtmiştir.⁵²

- Nakit akımı yönetimi,
- Finansal kurum ve finansal sistemi bilme,
- Bütçe oluşturma ve yönetme,
- Krediyi sağlama ve kredi tercihinde seçenekleri analiz etme,
- Konut ihtiyacına karşı, kira veya satın alma şartlarını analiz etme,
- Finansal dolandırıcılıklara karşı tedbir alma,
- Hastalık, kaza, sakatlık felaket ve ölüm gibi durumlara karşı finansal açıdan kendini koruma,
- Risk ve getiri durumuna göre yatırım araçlarını değerlendirebilme,
- Meydana gelebilecek acil durumlara karşı kaynak sağlayabilme,
- Finansal riskleri kavrayıp onları kontrol edebilme.

Kişiler finansal okuryazarlık sayesinde finansal açıdan kendilerini daha güçlü ve hazır görürler. Yapılan araştırmalarda, kişiler finansal okuryazarlık bilgisine sahip olduklarında, diğer kişilere göre aşağıdaki davranış şekillerini sergileme durumları daha çoktur:⁵³

⁵⁰ Gökmen, s.22.

⁵¹ Ateş Bayazıt Hayta, **Aile Finans Sistemi İlişkileri**, Ankara: Gazi Kitabevi, 2011, s.194.

⁵² President’s Advisory Council on Financial Literacy, **2008 Annual Report to the President Executive Summary**, Ocak, 2008, s.36-37. <https://www.treasury.gov/about/organizational-structure/Pages/default.aspx> (05.03.2019)

⁵³ Angelo Capuano ve Ian Ramsay, “What Causes Suboptimal Financial Behavior? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioral Economics”, **The University of Melbourne Research Report (Legal Studies Research Paper No: 540)**, 2011, s.35-36.

- Daha çok gelir elde etmek,
- Daha çok tasarruf yapmak,
- Daha çok emeklilik için birikim yapmak,
- Daha iyi borçları kontrol edebilmek,
- Borç politikasını sağlıklı yürütmek,
- Gerçekçi bir şekilde finansal hedefler koyabilmek,
- Yeteneklerinin farkında olmak ve onları abartmamak,
- Daha aktif olarak finansal piyasalarda hareket etmek,
- Doğru bir şekilde ihtiyacını karşılayacak ürünleri seçmek,
- Tüketicilerin haklarının farkında olmak,
- Bütçeleme ve finansal planlamayı daha etkili yapmak.

Yapılan araştırmalarda, finansal okuryazarlık seviyesinin kişilerin finans alanındaki bilgileri haricinde yaş, cinsiyet, eğitim gibi demografik özelliklerinden de etkilendiği ortaya konmaya çalışılmıştır. Orta yaş sınıfında bulunan kişilerin yaşlı ve gençlere, erkeklerin kadınlara ve eğitim seviyesi yüksek olanların düşük olanlara göre daha iyi finansal okuryazar olduklarını belirtmiştir.⁵⁴

Finansal okuryazar olan kişilerin sahip olması gereken özellikler şunlardır;⁵⁵

- Para yönetimi, varlıkların kullanımı, bankacılık, kredi, sigorta, vergi ve yatırım konusunda bilgili ve eğitilidir.
- Varlık ve para yönetiminde temel kavramları bilir.
- Finansal bilgi ve eğitimi sayesinde planlarını etkili yaparak finansal kararlarını uygulama potansiyeline sahiptir.

Belirtilen özelliklerden yola çıkarak, finansal okuryazar olan kişilerin finansal sistemin işleyiş kurallarını bilen, parayı yönetebilen ve planlarını sağlıklı yapabilen böylece finansal kararları doğru alırken, sistemin diğer paydaşlarıyla yani tüketiciler, finansal

⁵⁴ Yunus Kılıç, H. Ali Ata ve İbrahim H. Seyrek, "Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma", **Muhasebe ve Finansman Dergisi**, Sayı:66, 2015, s.129-150.

⁵⁵ Jeanne M. Hogart ve Marianne A. Hilgert, "Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey on Financial Literacy", **Consumer Interest Annual**, Cilt:48, 2002, s.1-7.

kurumlarla etkili iletişimi iyi yapabilen kişiler olması gerekir. Bunlardan yola çıkarak finansal okuryazar olan kişilerin özellikleri şu şekilde açıklamak mümkündür:

- Parayı etkili yönetebilmek,
- Finansal sistemi kavrayabilmek,
- Finansal planlama yapabilmek,
- Bütçeyi etkin yönetebilmek,
- İyi iletişim kurabilmek.

1.4.1. Parayı Etkili Yönetebilmek

Finansal okuryazarlık kavramı tanımlanırken para ifadesi sık sık karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden para ile ilgili açıklamaların da yapılarak, paranın anlaşılması, yorumlanması ve kullanılması gibi unsurların ifade edilmesi gerekmektedir.

İktisatçılar parayı, mal ve hizmetlerin satın alınması durumunda karşı tarafa aktarılan bedel ya da borçların ödenmesinde kullanılan bir araç olarak tanımlamıştır. Para, mal ya da kıymetli ürünleri satın alma gücü olan bir değerdir. Para değişim aracı olarak üretici ve tüketicilerin karşı karşıya geldiği durumlarda mübadelenin kolay bir şekilde yerine getirilmesini sağlayan araçtır. Para, mal ve hizmetin alınmasını kolaylaştıran, herkes tarafından kabul edilen ve ortak bir ödeme aracı olarak kabul edilen objedir.⁵⁶

Ülkemizde ve dünyamızda para yanlış anlaşılan bir meta halini almaktadır. Bir takım olumsuz durumlara sebebiyet veren para, aile hayatını etkileyerek boşanmalara, çatışmalara ve anlaşmazlıklara neden olmuştur. Paraya karşı sağlıklı bir tavır takınabilmek için, paranın objektif bir metadan daha eksiği veya fazlası olduğu bilinmelidir.⁵⁷

İktisadi yaşam içerisinde para büyük bir öneme sahiptir. Takasın yapılmasını kolaylaştırması nedeniyle kullanımı artmış ve günümüzdeki ekonomik hayatta vazgeçilmez olmuştur. Eski dönemlerde ise para kullanılmadığından dolayı trampa yani malın malla değişimi yapılmakta idi. Trampanın fazla işlevsel olmaması takas işini zora sokuyordu.

⁵⁶ Muharrem Afşar, Bilge Kağan Özdemir ve Bengül Gülümser Arslan. **Para Teorisi**. 1. Baskı, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012, s.28.

⁵⁷ Jim Stovall ve Tim Maurer, **The Ultimate Financial Plan: Balancing Your Money And Life**, John Wiley And Sons Inc., New Jersey, 2011, s.1.

Trampada iki tarafın da elde edeceği üründen fayda sağlaması ve ihtiyacını gidermesi gerekiyordu. Ürünler her zaman bölünemediğinden ürünlerin değerlerindeki eşitlik söz konusu olmamaktaydı. Bu durum ise takas işini zora sokuyordu. Bu olumsuzlukları ortadan kaldırmak amacıyla üçüncü bir mal (tuz, hayvan derisi, inci, buğday ve sonrasında ise madenler) ödeme aracı olarak ortaya çıkmıştır. Para değişik zaman ve yerlerde farklı unsurlarda kullanılmaya başlanmıştır.⁵⁸

Tüketiciler açısından paranın yönetimi zor bir süreçtir. Bunun en büyük nedeni, eldeki paranın ne kadarının ihtiyaçlara ayrılacağı ne kadarlık kısmının tasarruf edileceğinin bilinmemesinden kaynaklanmaktadır.

Kişiler elde etmiş oldukları gelirin hepsini ya da borçlanarak daha fazlasını harcamamalı, gelirin bir bölümünü tasarruf için kenarı koymalıdır. Genellikle tasarruf yaparken iki yöntem kullanılır. Birinci yöntemde önce harcama yapar harcamadan sonra kalan kısmı tasarruf olarak ayırırlar. İkinci yöntemde ise önce gelirin bir kısmı tasarruf olarak kenara koyulmalı kalanı ise harcamalarda kullanılmalıdır. Finansal okuryazarlıkta en doğru yol ise ikinci yöntem olarak kabul edilmektedir. Çünkü birinci yöntemde gelirden önce harcama yapılacağı için harcamadan geriye para kalmayabilir ve tasarruf yapılmayabilir. Ama ikinci yöntemde gelirden önce tasarruf yapıldığı için harcamadan tasarruf etkilenmemektedir.⁵⁹

İşletmelerin kasasında bulunan ve kısa vadede kullanılmayacak olan paranın bir maliyeti vardır. Parayı kullanmayı atıl olarak beklettiği zaman yatırımlardan elde edeceği kârdan mahrum kalabilmektedir. En basit haliyle repo işlemi ile değerlendirdiğinde parası değer kazanabilecektir. Kişiler için de aynısı söz konusudur. Yastık altında tutmuş ve yatırıma yönlendirmemiş oldukları paraların tüketicilere bir maliyeti vardır. Ekonomide fırsat maliyeti olarak bilinen bu durum, tüketicilerin yastık altında tutmuş olduğu paranın getirisinden vazgeçmesi ve nakit olarak beklenilmesi durumudur. Para yönetiminde diğer unsur ise kişilerin aşırı borçlanmaya gitmeyerek ödemeleri zamanında yapabilmemesinin sağlanmasıdır.

Kişilerin bankalardan çekmiş oldukları kredilerin vadesinde ödenmemesi ve elektrik, su, doğal gaz gibi sabit giderleri zamanında ödememesinden dolayı gecikme faizi ortaya

⁵⁸ Rasih Demirci, Rauf Arıkan ve Burhan Erdoğan, “**Genel Ekonomi**”, 3. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2001, s.233.

⁵⁹ Hakan Turgut, **Parasal Zekâ**, 2. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları, 2006, s.106.

çıkılmaktadır. Bu da kişilerin finansal açıdan sicillerini olumsuz etkilemektedir. Kişilerin veya ailelerin gelir gider dengesini sağlaması, almış olduğu yanlış kararlardan dolayı ekstra maliyetlere katlanmaması için; borçlanma, tasarruf ve para yönetimi konusunda bilgili olması gerekmektedir.

Kişilerin ihtiyaçlarını karşılamak ve hayatlarını devam ettirmek için yapmış oldukları gideri karşılamak amacıyla parayı etkili kullanabilmeleri ve yönetebilmeleri gerekmektedir. Finansal okuryazarlık açısından para yönetimi önemli bir yere sahiptir. Kişiler parayı yönetebildiği kadar hayatlarını yönetebilmektedirler. Finansal okuryazarlık ile amaçlanan kişilerin paralarını etkili bir şekilde yönetebilmelerini sağlamaktır.⁶⁰

1.4.2. Finansal Sistemi Kavrayabilmek

Parasal sistem, ekonomik ilişkiler, yapılan anlaşmalar ve kurumlar finansal sistem denildiğinde ilk akla gelen unsurlardır. Bu unsurlar arasındaki bağların sıkı olması ve etkili bir şekilde işbirliği yapılması “sistemin istikrarına ve uyumuna” öncülük yapar.⁶¹

Finansal sistem birden fazla aracı, kurum ve piyasalar ile meydana gelmektedir. Bankalar, sigorta şirketleri, tacirler, borsalar ve bankerler gibi kurumlar finansal kurumları oluştururken; banknot, tahvil, hisse senedi ve para gibi araçlar ise finansal araçları oluşturmaktadır.⁶²

Finansal sistemin yapısı ve özellikleri ülkeler arasında farklılık göstermektedir. Finansal sistemin temel unsurları aşağıda belirtilmiştir:⁶³

- Finansal sisteme fon sağlayan tasarruf sahipleri,
- Finansal sistemden fon talep eden yatırımcılar,
- Finansal sisteme aracılık yapan aracı kuruluşlar,
- Finansal sistemde fon transferinde kullanılan finansal araçlar,
- Finansal sistemi düzenleyen hukuki ve idari kurallar.

⁶⁰ Öztürk, s.35.

⁶¹ Ersin Özince, “Finansal Sektör Uluslararası Gelişmeler Ve Türkiye Deneyimi”, **12.Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi**, TBB, İstanbul, 20-24 Temmuz 2008, s.26.

⁶² İlker Parasız, **Para Banka ve Finansal Piyasalar**, 7. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2001, s.654.

⁶³ Selahattin Tuncer, **Türkiye’de Sermaye Piyasası, Teori Uygulama**, 1. Baskı, İstanbul: Okay Yayın Dağıtım, 1985, s.3-4.

1.4.3. Finansal Planlama Yapabilmek

Türk Dil Kurumu (TDK) plan kavramını şöyle tanımlamaktadır: “İktisadi karar birimlerinin belli bir zaman diliminde ortaya koydukları hedeflere erişmek için izleyecekleri yol haritası.” Finansal plan ise finansal okuryazarlıkta yer alan bir özelliktir.⁶⁴

Planlama, kişilerin gelecekte belli bir zaman diliminde nereye ulaşılacak istendiğini ve oraya nasıl ulaşılacağını önceden belirtir. Planlama ile “neyin, niçin, nasıl, ne zaman, nerede, kim tarafından, hangi kaynaklarla ve maliyetle yapılacağı” belirtilir.⁶⁵

Finansal planlama, ekonomik kaynakların amaçlara uygun olarak kullanılmasını ve finansal hedeflerin önceliğe göre sıralanıp ve amaçlara ulaşmak için yapılması gereken faaliyetlerin belirtilmesi ve buna uygun hareket edilmesinin göstergesidir. Hane halkındaki kişiler, hedefleri gerçekleştirmek için birlikte hareket ettiklerinden dolayı finansal plan, aile bağlarının daha da güçlenmesine destek olur. Finansal plan sayesinde aileler yaşamlarını gelirlerine göre devam ettirme, finansal açıdan önceliklerini ortaya koyma, yatırım, harcama ve tasarruflarını bu plan çerçevesinde yapmakta ve bunun sonucunda da finansal belirsizlikleri azaltabilmektedirler. Finansal planlama yapılırken aşağıdaki aşamalara dikkat edilmesi gerekmektedir:⁶⁶

- Öncelikle finansal hedefler ortaya konmalı,
- Mevcut durum analiz edilerek net gelir hesaplanmalı,
- Gelir ve gider tahmini yapılmalı,
- Mevcut borç durumu tespit edilmeli,
- Birikimleri amaçlara ulaşabilecek şekilde ayarlamalı,
- Gelir ve gider dengesi kurulmalı,
- Plana uygun hareket edilmeli,
- Plan düzenli olarak kontrol edilmekle beraber mevcut şartlara göre yeniden

düzenlenebilecek yapıda olmalıdır.

⁶⁴ Filiz Eker, “Finansal Farkındalık, Finansal Okuryazarlık ve Finansal Erişim Düzeyleri Üzerine Bir Çalışma: Silifke Ticaret ve Sanayi Odası Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Silifke Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2017), s.14.

⁶⁵ İsmet Mucuk, “**Modern İşletmecilik**”, 16. Basım, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2008, s.136.

⁶⁶ Hayta, s.59.

Kişilerin finansman politikalarını yönetebilmesi ve finansal hedeflerinin gerçekleşme süreci finansal planlama olarak tanımlanmaktadır. Kişilerin ortaya koymuş oldukları finansal hedefler kişiden kişiye göre değişebileceği gibi kişilerin refah seviyelerine göre de değişiklik göstermektedir. Kişiler ev, araba alma ve çocukların eğitimini karşılamayı finansal hedef olarak en önemli yere koyarken, tasarruf ve emekliliğe yönelik de plan yaparak finansal hedeflerini çeşitlendirmektedirler. Ortaya konan hedefler kısa, orta veya uzun vadeli olabilmektedir. Örneğin; eğer kredi kartı borcunu ödemek istiyorsa kısa vadeli hedef, ev veya araba almak istiyorsa orta vadeli hedef ve çocukların eğitimi, emeklilik gibi planlar yapıyorsa uzun vadeli hedefler belirlerler.⁶⁷

Yönetimin fonksiyonlarından biri de planlamadır. İşletmeler ve kişilerin her hangi bir planlama yapmadan başarıya ulaşmaları mümkün değildir. Hedeflere ulaşmada planlama kritik rol üstlenmektedir. Kişiler finansal planlama yapıp plana sadık kalarak davrandıklarında para yönetiminde başarıya ulaşabileceklerdir. Yapılan araştırmalar neticesinde gelir durumu ne olursa olsun eğer kişilerin finansal planı var ise daha fazla para kazanma eğiliminde oldukları ve buna yönelik etkili kararlar verdikleri ortaya konmuştur. Finansal planlar yazıya döküldüğü zaman zihinde oluşturulan plandan daha etkili olabilecektir. Finansal planın yazılı olarak ortaya konması, hedeflere ulaşmak için kişinin yapacağı işleri eyleme geçirmesinde ve kontrolü sağlamada yardımcı olacaktır.⁶⁸

Certified Financial Planner 1985 yılında profesyonel, etik ve finansal planlama hizmetlerini teşvik eden kamu yararına hizmet sunan ve kâr amacı taşımayan bir kuruluş olarak kurulmuş ve faaliyete başlamıştır. Bu kuruluşa göre finansal planlama süreci aşağıda belirtilen altı aşamadan meydana gelmektedir:⁶⁹

- Müşteri ile ilişki kurulması,
- Müşteriye dair bilgilerin toplanması,
- Müşterilerin finansal durumunun analiz edilmesi ve değerlendirilmesi,
- Finansal planlama tavsiyeleri geliştirilip, müşteriye sunulması,
- Finansal planlama tavsiyelerinin uygulanması,

⁶⁷ Michael M. Pompian, **Wiley Finance: Behavioral Finance And Investor Types : Managing Behavior To Make Better Investment Decisions**. 1. Baskı. Usa: Wiley Publishing, 2012, s.202.

⁶⁸ Öztürk, s.35.

⁶⁹ Öztürk, s.36.

- Finansal planın takip ve kontrol edilmesidir.

Bu aşamalar kişilere üç önemli konuda yardım sunmaktadır.

- Mevcut finansal durumu inceleme: kişilerin mevcut varlık ve kaynaklarının tespit edilmesi,
- Geleceğe yönelik finansal hedeflerin ortaya konması,
- İlerlemenin tespit edilip ölçülmesi: finansal hedefleri gerçekleştirmek için atılması gereken adımların tespit edilmesi.

Finansal plan yapılmadan önce kişiler hakkında bazı bilgilere gereksinim vardır. Kişilerin finansal durumu öncelikle tespit edilmeli ki belirlenecek hedefler gerçeğe uygun olsun. Örneğin; aylık geçimini asgari ücret ile devam ettiren bir ailenin Porsche marka bir araba almak istemesi gerçeğe aykırı bir hedefdir. Eğer gerçeğe aykırı hedefler konulup kişinin mevcut finansal durumu göz ardı edilirse gelecekte hayal kırıklıkları meydana gelir. Kişiler, finansal planlama yapmadan önce mevcut durumu tespit ederek kendilerine ulaşabilir hedefler belirlemeli ve bu hedeflere ulaşmak için araştırmalar yapmalıdırlar. Bu noktada finansal planlamaya ihtiyaç hissedilmekte ve planlamanın süresi belirlenen hedef ile doğru orantılı olmalıdır. Finansal planlama hedeflere ulaşılmıca sona ermez aksine kişiler sürekli olarak refah düzeylerinin artmasını istediklerinden dolayı kendilerine yeni hedefler belirlerler ve bu da yeni finansal planlamaların ortaya çıkmasına olanak verir. Örneğin, kendisine bir ev alma hedefi koyan kişi bu hedefi gerçekleştince araba alma gibi yeni bir hedef koyabilir. Bu durum Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi kavramıyla ilişkilidir. Yani bir alt tabakadaki ihtiyacı karşılayan kişiler üst tabakadaki ihtiyaçlarının karşılanmasını isterler.

İşletmelerin büyüme ve değişimlerine finansal planlama rehberlik eder. Örgüt yapısı, esnek, açık ve anlaşılabilir olma, raporlama, veriyi toplama ve işleme, uygun maliyet gibi kriterler finansal planlamada başarıyı etkileyecek ölçütleri oluşturmaktadır.⁷⁰

⁷⁰ Emin Uzun, Zehra Türk ve Ersen Uzun, "İşletme Başarısında Finansal Planlama ve Yeniliklerin Rolü", **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt. 10 Sayı.2, 2003, s.63-73.

Bu ölçütler haricinde başabaş noktası analizi, finansal kaldıraç, yatırım kararlarının değerlendirilmesi ve oran analizi finansal planlama için ihtiyaç duyulan diğer bilgilerdir.⁷¹

İşletmelerde finansal planlamayı önemli hale getiren öğeler aşağıda sıralanmıştır:⁷²

- İzlenen stratejilerin, dış finansman ihtiyacı, faaliyetlerden elde edilen karlar ve nakit akışı gibi işletmenin finansal durumunu etkileyen unsurların değerlendirilmesinde yönetime destek olur.
- Finansal planlama sayesinde piyasada meydana gelebilecek risklerin üstesinden gelmek kolaylaşacaktır.
- Finansal planlama ile işletmeler finansman ihtiyacı ile yatırım arasında uyumu sağlayarak yönetimin bunlar arasında denge kurmasına yardımcı olmaktadır.

Kişiler finansal plan yaparak geleceklerine yönelik kararları organize ederler. Yapılan planlar kısa vadeli olabileceği gibi orta ve uzun vadeli de olabilir. Planlar kişiler için harita görevi görerek geleceğe yönelik hedeflerin uygulanmasını kolaylaştırır. Ancak yapılan planlar sadece kâğıt üzerinde kalmayarak muhakkak uygulamaya konulmalıdır. Finansal planın bileşenleri ise şunlardır:⁷³

- Vergi ve bütçe planlaması,
- Likidite yönetimi,
- Yüksek meblağlı satın alımlar (araba, ev vb),
- Varlıkların ve gelirin korunması,
- Yatırım,
- Miras ve emekliliklerin planlanması.

Finansal plan kısa, orta ve uzun dönemleri kapsamakla birlikte kişilerin nakit yönetimi, kredi kullanımını, emekliliğini, yatırımını, bütçeleme yapmasını da içinde barındırır. Ama kişilerin finansal planlama yaparken finansal bilgiye sahip olması ve bu bilgilerin uzun sürede

⁷¹ Hüseyin Özgen ve Azmi Yalçın, “**Temel İşletmecilik Bilgisi**”, 5. Baskı, İstanbul: Nobel Yayın, 2006, s.364.

⁷² Hüseyin Dağlı, “**Finansal Yönetim**”, 5. Baskı, Trabzon: Derya Kitabevi, 2007, s.110.

⁷³ Jeff Madura, “**Financial Markets and Institutions**”, 9. Baskı, South-Western Cengage Learning, 2010, s.1.

göstermiş olduğu etkileri hesaplayabilmesi gerekmektedir. Kişiler finansal planlama sayesinde alacakları finansal kararlar ile yapacakları yatırımdan en yüksek tutarda getiri elde edebilirler.

Finansal planlama, geleceğe yönelik hedeflerin belirlenmesi, standartların oluşturulması, gelir gider arasında denge kurulması, ekonomik yaşamda ortaya çıkabilecek sorunlara karşı tedbir alınması ve varlık-kaynak kullanımında verimin sağlanması açısından önemlidir.

1.4.4. Bütçeyi Etkin Yönetebilmek

Bütçe, kişilerin para ile ilgili hedeflerine ulaşmasına yardımcı olan araç ve paranın yönetilmesinde etkili bir unsurdur. Bütçe, belli bir zaman içerisinde yapılması öngörülen harcamalar ile beklenen gelir ile gider arasındaki dengenin sağlanması olarak ifade edilir. Ailenin hayat standardının göstergesi olmakla birlikte aynı zamanda gelecekteki harcamalarına şekil veren bir plandır.⁷⁴

Belli bir döneme yönelik gelir ve gider tahminleri yapılarak hazırlanan ayrıntılı tabloya bütçe denilmektedir. Bütçe ayrıntılı olarak hazırlandığında geleceğe yönelik ne kadar gider yapılacak ve ne kadar gelir elde edilecek tahmin edilerek kişilerin gereğinden fazla gider yapması önlenmiş olacaktır. Finansal planlamanın ilk aşaması bütçe oluşturmak ve bütçeyi hayata geçirmektir.⁷⁵

İster bilinçli olsun isterse olmasın çoğu kişi yaşamını finansal bütçe içerisinde sürdürür. Herkesin kendine özgü gelir ve gideri mevcuttur. Kişilerin hayat tarzları farklılık gösterdiği gibi finansal açıdan hayatları da farklılık göstermektedir. Bazı kişiler hayatlarını finansal planlama yaparak hazırlamış oldukları bütçeye uygun bir şekilde sürdürürken bazıları ise herhangi bir plan veya bütçe oluşturmadan tamamen hayatın akışına göre plansız olarak hayatlarını idame ettirmektedirler. Kişilerin maddi durumu ne olursa olsun kıt olan imkânlarla yaşar ve gelirlerine göre harcama, tasarruf ve yatırım yaparlar. Ama geliri etkili şekilde

⁷⁴ Hayta, s.64.

⁷⁵ Öztürk, s.38.

değerlendirmek isteyen kişilerin bütçe oluşturarak ona uygun hayatlarını sürdürmelerini gerekmektedir.⁷⁶

Bütçe, kişilerin hedeflerine ulaşip ulaşmayacağına yeterli olup olmayacağını ve para yönetiminde ne derece başarılı olup olmayacağını gösteren bir unsurdur. Bütçe sayesinde az bir maliyet ile istenen sonuçlara ulaşmak mümkündür. Yalnız bütçe oluşturarak sorunlar tamamen çözülmez. Bütçe, finansal hayatın etkili bir şekilde devam etmesinde kullanılan önemli bir araçtır. Kişiler bütçe sayesinde kendi sınırlarını bilir ve bu sınırlar içerisinde nasıl hareket edeceklerini, neyi yapıp neyi yapmayacaklarını belirlerler.⁷⁷ Kişiler bütçe oluşturarak finansal bağımsızlığın sağlanmasına yönelik tedbirler alırlar. Özellikle paranın yönetiminde bütçe çok önemli bir unsur haline gelerek kişilerin gelirine göre gider yapması sağlanmaktadır. İyi bir bütçe oluşturarak kişiler gelecekte ortaya çıkabilecek risklere karşı da önceden hazırlık yapabilmekte ve olumsuz durumlardan daha az zararla çıkabilmektedirler.

Aile bütçesi, hane halkının gelir ve giderlerinin tespit edilmesini ve mevcut duruma göre hayat standartlarının oluşturulmasını esas alır. Ailenin aylık ya da yıllık bütçesi oluşturulurken; beslenme, barınma, ulaşım, giyim, sağlık, eğitim ve tatil gibi giderler belirlenerek elde edilecek gelire kıyaslanır ve denge kurulmaya çalışılır. Bütçe aileler için yaşamsal öneme sahip olduğu kadar şirketlerin geleceği ve devlet içinde yaşamsal öneme sahiptir. Aile, şirket ve devletlerin iyi bir şekilde yönetilip yönetilmediği hazırlanmış oldukları bütçe ile tespit edilebilir. Eğer kişiler eğitim, sağlık, beslenme gibi giderlerine az kaynak ayırıp, gösteriş gibi harcamalara fazla kaynak ayırıyor ise bu bütçenin sağlıklı yapılmadığını sergiler.⁷⁸

Gelir ve gider dengesini gözeterek oluşturulan bütçenin; gelirin planlaması ve ailenin ihtiyaçlarına göre dengeli bir şekilde dağıtılması gibi birçok avantajı mevcuttur. Öncelikle zorunlu ihtiyaçların karşılanması bütçede yer alır. Bütçe ile aile mevcut kaynaklarını etkili kullanarak uzun vadeli amaçların gerçekleşmesine katkıda bulunur. Esnek, gerçekçi ve kişilerin ihtiyaçlarına göre hazırlanan bütçe başarılı bir biçimde uygulanabilir. İyi tasarlanmış bütçenin aileye birçok katkısı vardır. Bunlar:⁷⁹

⁷⁶ Mark Haynes Daniell ve Karin Sixl-Daniell, **Wealth Wisdom For Everyone : An Easy-To-Use Guide To Personal Financial Planning And Wealth Creation**, World Scientific Publishing, USA, 2006, ss.37-38.

⁷⁷ Daniell ve Karin, s.38.

⁷⁸ MEB, **Aile ve Tüketici Hizmetleri**, Ankara, 2011, s.4.

⁷⁹ MEB, s.6.

- Temel giderlerin karşılaştırılmasını sağlar,
- Gelirin ihtiyaca uygun harcanmasını sağlar,
- Geliri kontrol altında tutar,
- Uzun vadeli amaçların gerçekleşmesini sağlar,
- Kişilerin belli dönemlerdeki giderlerinin planlanmasını sağlar,
- Bazı giderlerin minimum düzeyinin belirlenmesini sağlar,
- Beklenmedik durumlara karşı kişilerin hazırlıklı olmasını sağlar,
- Kişilerin ve ailelerin ekonomik ve sosyal statüsünü yükseltir,
- Ailedeki fertlerin paranın zaman değerini bilerek harcama yapmalarına katkıda bulunur,
- Aile içerisinde işbirliğinin gelişmesine yardımcı olur.

Bütçe aileye; gelirini planlamasına, ekonomik statüsünü tespit etmesine ve ihtiyaçlarına göre gelirini düzenli bir şekilde paylaşmasına olanak sağlar. Ailenin ihtiyaçlarının önceliklendirerek acil ihtiyaçların ilk başta karşılanmasına imkân vermektedir.⁸⁰

Finansal okuryazarlığa sahip olan kişilerin bütçe hazırlama becerisine sahip olmaları gelir ve gider dengesi kurmalarını kolaylaştıracaktır. Böylece kişiler tasarruf, harcama gibi konularda daha bilinçli hareket edecek ve bütçesini etkin şekilde yönetebilecektir.

1.4.5. İyi İletişim Kurabilmek

Finansal okuryazarlığa sahip olmayan kişiler finansal ürünleri kavramada güçlük yaşamakta ve finansal piyasalarda işlemler yaparken tereddüte düşmektedirler. Borçlanma, menkul kıymet işlemleri, para yönetimi gibi finansal işlemlere karşı çekimser davranarak finansal kurumlarla sağlıklı iletişim sağlayamamaktadırlar. Kısaca bu kişilerde finansal dışlanma meydana gelmektedir. Ama bu kişilerin finansal piyasalardan uzun süreli olarak dışlanması gelecekte yüksek maliyetlere katlanmalarına yol açabilecektir.⁸¹

Fon arz eden ve fon talep edenlerin bir araya gelerek fon akışını sağladıkları yer finansal piyasa olarak adlandırılmaktadır. Fon transferinde ise arz eden ve talep edenleri

⁸⁰ Aktaş, s.15.

⁸¹ Capuano ve Ian, s.26.

karşılaştıran bir aracıya ihtiyaç bulunmaktadır. Bu nedenle kişilerin finansal bilgisi yanında kendini ifade etmesi ve iyi şekilde iletişim kurmasına da ihtiyaç vardır.

Finansal piyasalarda aracı ve tüketiciler tarafında hem fiziksel hem de elektronik para dolaşımı hukuki denetim altında olduğundan dolayı birimler arasında taleplerin doğru bir şekilde akışının sağlanması için güçlü bir iletişime ihtiyaç vardır. Tüketiciler borsalarda yapmış oldukları işlemlerde eğer danışman kullanıyorlar ise iyi bir iletişim kurarak danışmanlara taleplerini doğru bir şekilde aktararak ortaya çıkabilecek riskleri önleyebileceklerdir.

Finansal okuryazar olan kişilerin hak ve sorumluluklarını iyi bilmesi gerekir. Bunun için “Tüketici Hakem Heyeti” kurularak finansal sistemde tüketici, satıcı ve aracılar arasında sağlıklı ilişkilerin kurulması amaçlanmıştır. Finansal piyasalar teknolojinin gelişmesinden etkilenerek bu değişim sürecine ayak uydurmuştur. Finansal tüketici sürekli olarak finansal piyasaları araştırarak ortaya çıkan gelişmeleri takip etmeli ve iletişim kanallarını kapalı tutmamalıdır.⁸²

Kişiler sezgisel bir anlayış sayesinde iyi bir finansal okuryazar olabilirler. Sezgisel anlayış kişiler için en önemli finans unsurudur. Kişiler eğer ekonomik değerlerin nasıl ortaya çıkabileceğini ve nasıl kullanılacağını bilirse, bu onların işyerlerinde almış oldukları kararların akıllıca olmasına ilaveten ortaklarıyla daha etkili iletişim kurmalarına da fayda sağlar.

1.5. Finansal Okuryazarlığın Makroekonomik Etkileri

Piyasanın verimli bir şekilde çalışmasının koşullarından birini de finansal okuryazarlık oluşturmaktadır. Kişilerde finansal konulara yönelik farkındalık oluşması ve beceriler kazanması ile OECD'nin ailelerin finansal hizmetlere uzun vadeli olarak erişebilmesini kolaylaştırması, ekonomik ve sosyal olarak da refah düzeylerine katkısı olacaktır. Kişilerin finansal yönetimi sağlam temellere dayandırması piyasaların daha rekabetçi bir konuma gelmesine etki yaparak ekonomik olarak büyümeye de destek sağlayacaktır. Finansal uzmanlar, krizlere yol açabilecek faktör ve senaryoları analiz ettiklerinde insanların finansal istikrarın yapı

⁸² Eker, s.16.

taşı olduklarını ve finansal okuryazarlığı temel yaşam becerisine dönüştürmeleri gerektiğini belirtmişlerdir.⁸³

Ekonomi ve finansal sistem açısından finansal okuryazarlık önemli bir yere sahiptir. Finansal okuryazarlık seviyesi düşük olan tüketiciler, finansal kararlarını yanlış veya hatalı verdiklerinde finansal sistem içerisinde ayrılma düşüncesini taşırlar. Bu nedenlerden dolayı finansal sistem küçülmeye gidebilir ve reel sektörün de olumsuz olarak etkilenmesine yol açabilir. Bunların sonucunda ise ekonomik olarak yavaşlama ve gerileme görülerek kişilerin işten çıkarılmaları yaygınlaşabilir. Finansal okuryazarlık seviyeleri arttığında kişiler, finansal sisteme katılım sağlayacak, finansal ürünleri tercih ederek yatırımlarını piyasalara yönlendirebileceklerdir. Böylece ekonominin büyümesine katkı sağlayarak işsizlik oranının azalmasına da olumlu etkisi olabilecektir.⁸⁴ Bu sebeplerden dolayı kişilerin ve hane halklarının tercihlerinin ekonomi üzerindeki etkisi normal zamanlarda pek hissedilmese de ekonomik kriz zamanlarında epeyce hissedilir. Hem devlet hem de piyasa kişi ve ailelerin gelirlerini finansal sisteme katmak için çözüm yolları bulmalıdırlar.

Finansal okuryazarlık, kayıt dışılığı engellemesinden dolayı ekonomik açıdan önemlidir. Kişiler finansal okuryazarlık sayesinde kayıt dışı yapılan işlemlerin ekonomiye olan zararının farkında ve bilincinde olarak, kayıt dışı işlemlerden uzak durma yolunu tercih ederler. Hem devlet hem de piyasa kayıt dışılıktan olumsuz etkilenecek ve piyasaların işleyişinin verimli ve etkin çalışmasını engelleyecektir. Bu durum toplumun istikrar ve birliğine olumsuz yansıtacaktır.⁸⁵

Kontrol mekanizması ve finansal sistemin istikrarı bakımından da finansal okuryazarlık etkili olabilir. Son dönemlerde yaşanan küresel krizler incelendiğinde banka ve diğer finansal kuruluşların yüksek riski aldıkları gözlemlenmektedir. Eğer tüketiciler finansal konularda daha fazla bilgiye sahip olsalar idi, risk alırken seçenekleri değerlendirir ve riskli durumlara karşı tedbir alabilirdi. Bunun neticesinde bankalar yüksek riske girmekten

⁸³ Hayta, s.251.

⁸⁴ Eker, s.20.

⁸⁵ Satoğlu, s.33.

kaçınabilecekti. Kısaca finansal okuryazarlık finansal kuruluş ve devletin işleyişini etkileyerek piyasaların daha düzgün çalışmasını kolaylaştırabilecektir.⁸⁶

Özellikle son otuz yılda finansal krizlerin etkisi ülkemizde çok görülmüştür. Çok sayıda aile finansal krizlere maruz kalmış ve finansal açıdan yaşamlarını “bıçak sırtında” devam ettirmek durumunda kalmışlardır. Gelir dağılımında orta ve alt tabakada yer alan aileler finansal krizlerden fazla etkilenen taraf olmuş ve çare bulmakta güçlük çekmişlerdir. Aileler yeni varlık edinemeyip ve mevcut varlıkları koruyamadıklarından ve çocuklara miras olarak varlık bırakamadıklarından dolayı bu krizler toplumun genelinde görülmeye ve yaygınlaşmaya başlanmıştır. Her ne kadar toplumun refah seviyesinin düşmesine makroekonomik verilerdeki dalgalanmalar yol açsa da, kişilerin vermiş oldukları finansal kararların hatalı olması buna sebebiyet vermektedir. Bu nedenle toplumun refah düzeyinin artması sağlanmak isteniyor ise kişilere finansal eğitim verilmeli ve finansal okuryazarlık düzeylerinin artması sağlanmalıdır.⁸⁷

Ülkelerde yaşanan ekonomik sorunlar ve piyasalardaki istikrarsızlık kişileri ve aileleri uzun vadeli planlamalar yapmaya sevk etmiş ve beklenmeyen durumlara karşı tedbirler almalarını gerekli kılmıştır. İç ve uluslararası piyasalarda ülkemiz ekonomisini temsil eden şirketlerin ekonomik sistemdeki rolü büyüktür. Şirketlerin üretim, yatırım, ithalat ve ihracat ile borsaya yönelik alacakları finansal kararlar ekonomiyi olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir.

1.6. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi

Finansal okuryazarlığın okullarda öğrencilere verilen ekonomi dersiyle başarıya ulaşması zordur. Kişiler iyi bir finansal eğitim alarak ve almış oldukları eğitimi yeterlilik durumuna getirerek finansal okuryazarlığın gelişmesine katkı yapılabileceklerdir.⁸⁸

Herkes üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirerek finansal okuryazarlığın gelişimine katkı sağlamalıdır. Bu sayede finansal okuryazarlık gelişebilecektir. Finansal

⁸⁶ Gökmen, s.49.

⁸⁷ Kadir Murat Altıntaş, **Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi**, İstanbul: Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları;14, 2008, s.36.

⁸⁸ Albert A. Williams, Scott E. Kehiaian, ve Carolyn L. Bird, “Financial Literacy Characteristics Of Chapter 13 Debtors”, **International Journal Of Business, Accounting and Finance**, Cilt:6, Sayı:1, 2012, s.142-155.

okuryazarlığın gelişebilmesi için kişilerin sahip olması gereken bazı özellikler aşağıda sıralanmıştır:⁸⁹

- Bilgi teknolojileri, okuryazarlık ve aritmetik becerilerini kişisel finans kapsamında geliştirmek,
- Kredi kullanmak ve borç almak dâhil olmak üzere, paranın yapısı ve nasıl kullanılacağı hakkında anlayış ortaya koymak,
- Finansal bilgilere hangi yollardan erişilecek, nasıl yorumlanıp analiz edileceğini belirtmek,
- Finansal bilgi ve önerilere ulaşabilme, sorgulama, sonuçları yorumlama ve verilen finansal kararlar neticesinde tüketicilerin sahip oldukları hak ve sorumlulukları kavrayıp, finansal ihtiyaçlara yönelik çözüm yolları sunarak, risk ve getirileri kıyaslayabilmektir.

Sürekli olarak değişim ve gelişme gösteren dünyamızda, sağlıklı bir şekilde finansal kararlar alıp ve hayatımızda uygulamak istiyorsak, finansal bilgi sahibi olmamız ve bunu belli seviyenin üzerine çıkarmamız gerekmektedir. Kişiler sadece başkalarının yönlendirmesiyle değil, kendi çabalarıyla da finansal bilgilere erişebilirler. Finansal açıdan belli seviyenin üzerine çıkmak isteyen kişilerin belli program ve eğitimlere ihtiyacı vardır. Yani kişinin sadece kendi çabasıyla ulaşacağı finansal bilgi sınırlıdır. Hükümetler ise çok sayıda kişinin finansal okuryazar olmasını istiyorsa, üzerlerine düşen vazifeleri yerine getirmeleri gerekmektedir.

Finansal okuryazarlık, finansal eğitim ile geliştirilerek kişilerde finansal farkındalık seviyesinin yükseltilmesini sağlayabilir. Türkiye'nin şartları göz önüne alındığında, finansal okuryazarlık eğitimi verilmesiyle kişilerin yastık altındaki birikimlerinin bankacılık sistemine dâhil olmasını sağlamak en büyük faydalardan birisini oluşturmaktadır. Bankalarda mevduat hesabı açıp birikimlerini bankalara yönlendiren kişiler bankaların sağlamış olduğu ihtiyaç kredisi ve kredi kartı gibi finansal ürünlere kolayca ulaşabileceklerdir. Bu sayede finansal sistemin geliştirilmesine faydalı olurken aynı zamanda birikimlerin kayıt altına alınması mümkün olacak ve kişilerin refah düzeylerinin artmasına da katkı sunacaktır.⁹⁰

⁸⁹ Arolyne LJ Mason ve Richard MS Wilson, "Conceptualising Financial Literacy", **Loughborough University Business School Research Series**, 2000, s.3-40.

⁹⁰ Hayta, s.54.

OECD'nin "Finansal Eğitim ve Farkındalık İlkeleri ve İyi Uygulamalara İlişkin Tavsiye" raporu ile hükümetlere aşağıdaki önerileri sunmaktadır;⁹¹

- Finansal eğitim, hükümetler ve diğer paydaşlar tarafından objektif ve adil bir şekilde teşvik edilmelidir.
- Finansal eğitim, okullarda başlayarak kişilerin erken yaşta eğitim almaları sağlanmalıdır.
- Finansal eğitim, finansal kuruluşların bir parçası olmalıdır.
- Finansal kuruluşlarda görev yapan personel için davranış kurallarını geliştirmeli ve ticari tavsiyeden finansal eğitim ayırt edilmelidir.
- Finansal kuruluşlar, anlaşılması zor belgelerin ve yapılan baskıların önüne geçerek; finansal sonuçları önemli olan uzun vadeli sözleşmelerin veya finansal hizmetlerin tüketicilerinin anlayıp kavrayabileceği şekilde kontrolünü sağlayarak teşvik etmelidirler.
- Birikim, borç, emeklilik ve sigorta gibi yaşamımızı etkilen unsurlar üzerine finansal eğitim programları düzenlenmelidir.
- Finansal programlar, olabildiğince birey veya belli grupları hedefleyip, onların finansal kapasitelerini geliştirmeye çalışmalıdır.
- Finansal müşteriler, dolandırıcılık gibi riski yüksek konularda, ücretsiz bilgi edinecekleri web siteleri ve çeşitli kampanyalar düzenleyerek önceden uyarı sistemi geliştirmelidirler.
- Kişilerin emeklilik planları ve geleceklerinin iyi yönetimi için, finansal eğitim vererek, bilgili olmaları sağlanmalı ve birikimleri ile gelirleri arttırılmalıdır.

OECD'nin ortaya koymuş olduğu tavsiyeleri değerlendirecek olur isek, finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için en önemli ölçütün finansal eğitim olduğu görülmektedir. Finansal okuryazarlık düzeyi finansal eğitim sayesinde üst seviyeye ulaşabilecektir. Finansal eğitim, toplumda özellikle gelir düzeyi düşük olan kişilere yönelik olursa amacına ulaşmış olabilir. Hedef kitlelere göre değişik düzeylerde finansal eğitim verilerek herkesin beklentisi

⁹¹ OECD, Recommendation On Principles And Good Practices For Financial Education And Awareness, Recommendation Of The Council, Directorate For Financial And Enterprise Affairs, 2005, <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/35108560.pdf> (10.04.2019), s.3.

karşılanabilir. Finansal eğitime ne kadar erken yaşta başlanılabılırsa ileriki yıllarda kişilerin finansal davranışlarının olumlu olmasının belirleyicisi olabilecektir.

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde her türlü imkândan yararlanılabilmelidir. Eğitim kurumlarında finansal eğitim verilebileceği gibi internet ve medya gibi kitle iletişim araçlarından da yararlanılabilmelidir. Finansal okuryazarlık hakkında farkındalık oluşturup kişileri bilinçlendirmek amacıyla medyada programlar ve yayınlar yapılabileceği gibi çeşitli kampanyalar yoluyla bilginin topluma yayılması kolaylaşabilecektir.⁹²

⁹² Hayta, s.255.

2. FİNANSAL EĞİTİM

Rekabetin şiddetli olduğu çağımızda kişilerin daha kaliteli bir hayat sürmeleri için mesleki olarak tam donanımlı olmaları gereklidir ama bu yeterli değildir. Kişiler yapmış oldukları birikimleri verecekleri hatalı kararlar ile yok edebilir veya performansı düşük olan yatırımlara yatırarak değerinin azalmasına yol açabilir. Bir başka husus ise, kişiler emeklilikten önce yaşadıkları hayat standardının emeklilik sonrasında da devam etmesini istediklerinden dolayı tasarrufa yönelirler. Ama kişilerde tasarruf bilinci yeteri kadar gelişmezse orta ve uzun dönemlerde hayat standartlarında düşüklük meydana gelerek refah düzeylerinin azalmasına yol açabilecektir. Geleceğe yönelik yapılan yatırımlarda ise kamu veya işveren yerine kişiler kendi kararlarını almak durumundadır. Bu sebepten dolayı, kişilerin alacakları yatırım kararları stratejik olarak daha önemli hale gelmiştir.⁹³

Finansal eğitim, kişi ve hane halkının yatırım ve tasarruf kararlarını vermelerinde daha bilgili olmalarını ve olumsuz durumlara karşı daha az maruz kalmalarını sağlaması açısından önemlidir. Finansal eğitim ile kişilerdeki finansal farkındalık da artarak, verecekleri kararlarda sorumluluk taşımalarını ve daha az riske girmelerini de sağlar.⁹⁴

Finansal eğitim, kişilerin her zaman gelir ve gider dağılımını dengeli yaparak bütçelerini oluşturmaları, tasarruf ve yatırımlarını verimli olarak gerçekleştirmelerini ve olası risklere karşı tedbir almalarını sağlar. Finansal ürünlerin amacına uygun bir şekilde kullanılması ve kişilerde farkındalık oluşumu da finansal eğitim sayesinde gerçekleşir.

2.1. Finansal Eğitimin Tanımı

Finansal eğitim büyük bir alanı kapsamaktadır. Bu alanlar, kişilerin harcama, yatırım ve tasarruf davranışlarında meydana gelen değişimler ve bu değişimlerin toplumun refah düzeyinin artmasına ve ülke ekonomisine katkısının yanında, finansal farkındalığın oluşumu, finansal erişimin sağlanması ve finansal alanlarda bilginin edinilmesi gibi birçok alanı

⁹³ Altıntaş, s.21.

⁹⁴ Hayta, s.261.

kapsamaktadır. Budan dolayı finansal eğitimin birçok tanımı mevcuttur. Öyle ki ülkeler sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerine göre finansal eğitimi farklı farklı tanımlamışlardır.⁹⁵

Finansal eğitim kavramı OECD'ye göre; kişilerin finansal kavram ve ürünleri tanımlayarak, finansal riskleri analiz ederek fırsatları değerlendirme becerisini geliştirme sürecidir. Küreselleşme finansal piyasaları bütünleştirirken aynı zamanda karmaşıklıkların da meydana gelmesine sebep olmuştur. Finansal ürün ve hizmetlerin çeşidinin artması, kişilerin finansal karar almalarında finansal bilgiye daha fazla ihtiyaç duymalarını gerektirmektedir. Bu nedenlerden dolayı finansal okuryazarlık hayatın her aşamasında yer almalıdır. Sadece üniversiteye veya eğitim kurumlarına bırakılmamalıdır. Sivil toplum kuruluşları ve medya finansal okuryazarlık konusunda üzerine düşen görevleri yerine getirmelidir. Bankalarda mevduat hesabı açmanın yaygınlaşması, kredi kartı kullanımının artması toplumsal sorunlara sebep olurken, finansal ürün çeşitlerinin artması, finansal krizlerin ortaya çıkması ve finans kuruluşlarına olan güvenin azalması finansal okuryazarlığa duyulan ihtiyacı göstermektedir.⁹⁶

Finansal eğitim, finansal kavramların öğrenilmesiyle finansal ürünler arasında tercihte bulunulurken finansal verilerden hareketle sağlıklı analiz yapılması ve bu analizlerin kullanılmasının benimsetilmesidir. Finansal eğitim tüketicinin korunmasından ziyade kişilere finansal ürünler hakkında bilgi verilmesini içermektedir. Finansal eğitim parayı bilinçli kullanabilmek için önemli bir unsurdur.

Finansal okuryazarlık eğitim programları sonucunda ölçme ve değerlendirme önemli bir yere sahiptir. Kişilerin finansal davranışlarındaki değişimlerin ne yönde değiştiğinin belirlenmesi ve finansal eğitim programının amacını yerine getirip getirmediği konusunda ölçme ve değerlendirme önemli bir etkidir. Finansal eğitim programının, finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan kitlelere uygulanması ve uygulama öncesi ile sonrası arasındaki farkın ölçülüp değerlendirilmesi programın başarılı olup olmadığı hakkında bilgi verecektir. Bunun neticesinde finansal okuryazarlık eğitimi ekonomik olarak yoksul olan gruplara verilerek, bu kişilerin ekonomiye katılım oranlarındaki değişim de ortaya çıkabilecektir. Finansal eğitim, kişilerin daha aktif olarak karar vermelerini ve finansal okuryazarlık düzeyinin

⁹⁵ TCMB. **Dünyada ve Türkiye'de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim**, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, 2011, s.79.

⁹⁶ Bayram, s.15.

artmasını sağlayacak bir eğitim programıdır. Finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olması ve finansal ürünlerin yanlış nitelendirilmesi finansal krizlerin ortaya çıkmasındaki etkenlerden bazılarıdır. Bundan dolayı ülkelerin bazıları finansal eğitim merkezleri oluşturarak çalışmalar planlamaktadırlar. Örneğin; Amerika’da Finansal Okuryazarlık Merkezi, İngiltere’de Para Yönetim Kurulu ve Kanada’da ise Start Right Coalitionfor Financial Literacy gibi finansal eğitim kurumları bulunmaktadır.⁹⁷

2.2. Finansal Eğitimin Öncelik Verdiği Konular

Finansal eğitimin konularını; tasarruf, finansal planlama, borç ve kredi yönetimi, bankacılık hizmetleri ile yatırım oluşturmaktadır.⁹⁸

a. Tasarruf	b. Finansal Planlama
- Tasarrufun önemi	- Finansal hedefleri planlama
- Tasarruf disiplini oluşturma	- Bütçe oluşturma ve bütçe disiplini
- Tasarruf araçları	
c. Borç ve Kredi Yönetimi	d. Bankacılık Hizmetleri
- Rasyonel borçlanma, borçlanma zamanı, miktarı ve nedenleri	- EFT ve havale
- Aşırı borçlanmadan kaçınma	- Elektronik ve mobil bankacılık
- Kredi seçeneklerinin değerlendirilmesi ve tercihi	- Bankaların tüketiciye sunduğu finansal ürün ve hizmetler
- Krediye ilişkin temel kavramlar ve kredi türleri	
e. Yatırım	
- Yatırım fırsatlarını değerlendirme	
- Yatırım tercihi	

⁹⁷ Mason ve Richard, s.5.

⁹⁸ Hilmi Çolak, “Mühendislerde Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Becerileri: Bandırma İlçesi Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, T.C. Bandırma Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2017), s.16.

-
- Çeşitlendirme
 - Risk/getiri
-

Kaynak: Candace Nelson ve Angela Wambugu, “Financial Education in Kenya”, **Scoping Exercise Report**, 2008, s.2-20.

2.3. Finansal Eğitimin İşlevi Ve Amacı

Finansal eğitim ile kişilerin finansal konularda, finansal farkındalık düzeyini arttırmak ve böylece finansal davranışlarını şekillendirerek finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması amaçlanmaktadır. Ama bu amaçları yerine getirmede bazı sorunlar ortaya çıkmaktadır. Finansal eğitim programının hangi amaçları gerçekleştireceği ve nasıl çalışacağı ile kişilerin gelişimine nasıl fayda sağlayacağı tartışılmaktadır. Örneğin, internet sitelerinden faydalanarak broşürleri takip edenlerin elde etmiş oldukları bilgileri davranışlarına yansıtıp yansıtmadıkları veya nasıl yansıttıklarını tespit etmek güçtür. Davranışsal finans, finans psikolojisi ile bireysel finans kavramları finansal eğitim programlarının başarılı olmalarını etkileyen unsurlardandır.⁹⁹

Son zamanlarda gelişmiş ülkeler başta olmak üzere, finansal okuryazarlık eğitim faaliyetleri çeşitlenerek artış göstermektedir. Özellikle çocuklar ve gençler hedef kitleyi oluşturmaktadır. Sebebi ise bugünün çocukları yarının yetişkinleri olacağından, ekonomik ve toplumsal faaliyetlerde aktif olarak yer alacaklardır. Farklı araştırmalar yapılarak finansal okuryazarlığın önemi ortaya konmaktadır. Araştırmalar sonucu ortaya çıkan netice ise, finansal dağıtım kanallarının artması, finansal piyasalardaki devletin yaptığı düzenlemeler, yeni finansal ürünlerin ortaya çıkması ve gelişmesi ve finansal piyasalardaki haberleşme ağının gelişmesi finansal okuryazarlığa duyulan önemi arttırmaktadır.¹⁰⁰

Finansal eğitim sadece, kişilerin finansal kavramları bilip, kavramları uygulaması veya kişilerde finansal farkındalık oluşturmak değildir. Kişilerin uzun vadeli planlar yaparak bu planlamaları uygulamaya çalışmasına yardımcı olacak eylemleri de gerçekleştirmelerine yardımcı olmaktır. Bu sayede finansal piyasaların daha sağlıklı işlemesine yardım ederek, finansal tüketicilere risk ve getiri dengesinin oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

⁹⁹ OECD, **Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies**. Paris:OECD Publishing, 2005, s.91.

¹⁰⁰ Bayram, s.21-22.

Başarı ile finansal eğitim arasında doğru orantı vardır. Yani finansal eğitim yaygınlaşırsa başarı da gelecektir. Kişilerde başarının artmasıyla bazı değişiklikler oluşabilmektedir. Bu değişiklikler:¹⁰¹

- Kişiler kısa vade yerine uzun vadeli planlar yaparak finansal kararları almayı tercih etmeli ve uygulamaya koymalıdır.
- Kişiler, finansal ürünleri öğrenme çabasını göstererek, her ihtiyacı için kredi kullanmamalıdır.
- Kişiler, tasarruf yaparak bütün kazançlarını harcama davranışı göstermemelidir.
- Kişiler, yapmış oldukları borcu ödeme noktasında, borcu borçla ödemek değil mantıklı çözümler geliştirme yoluna gitmelidirler.
- Kişiler, kredinin geri ödeme şartlarını iyi analiz etmeden kredi kullanma alışkanlığını değiştirmelidir.

Finansal eğitimin kişilerin finansal kararlarında ne ölçüde etki yapıp yapmadığını Hathaway ve Khatiawada araştırarak finansal eğitimin başarı seviyesini yükseltmeyi amaçlamışlardır. Yaptıkları araştırmalarda gelecekte yapılması planlanan programlarda dikkat edilmesi gereken bazı hususlar yer almaktadır. Bu hususlardan biri, eğitimi alacak olan kitlenin küçük gruplar şeklinde oluşturulması, diğeri ise finansal karar verilmeden önce finansal eğitimin verilmesi gerekliliğidir.¹⁰²

Finansal eğitim programı, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyine göre ait oldukları okullarda da verilebilir. Bunun yanı sıra medya kampanyaları, dergiler, kitaplar gibi araçlardan da yararlanılmalı ve eğitim panelleri, konferanslar da düzenlenebilmelidir. OECD, finansal eğitim programları için önem arz edecek olan; banka dışındaki paraları sisteme sokma, emeklilik planları oluşturmak için birikim ve yatırım yapma ve borç kullanma yöntemleri gibi konuları benimsemiştir.¹⁰³

¹⁰¹ Gökmen, s.21.

¹⁰² Bayram, s.25.

¹⁰³ OECD, s.10.

2.4. Finansal Eğitimin Önemi ve Faydaları

Günümüzde kişilerin hayatını finansal riskler farklı yönlerden etkilemekte ve bu sebeple finansal eğitim önemli hale gelmektedir. Finansal eğitimi önemli hale getiren unsurlar şunlardır:¹⁰⁴

- Kişilerin almış oldukları finansal kararlardaki sorumlulukları fazlaşmakta ve finansal piyasalarda oluşan riskler kişilere ve tüketicilere geçmektedir. Bu sebeple finansal piyasalarda işlem yapan kişilerin belli bir seviyede bilgi haznesi olmalı, riskleri analiz yapabilme durumu ve farkındalığı olmalıdır.
- Günümüzde finansal piyasalar daha karmaşık hale gelmektedir. Finansal ürünlerin karmaşık hale gelmesi ve sayılarının ve çeşitlerinin artmasından dolayı ürünlerde yeteri kadar şeffaflık olmaması sebebiyle kişilerin ürünler üzerinde doğru karar verebilmesi zorlaşmaktadır.
- Tüketicilerin borçluluk oranları dünya genelinde yükseliş göstermektedir. Piyasa yapılarının geçmişe göre daha serbest olması ve tüketimin özendirilmesi, rekabetin artmasına fayda sağlarken, genç girişimcilerin daha fazla borçlanmasına yol açmaktadır.
- Demografik yapıda meydana gelen kalıcı değişimler kişilerin finansal eğitim almasını gerekli kılmıştır. Hayat sürelerinin artması ve emeklilik sistemlerindeki gelişmeler kişilerin daha fazla bilgiye ihtiyaç duymalarına neden olmuş ve finansal eğitim almalarını gerekli kılmıştır. Özellikle devletin teşvik ettiği emeklilik sistemlerinin özel sektöre doğru kayması, kişileri kendi tasarruf ve yatırım planlarını yapmaya itmiştir. Bu da finansal eğitime duyulan ihtiyacı arttırmıştır.
- Yapılan araştırmalar ve anketler sonucunda finansal okuryazarlık düzeyinin düşük seviyelerde olduğu tespit edilmiştir. Özellikle gelir dağılımında alt tabakada olan kişiler, kadınlar vb. finansal okuryazarlık seviyeleri ortalamanın çok altında kaldığı belirlenmiştir.
- Finansal erişimin artırılmasında finansal eğitim önemli bir unsur olmakta ve çözüm ortaya koymaktadır. Bu yüzden finansal erişim ile finansal eğitim birbirinin tamamlayıcısı olmaktadır.

¹⁰⁴ Işık, s.79.

Finansal eğitim, kişilerin finansal araç ve hizmetleri tanıyabilmesi, finansal konularda plan ve program yapabilmesi ve kararlarını sağlıklı şekilde alabilmesini sağlamak için verilen eğitim olarak tanımlanmaktadır. Finansal eğitim, kişileri belki finans alanında uzman yapmaz ama kendi hayatlarını devam ettirebilme ve aile bütçesini oluşturabilmelerinde yardımcı olur. Harcama, birikim veya yatırım yaparken almış oldukları eğitim sayesinde finansal verilere ve bilgiye kolayca ulaşılabilir. Böylece finansal araç ve hizmetlerde seçim yaparken kişilere yol gösterir.

Finansal eğitimden geçen bir kişi, sadece yatırım araçlarını öğrenmekle kalmaz, bunun yanı sıra öğrendiği bilgiyi kavrayıp, değerlendirir ve kullanır. Eğitim almayan kişiler ise kendilerine finansal bilgiler sunulsa bile bu bilgileri kullanmakta güçlük çekeceklerdir. Yani istenen tutum ve davranışları gösteremeyeceklerdir. Hâlbuki eğitimden geçen kişiler, finansal bilgilerin önemini kavrayarak, etkilerini araştırıp değerlendirerek gerekli olan tedbirleri önceden alabileceklerdir. Kişilerin hayatları boyunca edinmiş oldukları kazançları iyi bir şekilde değerlendirebilmeleri çok önemlidir. Verilen hatalı kararlar yüzünden elde edilen kazançların yok olmasına sebep olabilir. Bu yüzden, kişiler finansal eğitim alarak, hayatları boyunca daha iyi şartlarda yaşamlarını devam ettirebileceklerdir.¹⁰⁵

Finansal eğitimin, gelir düzeyi ve yaş durumu ne olursa olsun tüm kişilere faydası olmaktadır. Finansal eğitim sayesinde kişiler risk ve getiri arasında ilişki kurularak, gelir gider ayarlaması yaparak aile bütçesi oluşturabileceklerdir. Aile yaşamlarında birikim ve yatırım yapma kararlarına etki ederek sağlıklı finansal kararlar almalarını sağlayabilecektir. Tüketiciler finansal eğitim sayesinde bilinçli şekilde harcama yapacak ve ülke ekonomisine de katkıları olacaktır. Bu sayede finansal piyasalarda rekabet şiddetlenerek yeni ürün ve hizmetlerin ortaya çıkmasını sağlayacaktır.

Finansal okuryazarlık düzeyi sadece gelişmemiş ülkeleri değil, gelişmiş ülkeleri de etkilemektedir. Amerika'da yapılan araştırmalar sonucunda kişilerin faiz oranları arttığında kredi kartı borçlarını ödeyemedikleri için borç faizlerinin de artacağı konusunda bilgilerinin olmadığını ortaya koymuştur. Özellikle konut sektöründe ortaya çıkan krizden sonra, mortgage kredisi kullanarak konut alan Amerikalı vatandaşların faiz oranları arttıkça ödeme tutarlarının

¹⁰⁵ Mustafa Özçam, "Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler", **Sermaye Piyasası Araştırma Raporu**, Ankara, 2006, s.2.

da artacağı hakkında bilgi sahibi olmadıkları tespit edilmiştir. Kişilerin bu davranışına finansal cehalet adı verilmektedir.¹⁰⁶

Kişiler için finansal eğitime ihtiyaç duyulmasının sebepleri:¹⁰⁷

- Tahvil ve bono gibi finansal araçlar konusunda tüketiciler finansal piyasalardaki karmaşık yapıdan dolayı karar verememektedirler.
- Finansal ürünlere teknolojinin gelişmesi sayesinde ulaşımın kolay olması ve finansal araçların sayısının artması kişilerin yatırım kararlarında kararsız olmalarına sebep olmaktadır.
- Kişilerin hayatın her anında parayla iç içe olması ve bunun ömür boyu devam etmesi,
- Finansal piyasalarda, eğitim ve gelir düzeyi iyi olmayan kişilerin olumsuz etki yapması,
- Kişilerin iyi bir emeklilik hayatı sürdürmek istemelerinden dolayı emeklilik sistemleri içerisinde primlerini değerlendirme çabalarının olması.

2.4.1. Bireysel Refaha Katkısı

Finansal eğitime herkesin ihtiyacı vardır. Sadece gelir seviyesi yüksek, belli eğitim seviyesine sahip veya fonlarını, tasarruflarını finansal yatırımlara yönlendirenler değil, gelir seviyesi veya yaş grubuna bakılmaksızın herkes için finansal eğitim gereklidir. Finansal eğitim sayesinde kişiler, finansal alanlarda farkındalık sahibi olurken finansal ürün ve araçlar konusunda da daha bilgili olabilmektedirler. Finansal ürünler bu sayede daha etkin kullanılabilir. Bu bilince sahip olan tüketiciler, finansal ürünlere ilişkin gerçekçi olmayan yönlendirmelerden ve dolandırıcılık faaliyetlerinden uzak durarak, finansal ürünlerden kendilerine en uygun olanı seçebilmektedirler. Bunlarla birlikte finansal eğitimin bireysel refaha olan katkısı aşağıda sıralanmıştır;¹⁰⁸

- Finansal olaylarda kişilerin sorumluluk duygusu taşınması sağlanmaktadır.

¹⁰⁶ Emine Güler ve Hakan Tunahan, "Finansal Okuryazarlık: Hanehalkı Üzerine Bir Araştırma", **Sakarya Üniversitesi İşletme Bilimi Dergisi**, Cilt: 5, Sayı: 3, 2017, s.79-104.

¹⁰⁷ OECD, s.10.

¹⁰⁸ Saraç, s.30.

- Kişilerin bütçe oluşturma, borç ve varlıklarını yönetebilmesinde daha dikkatli planlama yapmasına katkıda bulunur.
- Kişiler finansal kararlar alırken kendi haklarının farkında olurlar. Çünkü finansal eğitim, tüketicilerin haklarını nasıl koruyacaklarına katkıda bulunur.

Finansal eğitim, kişilerin finansal piyasa ürünlerini bilmesini ve bu ürünlerin etkili bir şekilde kullanılmasını sağlar ve kişilerde finansal farkındalık oluşmasına katkıda bulunur. Böylece kişilerin finansal kararlar alırken sorumluluk sahibi olmalarını sağlar. Kişiler varlık ve kaynak dengesini kurarak daha etkin şekilde bütçe planlaması yapabilecektir. Örneğin; kişilerin kredi kart harcamalarını daha etkili yapması finansman politikasını yani kaynak yapısını doğrudan etkileyecektir. Aynı şekilde tasarruf, emeklilik planları gibi varlık yapısını etkileyen unsurları daha iyi yönetmesini sağlayacaktır.¹⁰⁹

Finansal eğitim ile tüketici hakları birbirlerinin tamamlayıcısıdır. Hem tüketici hakları hem de finansal eğitim kişileri finansal alanlarda bilgilendirir. Her ne kadar birbirlerini tamlayan iki kavram olsa da finansal eğitim ve tüketici hakları birbirlerinin yerine kullanılan kavramlar değildir. Çünkü tüketici hakları daha çok finansal eğitim almayan veya almaya niyetli olmayan kişilerin hukuki haklarını korumayı amaç edinir. Tüketici hakları aynı zamanda piyasaya yeni çıkan finansal araçların kişiler için uygun olup olmadığını araştırarak kişilere bilgi verir ve böylece kişilerin ve ailelerin refah düzeyinin artmasına katkıda bulunur.¹¹⁰

2.4.2. Finansal Piyasalara Katkısı

Finansal eğitim kişilere katkı sağlarken finansal sistemin işleyişi için önemli roller oynamaktadır. Bunlar;¹¹¹

- Kişiler finansal ürünler konusunda daha bilinçli olup kendileri için en uygun finansal ürünü seçmektedirler. Bu durum finansal piyasalardaki etkinliğin ve rekabetin artmasını olumlu etkilemektedir.

¹⁰⁹ İhsan Işık, **Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim**, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, 2011, s.82.

¹¹⁰ Hayta, s.263.

¹¹¹ Esra Saraç, “Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, T.C. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, 2014), s.31.

- Kişiler finansal okuryazar olduklarında finansal kuruluşlardan daha çok bilgi istemektedirler. Finansal kurumlar bu nedenle almış oldukları kararlarda daha şeffaf hale gelecektir. Finansal piyasalarda şeffaflık artacak, şikâyetler azalarak hukuki sorunların ortaya çıkması önlenecektir.

- Finansal eğitim alan kişiler, kendi haklarını iyi şekilde savunacak, haksız ve yanlış durumlara karşı kendilerini koruyarak bu durumu ilgili birimlere ileteceklerdir. Bu da sektördeki denetim faaliyetlerinin daha etkili olmasını kolaylaştıracaktır.

- Finansal eğitim sayesinde tüketiciler hem kendilerini geliştirerek daha iyi ürün ve hizmetleri talep ederken hem de finansal piyasalarda yenilikçi, yaratıcı ve rekabetçi ürün ile hizmetlerin ortaya çıkmasını sağlayacaklardır. Aynı zamanda bilinçlenen kişiler finansman politikalarını sağlıklı şekilde yürüterek ileride iflas etme gibi risklere karşı önceden tedbir alarak, yatırım ve tasarruf durumlarını iyileştirebileceklerdir.

Kişiler, finansal farkındalık seviyelerini finansal eğitim sayesinde artırarak daha bilinçli birer tüketici olurlar. Böylece finansal kararlarını daha optimal şekilde alarak finansal ürünlerden en uygununu kolaylıkla tercih edebileceklerdir. Böylece finansal piyasaların daha etkin şekilde işlemesine katkı sağlayacaktır.¹¹²

Finansal eğitim almış olan kişiler, kendi haklarını daha iyi koruyabildiklerinden dolayı haksız durumlara karşı kendilerini savunabilir ve olumsuzlukları ilgili mercilere iletebilirler. Bu davranışları sayesinde sektörde denetim faaliyetleri daha kolay hale gelebilecektir.¹¹³

Finansal eğitim alarak finansal okuryazarlık seviyelerini yükselten kişiler, finansal kuruluşlardan daha çok bilgi talep ederek kendilerine uygun olan ürün ve hizmetlerde tercih yapabileceklerdir. Finansal kurumlar üzerindeki bu baskı ile daha şeffaf ve açık bir şekilde faaliyetlerini sürdürmeleri sağlanacaktır.

2.4.3. Ekonomik ve Toplumsal Refaha Katkısı

Kişiler toplumsal yapıyı meydana getirmektedir. O yüzden kişilerin finansal okuryazarlık seviyesinin artması hem kendilerinin refahına katkı sağlarken hem de toplumsal refahın artmasına da katkıda bulunur. Aksi durumda finansal okuryazarlık seviyesinin düşmesi

¹¹² Işık, s.83.

¹¹³ Hayta, s.263.

kişilerin refah düzeyini olumsuz etkilerken toplumsal refah düzeyinin bozulmasına da yol açabilecektir.

Yapılan araştırma verilerine göre, finansal okuryazarlık seviyesi yüksek kişilerin tasarrufa yönelik eğilimleri yüksek olmakla birlikte bu durum yatırım yapmalarını olumlu yönde etkilemektedir.¹¹⁴

Finansal kuruluşlar vasıtasıyla kişilerin yapmış oldukları tasarruflar sonucu oluşturulan fonlar, hem işletme hem de kişilerin kredi kullanmalarına kaynak oluşturacak ve ekonominin canlanmasına imkân sağlayacaktır.¹¹⁵

Kişiler finansal eğitim aldıklarında tasarruflarını finansal piyasalarda değerlendirme eğilimini gösterirler. Özellikle küçük ve orta büyüklükteki işletmeler için kaynak olan bu tasarruflar sayesinde finansman ihtiyacının bir kısmı giderilmiş olacak ve ekonomik büyümeye katkı sağlayarak istihdamın artmasında önemli rol oynayacaktır. Kişilerin yapmış oldukları bu davranışlar ekonomiye canlılık kazandırırken aynı zamanda toplumsal refahın artmasını da sağlayacaktır.¹¹⁶

2.5. Türkiye’de ve Dünyada Finansal Eğitim Faaliyetleri

Finansal eğitim, yatırımcı ve tüketicilerin bilgilendirilmesi sayesinde kişilerin finansal ürünlere, risklere ve kavramlara yönelik performans ve farkındalıkların artmasını sağlamaktadır.¹¹⁷

Ülkemizde finansal eğitim üzerine yapılan araştırmalar neticesinde, kurumların sorumluluk ve görevleri birbirinden farklı olduğundan dolayı, farklı alanlarda birçok çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar kurumlara göre farklılık sergilemektedir. Bu farklılıklar sonucunda ülkemizde finansal eğitim üzerine ulusal bir strateji oluşturulamamış ve buna ihtiyaç duyulmuştur.¹¹⁸

¹¹⁴ Béres ve Huzdik, s.301.

¹¹⁵ Işık, s.84.

¹¹⁶ Hayta, s.264.

¹¹⁷ SPK, “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları”, 2014, s.53. <http://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1076> (28.04.2019).

¹¹⁸ Işık, s.77.

Gelişmiş olan ülkelerde, son on beş yılda finansal eğitim üzerine yoğun bir ilgi vardır. Bu ülkelerde hem kamu hem de özel sektör birlikte hareket ederek kişilerin finansal bilgi ve donanımlarının geliştirilmesine yönelik sorumluluk oluşturulmaktadır. Gelişmiş ülkelere nazaran ülkemizde finansal eğitime çok az önem verilmiş ve stratejik öncelikler arasında finansal eğitim en altlarda yer almıştır. Finansal eğitime gerekli önemin verilmediğinden dolayı Türkiye’de aşırı borçlanma ve finansal dışlanma oranı her yıl gittikçe artmaktadır. Ülkemizde zaman kaybetmeden bir takım önlemlerin alınması gerekmektedir. Finansal eğitim, “kişilerin finansal bilgi eksikliğinden doğan her türlü sorunu ortadan kaldıracak tek çözüm yolu” olarak görmek cesurca söylenmiş bir söz olsa da, finansal eğitim sorunların çözümünde etkili olabilecek en etkili araçtır.¹¹⁹ Bu sebeplerden dolayı, finansal eğitim konusunda ortak bir yol bulunarak başta kurum stratejileri olmak üzere, ulusal strateji belirlenmesi büyük önem göstermektedir.¹²⁰

Küreselleşmenin gün geçtikçe yoğunlaştığı piyasada kişilerin finansal kararlarını bilinçli vermeleri gerekmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, finansal cehalet hızlı değişen ve gelişen pazarlarda yaygın olarak görülmektedir.¹²¹

Finansal okuryazarlık düzeyinin, gelişmiş veya gelişmekte olan ülkeler fark etmeksizin yüksek olmadığı bilinmektedir. Yaş gruplarına göre de paralellik gösteren finansal okuryazarlık, yaş grubu arttıkça artmakta ve düştükçe azalmaktadır. Yapılan araştırmalara göre, kadınların finansal okuryazarlık düzeyi erkeklere göre daha azdır. Bu durumda finansal okuryazarlık ile cinsiyet arasında ilişki olduğunu ortaya koymakta ve dul kadınların parayı yönetme konusunda zorlandıklarının ve finansal piyasada etkili olamadıklarının gerekçesi olabilmektedir. Özellikle tek başına yaşayan kadınların finansal uzmanlara kolayca erişemediklerinden dolayı, dolandırıcılık gibi kötü olaylara sıkça maruz kaldıkları yapılan araştırmalar neticesinde tespit edilmiştir.¹²²

Gelişmiş ülkelerde yer alan tüketiciler, yapılan araştırmalara göre finansal ürün ve uygulamalar konusunda bilgi düzeylerinin az olduğu görülmüştür. Emeklilik planlaması bütün

¹¹⁹ Hayta, s. 272-273.

¹²⁰ Işık, s.78.

¹²¹ Annamaria Lusardi ve Olivia S. Mitchell. “Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education” **Business Economics**, 2007, s.35-44.

¹²² Annamaria Lusardi. “Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice”, **Joint Center for Housing Studies Harvard University**, 2008, s.1-29.

Ülkelerin sorunu olarak karşımıza çıkmakta ve finansal okuryazarlık bilgi düzeyi düşük olan kişilerin emeklilik planları olumsuz sonuç vermektir. ABD’de kadınların, eēitim düzeyi ve gelir durumu düşük olan kişilerde finansal okuryazarlık düzeyi düşük olmakla birlikte buna baēlı olarak da emeklilik planlamasına yönelik sorunlar ortaya çıkmaktadır.¹²³

Dünyada ve Türkiye’de son yıllarda finansal okuryazarlık düzeyinin arttırılmasına yönelik kurum ve kuruluşlar tarafından birçok çalışmalar yapılmaktadır. Türkiye’de finansal okuryazarlık çalışmalarında yer alan ve destek veren bazı özel ve kamu kuruluşları şunlardır:

- Milli Eēitim Bakanlıēı,
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlıēı,
- Sermaye Piyasası Kurulu,
- Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneēi (FODER),
- HABİTAT Derneēi,
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB),
- Borsa İstanbul (BİST),
- Türkiye Sermaye Piyasaları Birliēi,
- Özel Bankalar, yer almaktadır.

Dünyada birçok kurum ve kuruluş tarafından finansal eēitim desteklenerek kişilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesi amaçlanmıştır. Dünyada finansal okuryazarlıēa yönelik çalışma yapan kurum ve kuruluşlar ise:

- Dünya Bankası (WB)
- Ekonomik İřbirliēi ve Kalkınma rgt (OECD)
- Uluslararası ocuk ve Gençlik Finans Kuruluşu (CYFI)
- Uluslararası Menkul Kıymet Komisyonları rgt (IOSCO)
- Uluslararası Yatırımcı Eēitim Forumu (IFIE)
- Avrupa Komisyonu
- Başkan’ın Finansal Yeterlilik Danışma Konseyi
- Finansal Okuryazarlık ve Eēitim Komisyonu (FLEC)

¹²³ Lusardi ve Mitchell. s.43.

- Amerika Tasarruf Eğitimi Konseyi (ASEC)
- Amerikan Merkez Bankası (Federal Reserve Bank - FED)
- Amerika Sermaye Piyasası Kurulu (Securities Exchange Commission-SEC)
- Finans Sektörü Düzenleme Kurulu (Financial Industry Regulatory Authority - FINRA)
- Jumpstart Koalisyonu
- Finansal Eğitim Ulusal Vakfı (National Endowment for Financial Education - NEFE)
- Ulusal Ekonomik Eğitim Konseyi (National Council on Economic Education - NCEE), yer almaktadır.

2.5.1. FODER (Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği)

Günümüz koşullarında kişilerin yapmış olduğu parasal işlemlerin tamamında finansal bilgilerinin olması gerekir. Hayat şartlarının zorlaşmasıyla beraber kişilerin parasal işlemlerini yönetip değerlendirmesi ve parayı etkili kullanabilmeleri oldukça güçtür. Finansal okuryazarlık kişilerin yaşadığı finansal ve ekonomik çevreyi daha iyi anlamalarını sağlar. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan kişiler finansal işlemlerini sağlıklı bir şekilde yerine getirerek finansal ürünleri bilinçli biçimde kullanır, borçlanma durumunu kontrol altında tutar ve yatırımlarını doğru alanlara kaydırarak olumsuz durumlardan az etkilenir. Kişilerin finansal okuryazarlık düzeyinin artmasını sağlamak ve bilinçli finansal tüketicileri yetiştirmek amacıyla 2012 yılında Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) kurulmuştur. Dernek, finansal okuryazarlık konusunda Türkiye'nin ilk sivil toplum kuruluşu olarak faaliyete başlamıştır. OECD'in eğitim bölümünün bir parçası olan dernek OECD tarafından akredite edilmiştir. FODER'in en temel amacı Türkiye de finansal okuryazar bir ekosistem oluşturmaktır. Bunun gerçekleşmesi için sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve kamu sektörü ile işbirliği yaparak ülke genelinde kişilerin finansal okuryazarlık düzeyi, finansal erişim farkındalıkları ve imkânlarını elde etmek için;¹²⁴

- Bilinçlendirme
- Eğitim

¹²⁴ <https://www.fo-der.org/foder-hakkinda/> (14.04.2019)

- Araştırma
- Uygulamalara destek politikalar oluşturmaya çalışmaktadır.

FODER'in hedefleri şunlardır;¹²⁵

- %50 seviyesinde olan bankacılık harici nüfusu, diğer ülkelerin standardına getirmek,
- Ulusal konsey kurarak, araştırmalar yapmak, koordinasyonu sağlamak, uygulamalar yapmak ve düzenleme faaliyetlerini yerine getirmek,
- Türkiye'de finansal okuryazarlığın okulların müfredatına girmesini sağlayarak, daha çok kişiye ulaşabilmesini sağlamaktır.

Haziran 2014 tarihinde Finansal Eğitim, Finansal Erişim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları'na yönelik Başbakanlık tarafından yönerge yayımlanmıştır. Eylem Planı'na göre FODER'in görevleri şunlardır:¹²⁶

- Sosyal medya ve internet sayfası oluşturularak finansal eğitim faaliyetlerini kişilere duyurmak,
- Finansal eğitim ve tanıtım araç gereçlerini oluşturmak,
- Finansal okuryazarlığa olan ilgiyi arttırmak için konferans, seminer, yarışmalar, TV ve radyo programları düzenlemek,
- Finansal ürün ve hizmetler konusunda ev hanımlarını bilinçlendirmektir.

2.5.2. HABİTAT Derneği Tarafından Yapılan Çalışmalar

Habitat Derneği sivil toplum örgütü olarak sürdürülebilir kalkınma alanında faaliyet göstermektedir. 1995 yılında Kopenhag Sosyal Kalkınma Zirvesi'nde, Birleşmiş Milletler Habitat II Zirvesi için bir araya gelen aktivistler aracılığıyla genç bireylerin sürdürülebilir kalkınmada etkin rol oynamasını hedefleyerek 1997 yılında Habitat Derneği kurulmuştur. Türkiye gençliği ile dünya gençliği arasındaki iletişimi kurma vizyonu ile kurulan Habitat, bu çerçevede birçok programlar düzenleyerek gençlerin kapasitelerinin gelişmesini ve uluslararası ortaklıklar oluşturulması sağlanmıştır. Habitat yapmış olduğu bütün program ve projelerde sivil

¹²⁵ <https://www.fo-der.org/foder-hakkinda/> (14.04.2019)

¹²⁶ <https://www.fo-der.org/foder-hakkinda/> (14.04.2019)

toplum, özek sektör ve devleti de içine alan çok paydaşlı ortaklıklar kurmuştur. Ayrıca Habitat, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) stratejik ortağıdır.¹²⁷

Türkiye de ilk defa sivil toplum, özel sektör ve kamu kesimini finansal bilinç alanında bir araya getiren Habitat Derneği, bunu gençlerin finansal geleceklerini daha sağlıklı kurabilmeleri hususunda gençleri bilgilendirmek ve sürdürülebilir kalkınmaya destek olmak amacıyla "Paramı Yönetebiliyorum" projesi ile gerçekleştirmiştir. 2009 yılının Aralık ayında uygulamaya konulan proje, Visa Europe Türkiye, Habitat Derneği, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ve üye bankalar tarafından geliştirilmiştir. Özellikle Türkiye'de 15-30 yaş gurubundaki gençlerin mali kaynaklarını planlamaları ve finans hizmetlerinden yararlanmalarını sağlamak amacıyla eğitim sunmaktadır. 81 ilde, genç eğitimler ile bütçeleme ve finansal yönetim konusunda eğitim programı geliştirmekte ve verilen eğitimleri akran eğitimi modeli ile arttırmaktadır.¹²⁸

2.5.3. TEB'in Yapmış Olduğu Çalışmalar

TEB Aile Akademisi 2012 Ekim ayında, Türkiye'de kişileri finansal okuryazarlık konusunda bilgilendirip eğitmek ve kişilerin finansal okuryazarlık seviyesini yükseltmek amacı ile "Ekonomi Ailede Başlar" düşüncesini hayata geçirmiştir. Katılımcıları müşterisi olup olmamasına göre ayırt etmeden finansal ürün ve hizmetleri doğru kullanabilmelerini sağlamak, hak ve sorumluluklarını bilmek ve gereksinimlere cevap verebilme konusunda eğitim vererek bilgisini ve bütün uygulamalarını şeffaf bir şekilde herkesle paylaşmaktadır. Hizmet kalitesini söylediklerini uygulamaya koyarak standartların üstüne çıkarmaktadır. Kişilerin birikim yapmalarına ve ekonomik durumlarını iyileştirmelerine yardımcı olarak ülke ekonomisine katkıda bulunmalarını sağlamaktadır. Çalışmalarında kişilerin hayat standartlarının yükseltilmesini amaçlamaktadır. Her ayın 3. Perşembesi, tüm Türkiye'yi TEB Aile Akademisi sayesinde TEB Şubelerine davet ederek bilgi sunmaktadır. TEB Aile Akademisi, saat 18:00'dan sonra kişileri TEB şubelerine çağırarak onlara finansal eğitim vermekte ve kişilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin yükselmesini sağlayarak finansal kararlarını bilinçli bir şekilde almalarına destek olmakta ve aile bütçelerini oluşturmalarına yardımcı olmaktadır.¹²⁹

¹²⁷ <https://habitatdernegi.org/habitat-hakkinda/> (16.04.2019)

¹²⁸ <https://habitatdernegi.org/haber/py-finansal-okuryazarlik-seminerleri.html/> (16.04.2019)

¹²⁹ Saraç, s.25.

2.5.4. TCMB Yapmış Olduğu Çalışmalar

Günümüzde, finansal eğitim ve finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik adımlar atılmış TCMB ve SPK gibi kurumlar tarafından bir takım çalışmalar başlatılmıştır. 9-11 Mart 2011 tarihinde TCMB ve SPK tarafından İstanbul’da uluslararası konferans verilmiştir. “Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler” isimli konferans düzenlenmiştir.¹³⁰

TCMB, 2014-2018 yılında oluşturmuş olduğu Stratejik Planı’nda stratejik amaçlarına “finansal istikrara katkı sağlama”yı eklerken, “finansal okuryazarlığın geliştirilmesi faaliyetlerine destek olmak” amacını da stratejik amaçlara dâhil edilmiştir.¹³¹

TCMB’de diğer ülkelerin merkez bankaları gibi finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için çaba sarf etmektedir. Çünkü fiyat istikrarının sağlanmasında finansal okuryazarlığın önemi büyüktür. TCMB de ekonomik eğitim faaliyetlerinin yanında dünyadaki uygulamalara paralel olarak finansal eğitim faaliyetlerine de önem göstermiştir. Ülkemizde borçluluk düzeyi diğer ülkelere göre düşük ve finansal sektör büyüme aşamasında bulunduğundan dolayı TCMB Genel Ağ sitesinde finansal istikrara vurgu yapılarak, bankaların finansal okuryazarlığın geliştirilmesine katkı sağladığı anlaşılmaktadır. TCMB, Finansal İstikrar Raporunu her yıl iki kere yayınladığında ve diğer çıkarmış olduğu yayın ve yaptığı açıklamalarda hem tüketici hem de firmaların “finansal varlık ve kaynaklarını bilinçli bir şekilde yönetebilmeleri, borç ödeme dengesine uygun şekilde borçlanmaları, finansal ürünleri amaca uygun kullanmaları ve tüm ekonomik faaliyetlerde risk yönetimi kültürünün gelişmesi” yönünde kamuoyunda finansal farkındalık oluşturmayı hedeflemektedir.¹³²

2.5.5. SPK’nın Yapmış Olduğu Çalışmalar

Sermaye Piyasa Kurulu (SPK), finansal okuryazarlık konusunda son zamanlarda ciddi çalışmalar başlatmıştır. Ülkelerde tasarruf ve yatırım seviyesinin artırılması üzerine politikalar oluşturularak teşvik mekanizmaları kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde finansal

¹³⁰ Gökmen, s.97.

¹³¹ TCMB, s.3.

¹³² Çiğdem Karataş, “Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme”, (Uzmanlık Yeterlik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, 2017), s.101.

sistemlerde meydana gelen değişlikle beraber küresel boyut kazanan piyasalar, karmaşık finansal ürünlerin ortaya çıkmasına neden olmuş, kişilerin finansal eğitim alarak finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması önemli hal almıştır. Sürdürülebilir büyümenin gerçekleşmesi için kişilerin sadece tasarruf yapması değil aynı zamanda tasarrufları etkili alanlarda değerlendirmeleri de gerekmektedir. Bu sebeple finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması hayati bir boyut taşımaktadır. Ülkemizde ulusal boyutta finansal eğitim faaliyetlerini koordine etme görevi Sermaye Piyasası Kuruluna (SPK) verilmiştir. Diğer kurumlarla işbirliği halinde olarak yakın zamanda “Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi ve Eylem Planını” hayata geçireceklerdir. Kasım 2012’de “Finansal Yeterlilik Anketi” çalışmalarını tamamlayıp kamuoyu ile paylaşmışlardır. Anket sonuçları göstermiştir ki ülkemizde kişilerin finansal konularda bilgi seviyesi düşüktür. Özellikle kişilerin bilinçsiz bir şekilde borçlanması ve risk-getiri dengesini koruyamaması sorunlardan sadece birkaçını oluşturmaktadır. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ülke çapında araştırmalar başlatarak finansal okuryazarlık düzeyinin artırılmasına yönelik politikalar üretmeyi amaçlamaktadır. OECD ülkelerine göre ülkemizde tasarruf düzeyi ortalamaların altında yer almakta ve sermaye piyasalarında yerli yatırımcı sayısı yeteri seviyeye ulaşamamaktadır. Sürdürülebilir büyümenin sağlanması için kaynakların sermaye piyasalarına aktarımı gerçekleştirilmelidir. Sermaye Piyasası Kurulu aşağıdaki çalışmaları planlamaktadır:¹³³

- Finansal eğitim seferberliği başlatarak ulusal düzeye yaymak,
- 1 Ocak 2013 yılında yürürlüğe geçilen Sermaye Piyasası Kanunu,
- Bireysel emeklilik sisteminde devlet desteğinin %25 olarak 1 Ocak 2013 tarihinde uygulanması,
- Yeni alınacak kararlar ile birlikte İstanbul’un 2023 yılında Dünya Finans Merkezi yapılması,
- Ülkemizde yatırımcı sayısı ve tasarruf düzeyinin artırılmasının sağlanması amaçlanmaktadır.

Sermaye Piyasası Kurulu 5 Mart 2012 yılında diğer kurumlar ile protokol imzalayarak, yatırımcıların farkındalık seviyelerinin yükseltilmesi ve bilinçli tercihte bulunmalarına

¹³³ Vahdettin Ertaş, -SPK Başkanı- “Finansal Okuryazarlık Toplantısı” konulu görüşme. İstanbul: 31 Ocak 2013. <http://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20130201/1> (03.04.2019)

yardımcı olmak amacıyla “Yatırımcı Eğitim Seferberliği” başlatmıştır. Bu seferberlikle sadece eğitim/tanıtım yapmak değil hisse senedi, borçlanma araçları ve bireysel emeklilik sistemi hakkında da finansal tüketicilerin bilinçlenmesi ve sermaye piyasaları ile yakınlaştırılması amaçlanmıştır. Finansal eğitimin önemli bir ayağı ve başlangıcı Yatırım Eğitim Seferberliği olarak düşünülmektedir. Bu bakımdan sermaye piyasalarında faaliyet gösteren tüm kuruluşlar ile birlikte çok sayıda kişiye ulaşarak Türkiye’de finansal okuryazarlık seviyesinin artmasına olumlu katkı yapılarak, kişilerin uzun vadeli yatırımcı olmaları sağlanacaktır. Bu seferberliğin diğer amacı ise İstanbul’un uluslararası finans merkezi olmasını sağlamak ve sermaye piyasasının yurt içi ve yurtdışı tanıtımını yapmaktır.¹³⁴

2.5.6. OECD (Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü)

OECD, sigortacılık sektörü ve özel emeklilik alanında finansal eğitim çalışmalarına öncülük eden ve finansal eğitim konusunda en etkili ve kapsamlı faaliyetleri yapan bir kuruluştur. Akademik olarak bilgi ve verileri web ortamında ilgili birimlere sunan önemli bir kaynaktır. Web sitesinin içeriğinde şu hususlar yer alır:¹³⁵

- Üye ülkelerin hükümetlerine finansal eğitim hakkında tavsiyeler sunar,
- Finansal eğitim hakkında çeşitli araştırma makaleleri yer alır,
- Finansal eğitim hizmeti sunma ilkeleri ve daha birçok hususta başlıklar bulunmaktadır.

Finansal Eğitim Projesini 2003 tarihinde başlatan OECD, üye olan ve olmayan ülkelerde finansal eğitime yönelik programları araştırmaya başlamıştır. Finansal okuryazarlığın artırılması ve stratejik tavsiyelerin oluşturulması projenin ilk adımını oluşturmuş ve mevcut eğitim programlarının verimliliğinin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. İkinci adımda ise, tüketicilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin tespit edilmesi, düzenleyicilere ve kişilere yardım sağlayabilecek kılavuzların yayımlanması hedeflenmiştir. 15 yaşındaki gençlerin finansal okuryazarlık düzeyleri ilk uluslararası girişim olan OECD Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı PISA (Programme for International Student Assessment) ile ortaya

¹³⁴ Vahdettin Ertaş, - SPK Başkanı- “Finansal Okuryazarlık Toplantısı” konulu görüşme. İstanbul: 31 Ocak 2013. <http://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20130201/1> (06.04.2019)

¹³⁵ Hayta, s.280.

konmuştur. Finansal eğitim projesi için OECD'nin belirlemiş olduğu üç temel prensip aşağıda belirtilmiştir:

- Finansal eğitime yönelik temel uluslararası çalışmaların dünya genelinde yayımlanması,
- Finansal farkındalık ve eğitim hususunda koruyucu standart faaliyetlerin oluşturulması,
- Uluslararası farkındalığı arttırılarak işbirliğinin yapılması gerekmektedir.¹³⁶

Kişilerin finansal konular hakkında mümkünse erken yaşta eğitilmeleri ve okul çağında finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesi gerektiği hususuna, "Finansal Eğitim ve Farkındalık için İlkeler ve İyi Uygulama" yayımlanan kitapçıkta OECD açık şekilde ifade etmiştir.¹³⁷

OECD yayımlamış olduğu ilkeler ile finansal okuryazarlığın önemini ortaya koyarak finansal okuryazarlığın her alanda olması ve kişilerin yaşam becerisi haline gelmesi gerektiğini belirtmiştir. Ulusal faktörleri göz önüne alıp finansal okuryazarlık konusunda kişilerde farkındalık oluşturmak ve finansal eğitim konusunda ilgili kişiler arasında iş birliğine imkân tanıyarak gereksiz zaman ve kaynak kullanımını azaltmak üzere bir ulusal strateji oluşturmaktadır.

2.5.7. Dünya Bankası (World Bank)

Dünya Bankası (WB), finansal okuryazarlığı destekleyen ve finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmaları yürüten kuruluşların en başında gelmektedir. 2010 yılında "Tüketicinin Korunması ve Finansal Okuryazarlık" isimli küresel programı Dünya Bankası düzenlemiştir. Kamu kurumlarıyla birlikte özel sektör temsilcileri programa birlikte katılım sağlamıştır. Kredi, ödeme sistemi ve tasarruf gibi finansal hizmetler programın üç ana ögesi olmuştur. Bu ögeler için tüketicilerin haklarının korunmasına yönelik çalışmalar yapılmakta ve tüketicinin finansal

¹³⁶ Gökmen, s.82.

¹³⁷ OECD, s.12.

okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi için finansal eğitimler verilmektedir. Hazırlanan küresel program dört alan üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu alanlar: ¹³⁸

- Finansal bilgileri anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir hale getirerek tüketicilerin alışverişlerini doğru yapmalarını sağlamak,
- Ticari uygulamalarda zararlı ve ticari unsurların yasaklanmasına yönelik işbirliği yapmak,
- Tüketicilerin korunmasına yönelik finansal kurumlar dahi hata yapsa, telafisini sağlamak ve tazminat alabilmeleri amacıyla yol ve yöntemler geliştirmek,
- Tüketicilerin finansal ürünleri güvenli kullanabilmelerine yardımcı olmaktır.

Dünya Bankası (WB) 2005 yılından itibaren finansal okuryazarlık ve finansal tüketicilerin haklarının korunması amacıyla birçok çalışmalar yapmış ve yasal altyapının oluşturulmasına yönelik faaliyetleri yapan kuruluşların başında yer almıştır. ¹³⁹

Finansal ürün ve hizmetlere yönelik ülkeler bazında yapılan çalışmalar yeteri düzeyde değildir. Finansal tüketicilerin korunmasına yönelik altyapı ve finansal ürün ile hizmetlere yönelik yapılan açıklamalar yeterli değildir. Bu sebeple tüketicilerin şikâyetlerine çözüm yolları üretilmemiş ve finansal okuryazarlık beklenen seviyenin üstüne çıkamamıştır. ¹⁴⁰

Dünya bankası, A Financial Literacy Training Programme isimli finansal eğitim programı ile sermaye piyasaları, emeklilik planları, finansal kavramlar, tasarruf, bütçe gibi konularda ilgili birimlere bilgiler aktarmaktadır. ¹⁴¹

Dünya bankası, yılda iki kez ve ikişer günlük workshop şeklinde finansal okuryazarlık programı düzenlemektedir. Bu programın içeriğinde aşağıdaki konular yer alır: ¹⁴²

- Bütçe denkleştirme konusunda aileye ipuçları göstermek,
- Kişi ve aileler için uygun portföyün hangisi olduğuna yardımcı olmak,

¹³⁸ Emine Güler, “Hane halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), s.40.

¹³⁹ Tarık Dağdelen, “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Aydın İlindeki Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Üzerine Bir Uygulama”, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), s.72.

¹⁴⁰ Gökmen, s.85.

¹⁴¹ Altıntaş, s.103-104.

¹⁴² Hayta, s.280.

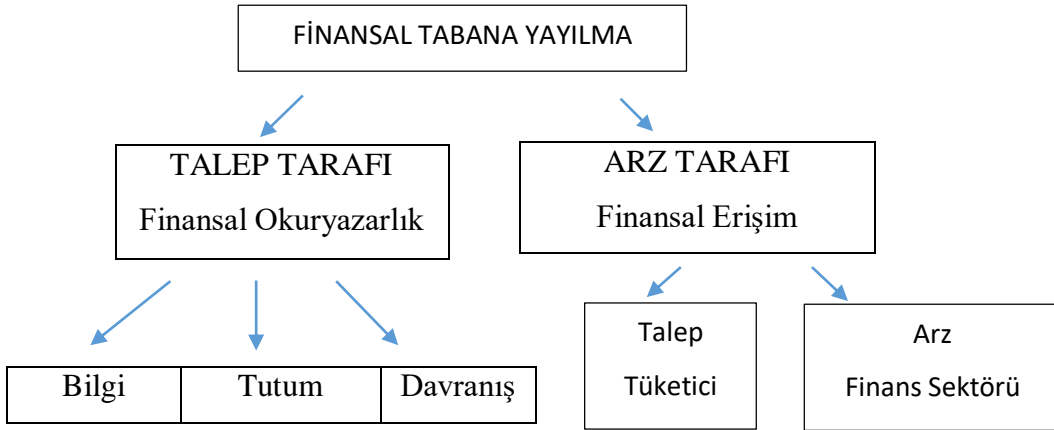
- Hazırlanan tasarruf programının geliştirilmesi,
- Finansal yatırım bilgisi sunma,
- Finansal kavram ve unsurların doğru biçimde algılanmasını sağlama,
- Sermaye piyasalarının çalışma prensipleri,
- Financial Times gibi ekonomi ve finans yayınlardan yararlanma şekli,
- Emeklilik finansmanı için bilgi,
- Elektronik ortamda finansal bilgilere nasıl erişileceği ve yararlanılacağı hakkında bilgiler yer almaktadır.

Ayrıca, dünya bankasının web sitesinde kapsamlı veriler ve bilimsel çalışmalar da bulunmaktadır.

2.6. Finansal Erişim ve Finansal Tabana Yayılma

Finansal erişim, bir ülkede yaşayan kişilerin yine o ülkede yer alan ve hizmet sunan banka ve banka ürünlerini kullanım ve ilgisinin oranı olarak tanımlanmaktadır.¹⁴³

Finansal tabana yayılım şekline göre; finansal erişimin arz tarafının talep kısmında tüketicinin tanımı yer alırken arz kısmında ise finans sektörü yer almaktadır. Yine talep tarafında ise bilgi, tutum ve davranış yer almaktadır.¹⁴⁴ Bu durum Şekil 2’de gösterilmektedir.

Şekil 2: Finansal Tabana Yayılım Tablosu

¹⁴³ SPK, s.1.

¹⁴⁴ Eker, s.53.

Kaynak: TEB, “Türkiye’de Finansal Erişim ve Okuryazarlık”, 2014. https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/foe_endeks_rapor_2014.pdf (15.04.2019)

Gelişmiş birçok ülkede, finansal erişim oranı %90’lar civarında olup, bankalarda hesabı olmayan kişi sayısı az sayıdadır. Bu ülkelerde kişilerin bankalarda hesabı olması için çeşitli programlar yapılmakta bu kişileri sisteme kazandırmak amaçlanmaktadır. Gelişmiş ülkelerin bazılarında ise finansal hizmetlerden bir kısmına erişimi olmayan kişilerin, gıda, barınma, eğitim, iş, sağlık ve sosyal güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını makul düzeyde giderip gideremeyecekleri tartışma konusudur. Gelişmekte olan ülkelerin birçoğunda toplumun yarısından fazlası, bazı bölgelerde ise bu oran %95 civarındadır, kişilerin finansal sistemin dışında oldukları tespit edilmiştir.¹⁴⁵

Günümüzde kişiler hayatları boyunca karşılaşacağı riskleri etkin bir şekilde yönetebilmek için bazı sorumlulukları üstlenmek durumundadır. Finansal kararları doğru alabilen ve finansal hizmet veren kuruluşlarla sağlıklı etkileşim halinde olan kişilerin finansal hedeflerine erişmeleri, ortaya çıkabilecek finansal risklere karşı tedbir almaları, hane halkının refah seviyesinin yükseltilmesi ve ülke ekonomisine katkı sağlanması beklenmektedir. Bu sebeple ülkede finansal erişim oranı arttırılarak kişilerin finansal katılımı ve finansal açıdan tüketicilerin korunmasına yönelik hükümetlerin politika belirlemesi ve bunu uygulamaya koyması gerekmektedir.¹⁴⁶

2014 yılı Haziran ayında Türkiye’de yayınlanan Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planlarına ilişkin Başbakanlık Genelgesi’ne göre “finansal hizmet ve ürünlere erişim; ailelerin ve işletmelerin, mevduat, sigorta, kredi ve ödeme işlemleri gibi finansal hizmet ve ürünlere uygun koşullarda ve yeteri düzeyde erişebilmeleri ve bunları kullanabilmeleri olarak tanımlanmaktadır.”¹⁴⁷

Finansal tüketicinin korunması ile finansal erişim birbiriyle ilişkilendirilen iki kavramdır. Finansal tüketicinin korunması, finansal tüketiciler ile finansal kuruluşlar arasındaki

¹⁴⁵ Işık, s.1.

¹⁴⁶ Hüseyin Aktaş, “**Finansal Yetkinlik**”, Ankara: Gazi Kitabevi, 2015, s.8.

¹⁴⁷ **Resmî Gazete**, “Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”, 3 Ekim 2014, Sayı: 29138.

alışverişin adil koşullar altında yürütülmesini ve buna yönelik altyapının oluşturulmasını kapsar. Bireysel yatırımcılar ile finansal kuruluşlar arasında bilgi asimetrisinin olması sonucunda kişiler riski yönetme konusunda dezavantajlı duruma düşerek güç dengesizliğinin oluşmasına yol açabilecektir. Bu gibi durumları önlemek amacıyla finansal tüketicilerin korunmasına yönelik düzenlemeler yapılmıştır.¹⁴⁸

Gelir dağılımında orta ve alt tabakada yer alan ülke vatandaşlarının finansal ürün ve hizmetlere erişimi, gelişmiş ülke vatandaşlarına göre daha düşüktür. Gelir dağılımında orta ve alt tabakada yer alan kişiler finansal erişim sayesinde finansal okuryazarlık seviyelerini arttırabileceği gibi, harcamalarda kredi kartını dikkatsizce kullanmaları ve aşırıya gitmeleri durumunda ödemelerde meydana gelen güçlülük nedeniyle finansal erişim, finansal okuryazarlık düzeyinin azalmasına yol açabilecektir. Bu sebeple, finansal okuryazarlık seviyesi düşük ve orta olan ülkelerde yapılan anket çalışmalarında finansal erişimin göstergesi olan finansal ürün ve hizmet kullanımının, finansal okuryazarlığın davranışsal ve tutumsal boyutlarıyla ayrı ayrı değerlendirilmesi kararlaştırılmıştır.¹⁴⁹

2.6.1. Finansal Erişim ve Kullanım Göstergeleri

Finansal erişim ile finansal kullanım birbirinden farklı unsurlardır. Finansal hizmetlere ulaşımda, finansal kullanım boyutu gerçekte olanı, finansal erişim boyutu ise potansiyeli gösterir. Farklı değişkenler kullanılarak finansal erişim ve finansal kullanım ölçülmektedir. Finansal erişim göstergesi olarak Dünya Bankası aşağıdaki değişkenlerden yararlanmaktadır:¹⁵⁰

- Şube dağılımı bölgelere göre (coğrafi) : 1.000 km² alana düşen şube sayısı,
- Şube dağılımı kişi başına göre (demografik) : 100.000 kişi başına düşen şube sayısı,
- ATM dağılımı bölgelere göre (coğrafi) : 1.000 km² alana düşen ATM sayısı,

¹⁴⁸ SPK, s.19.

¹⁴⁹ Aktaş, s.27.

¹⁵⁰ Işık, s.12.

- ATM dağılımı kişi başı (demografik) : 100.000 kişi başına düşen ATM sayısı

Finansal erişimin sağlanabilmesi, yukarıdaki değişkenlerin değerlerinin yüksek çıkması sayesinde kolay olmakta ve yeteri kadar şube ve ATM sayısının kişilerin hizmetinde olduğunun göstergesi olmaktadır.

Finansal hizmetlerin kullanım yaygınlığını, kişi başına düşen kredi ve mevduat sayısı göstermektedir. Kredi ve mevduat oranının gelire oranlanması ise finansal hizmetlerin ortalama bir vatandaş tarafından karşılanabilme yeterliliği ve gücünü ortaya koymaktadır. Bu değişkenler, sigorta şirketleri, yatırım bankaları ve posta bankaları gibi diğer finansal kurumları göz ardı edip sadece mevduat bankalarının finansal hizmetlerini içerecek biçimde oluşturulduğundan dolayı bir tarafı eksik olarak düşünülmektedir.¹⁵¹

2.6.2. Finansal Erişimin Önündeki Engeller

Ülkelerdeki sosyal-kültürel veya ekonomik nedenlerden dolayı bazı ekonomik birimler finansal hizmetlere ulaşabildiği halde bu hizmetleri tercih etmeyerek kullanmamışlardır. Yani finansal erişim ile finansal kullanım arasında önemli düzeyde farklar olmaktadır. Bu sebeple finansal erişim ile finansal kullanım kavramları arasındaki farklara dikkat etmek, finansal hizmetlere erişimdeki engelleri ortaya çıkarmak ve bu engellere çözüm yolu bulmak önemlidir.¹⁵²

Kişiler ve işletmelerin finansal hizmetlere erişimi önünde engel olan birçok faktör vardır. 58 ülkede yer alan 193 banka üzerinde inceleme yapılarak en çok kullanılan finansal hizmet olan kredi hizmetleri, ödeme hizmetleri ve mevduat hizmetlere erişimin önünde engel olan faktörleri araştırılmış ve araştırmalar neticesinde finansal erişime engel olan faktörler, bürokrasi, maliyet ve fiziki erişim olmak üzere üç grupta yer almıştır.¹⁵³

¹⁵¹ Işık, s.13.

¹⁵² Işık, s.22.

¹⁵³ Çolak, s.20.

Tablo 3
Finansal Erişimin Önündeki Engeller

Mevduat Hizmetleri	Fiziki Erişim	Mevduat hesabı açılacak noktalar.
	Maliyet	Bir hesap açmak için gerekli minimum bakiyenin kişi başı gelire oranı. Bir hesabın korunması için yapılan masraflar
	Bürokrasi	Bir hesap açtırmak için gerekli evrak sayısı
Kredi Hizmetleri	Fiziki Erişim	Kredi başvurusu yapılabilecek noktalar
	Maliyet	Bireysel veya KOBİ kredisi için gerekli minimum bakiyenin gelire oranı. Bu krediler için yapılan masraflar.
	Bürokrasi	Kredi başvurusunun işlem süresi
Ödeme Hizmetleri	Maliyet	Küçük miktarda bir paranın uluslararası havale masrafı.
		Bankamatik/ATM kullanım masrafları

Kaynak: Thorsten Beck, Asli Demirgüç-Kunt ve Maria Soledad Martinez Peria, “Banking Services for Everyone? Barriers to Bank Access and Use Around The World”, **World Bank Policy Research Working Paper WPS 4079**, Cilt:1, Sayı:1, 2006, s.397-430.

2.6.3. Finansal Erişimin Önündeki Engellerin Kaldırılması ve Finansal Hizmetlere Erişimin Yaygınlaştırılması

Finansal erişimin önündeki engellerin kaldırılması hususunda finansal kurumları denetleyici ve düzenleyici kuruluşların önemli görevleri vardır. Finansal erişimin yaygınlaştırılmasına yönelik uygulanan yöntemler aşağıda belirtilmiştir:¹⁵⁴

¹⁵⁴ Işık, s.1.

- Finansal erişimin artırılmasında teknolojik gelişmelerin önemli faydası olmuştur. Örneğin, bankalara gidilmeden doğrudan internet bankacılığı ile finansal işlemler daha hızlı, güvenli ve kolay yapılabilmektedir.

- Ülkelerin bazılarında ATM'lerin ulaşım araçlarıyla (kamyonet, minibüs gibi) kırsal kesime taşınmasıyla birlikte mobil bankacılık olarak finansal hizmetler sunulmaktadır.

- Ülkelerin bazılarında havale yapma ve döviz bozdurma gibi basit bankacılık hizmetleri market, kafe ve büfe gibi banka olmayan birimler tarafından sağlanmaktadır.

- Günümüzde "Posta Bankaları" uygulamaları dünyanın birçok ülkesinde hizmet vermektedir. Kırsal bölgelere kadar ulaşabilen postahaneler, şube sayısı bakımından oldukça geniş alana hizmet vermektedir. Bu sayede finansal hizmetlerin bazıları bu kuruluşlar vasıtasıyla tüketiciye ulaştırılır.

- Devletlerin, kişilerin hayatlarını kolaylaştıran ev alımına destek olması, çeyiz yardımında bulunması ve bireysel emekliliğin gelişmesi için katkı sağlaması gibi unsurları finansal erişimin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.

- Devlet ödemelerinin büyük bir kısmı teknolojinin gelişmesiyle birlikte elektronik ortamlarda yapılmaktadır. Hatta devlet sigorta ödemesi, vergi iadeleri ve bazı ödemelerin elektronik ortamda yapılması İngiltere ve ABD'de zorunlu hale getirilmiştir. Böylece bankalarda hesabı olmayan kişiler bile mecburen banka hesabı açmak durumunda kalmıştır. Elektronik para transferlerinin bu şekilde gerçekleşmesi devletin sunmuş olduğu hizmet maliyetlerinin aşağı çekilmesini sağlamıştır.

- Ülkemizde maaş ödemelerinin 1 Ocak 2009 tarihinden itibaren banka kanalı ile yapılması zaruri hale getirilmiş ve bu yöntemle kayıt dışılık azaltılmıştır. Bu sayede birçok kişi finansal sisteme giriş yaparak finansal erişim olumlu etkilenmiştir.

- 1 Kasım 2008 tarihinden itibaren kira ödemeleri 500 ₺ ve üzerinde olan kişilerin ödemeyi banka veya postahane aracılığı ile yapmaları zorunlu hale getirilmiştir. Bu uygulama ile çok sayıda kişi finansal sisteme giriş yapmıştır.

- Finansal kurumlar arasındaki rekabet artırılarak finansal erişim yaygınlaştırılabilir. Rekabet ile birlikte hizmet kalitesi artar ve maliyetlerde düşüş meydana gelir. Bu da tüketicilerin finansal piyasalarda işlem yapmasını kolaylaştırır.

- Kişiler, işletmeler ve finansal hizmet sağlayan bankalar arasında bilgi asimetrisi bulunması finansal problemlere neden olmaktadır. Bankalar yeteri kadar bilgi sahibi olmazlarsa

kredi taleplerini geri çevirirler veya kredi maliyetlerini yukarıya doğru çekerler. Devlet, kurmuş olduğu kredi derecelendirme sistemi ile bu gibi sorunların önüne geçmekte ve finansal erişimin önündeki en büyük engellerden birinin ortadan kalkmasına yardımcı olmaktadır.

Kişilerin finansal sisteme kazandırılması için; devlet, sivil toplum kuruluşları ve finansal kuruluşların birlikte hareket ederek, finansal sistem hakkında kişilerin bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Devletin tasarrufu özendirmek amacıyla bireysel emeklilik sistemini zorunlu kılması ve devlet teşviki vermesi gibi uygulamalar finansal sisteme girişleri arttırmaya yönelik olduğu gibi buna benzer uygulama ve kampanyaların sayısı da arttırılmalıdır. Özellikle finansal ürünler hakkında kişilerin fazla bilgisi olmaması ve ürünlere şüpheli bakmaları sisteme girişleri zorlaştırmaktadır. Bu konuda devlet ve özel kuruluşlar tarafından finansal okuryazarlık eğitimleri vererek kişilerin bilinçlenmesi sağlanmalıdır.

2.7. Finansal Tüketicinin Korunması

Finansal ürünleri talep edenler ile arz edenler arasındaki bilgi asimetrisinin ortadan kalkması ve piyasalarda şeffaflığın sağlanması ile finansal tüketicilerin korunması sağlanabilir.

Tüketiciler finansal hizmet ve ürünler hakkında bilgi sahibi olduklarında piyasaya olan güvenleri artar, ürün ve hizmetleri daha bilinçli kullanarak piyasaların daha sağlıklı bir şekilde yürütmesine de yardımcı olurlar. Bu durum piyasaların gelişimi ve istikrarı için büyük öneme sahiptir.¹⁵⁵

Finansal tüketicinin korunması, yatırımcılar, tasarruf sahipleri ve finansal sisteme giriş yapan kişilerin güvenini artırır. Böylece ekonominin gelişmesine katkıda bulunurken şirketlerin daha kolay fon bulmalarını mümkün kılar.

Dünyada birçok ülkede, tüketicilerin daha kaliteli, maliyeti düşük ve standartlara uygun mal ve hizmetleri satın alabilmeleri için yasal mevzuat hazırlanmıştır. İlk olarak 1960 yılında ABD’de siyasi olarak ele alınan “Tüketici Hakkı”, 1968 yılında finansal tüketicilerin korunmasına yönelik ilk yasal düzenleme yapılarak ABD tarafından uygulanmaya başlanmıştır. 1985 yılında Birleşmiş Milletler Tüketici Hakları Bildirgesi oluşturularak finansal tüketicilerin

¹⁵⁵ **Resmî Gazete**, “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları”, 5 Haziran 2014.

korunmasına yönelik ilk küresel düzeyde adım atılmıştır. 1990 yıllarında ise finansal tüketicilerin korunmasına yönelik ülkemizde düzenlemeler gündeme gelmeye başlamıştır. 1995 yılında yürürlüğe giren 4077 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun” kredi kartları, konut ve tüketici kredilerine yönelik mevzuatta bulunan boşluk giderilmeye çalışılmıştır. 6502 sayılı “Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun” 2014 yılının Mayıs ayında yürürlüğe girmiş ve bu kanunla finansal tüketicilerin korunmasına yönelik kararlar alınmıştır. Ayrıca Türk Ticaret Kanunu (TTK), Borçlar Kanunu (BK), Türk Medeni Kanunu (TMK), Türk Ceza Kanunu (TCK) gibi genel kanunlarda da tüketici haklarının korunmasına ilişkin hükümlere değinilmiştir. Özel kanun niteliği bulunan 5411 sayılı Bankacılık Kanunu, 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu, 4054 sayılı Rekabet Kanunu, 6362 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu gibi kanunlar ve ilgili alt düzenlemelerde de konu hakkında düzenlemeler yapılmıştır.¹⁵⁶

Finansal tüketicinin korunması amacı ile kurulmuş herhangi bir idari ve özel yapılanma olmamakla birlikte; bankacılık, sigorta, ödeme sistemleri ve sermaye piyasalarında finansal tüketicinin korunmasına ilişkin fonksiyonel dağılım gözükmektedir. Sermaye Piyasa Kurulu (SPK), Hazine Müsteşarlığı, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB) faaliyet gösterdikleri sektörde finansal tüketicilerin korunmasında yetkili kuruluşlardır. Finansal tüketiciler finansal piyasaların yapısı itibariyle bazı riskler ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Finansal ürün çeşidinin artması, finansal piyasalarda tüketici aleyhine bilgi asimetrisi olması, yapılan sözleşmelerin karmaşık olmasından dolayı tüketicilerin doğru kararlar vermesine yönelik sınırlılıklar oluşmaktadır. Finansal tüketiciler ürünleri almadan önce ürünleri analiz etmekte güçlük yaşamakta ve ürünlerin değerini ve kalitesini tespit etmekte zorluk yaşamaktadırlar. Tüketiciler bu durumun sonucunda risklerle karşı karşıya kalarak yanlış seçimlerde bulunabilmektedirler. Sonuç olarak finansal kuruluşlar lehine oluşan bilgi asimetrisi sebebiyle tüketiciler ile kuruluşlar arasındaki durum mahkemelere kadar taşınabilmektedir. Denetleyici ve düzenleyici kuruluşlar finansal tüketicinin korunmasına yönelik kararlar alsalar

¹⁵⁶ BDDK, “Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi”, 2014. https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0124.pdf (12.04.2019).

da bu olumsuzlukları gidermenin en kolay yolu, tüketicilere finansal eğitim vererek onların finansal ürün ve hizmetler konusunda bilinçli tercihlerde bulunmasını sağlamaktır.¹⁵⁷

¹⁵⁷ BDDK, “Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi”.2014. https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0124.pdf (12.04.2019).

3. İSTANBUL İLİNDE GÖREV YAPAN MUHASEBE VE FİNANSMAN ÖĞRETMENLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ÇALIŞMA

Araştırmanın bu bölümünde; çalışmanın amacı, kapsamı, örneklem seçimi ve verilerin toplanması, varsayımları ve kısıtları, modeli, hipotezleri, yöntemi ve veri toplama araçları, veri analiz teknikleri ile araştırmaya ait bulgular ve yorumları hakkında bilgiler sunulmuştur.

3.1. Araştırmanın Amaç ve Kapsamı

Araştırmanın amacı, İstanbul ilinde “Mesleki, Teknik Anadolu Liselerinde Görev Yapan Muhasebe ve Finansman Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma” yaparak finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek ve çözüm önerileri sunmaktır. Araştırma kapsamında muhasebe ve finansman öğretmenlerinin demografik özellikleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri incelenerek, öğretmenlerin finansal okuryazarlık seviyeleri tespit edilmeye çalışılmış ve bunun neticesinde finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi için öneriler sunulmuştur.

3.2. Örneklem Seçimi ve Verilerin Toplanması

Araştırmanın evrenini, İstanbul Anadolu Yakasında Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yer alan Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde çalışan kadrolu muhasebe ve finansman öğretmenleri oluşturmaktadır. Bu araştırma İstanbul İli Anadolu Yakası’nda muhasebe eğitiminin verildiği, birbirinden farklı, Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde çalışan, muhasebe ve finansman öğretmenlerine yönelik olarak düzenlenmiş olan bir anket aracılığıyla gerçekleştirilmiştir.

İstanbul ili Anadolu yakasında Mesleki ve Teknik Anadolu liselerinde 170 (+- 5) muhasebe ve finansman öğretmeni görev yapmaktadır.¹⁵⁸ 170 muhasebe ve finansman öğretmeni hedef kitle sayısından ulaşılan ve anketi uygulayan 148 muhasebe ve finansman öğretmeni “tesadüfi örnekleme” yoluyla tayin edilmiştir. Bu sayı evrenin ortalama %87’sini

¹⁵⁸ http://mtegm.meb.gov.tr/tr/okullar.asp?PAGE=kurum_detay&konu=kurum_ogretmensayi&kurum_kodu=765516
(20.05.2019)

temsil etmektedir. Araştırmada İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan; Ataşehir, Beykoz, Çekmeköy, Kadıköy, Kartal, Maltepe, Pendik, Sultanbeyli, Tuzla, Ümraniye ve Üsküdar ilçelerindeki 17 okulda görev yapan muhasebe ve finansman öğretmenine erişilmiş ve ortaya çıkan sonuçlar evrenin tamamına genellenmiştir. Anket 22.04.2019-03.05.2019 tarihlerinde, öğretmenlere yüz yüze görüşülerek uygulanmıştır.

3.3. Araştırmanın Varsayımları ve Kısıtları

Anket formu, İstanbul ili Anadolu yakasındaki Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesinde görev yapan muhasebe ve finansman öğretmenlerine uygulanmıştır. Diğer liselerde (Çok Programlı Lise) görev yapan muhasebe ve finansman öğretmenlerine anket uygulanmamıştır. Muhasebe ve finansman öğretmenlerinin ankete doğru cevaplar verdiği ve gönüllülük esasına göre anketi uyguladıkları varsayılmıştır.

Araştırma zaman, maliyet ve kontrol kısıtları sebebiyle 22.04.2019-03.05.2019 tarihlerinde İstanbul ili Anadolu yakasında bulunan ilçelerde yapılmıştır. Araştırmaya başlanmadan önce İstanbul Milli Eğitim Müdürlüğü'nden gerekli izinler alınmıştır.

3.4. Araştırmanın Modeli

Nicel çalışma deseni ile oluşturulan bu araştırmada temel odak olarak betimsel model alınmış "Finansal Okuryazarlık Formu"nun geçerlik ve güvenilirlik düzeyinin belirlenmesi, muhasebe ve finansman öğretmenlerinin demografik verileri ve finansal okuryazarlığın ölçme aracından elde edilen verilerle kıyaslanması ve incelenmesi ön planda tutulmuştur. Araştırmada temele alınan betimsel model araştırılmaya çalışılan problem alanının var olan durumunu ortaya çıkarmayı, problem durumunun kendi yapısı ve koşullarında olduğu gibi üzerinde herhangi bir değişiklik yapmadan çalışmayı amaçlamaktadır. Betimsel modelde yapılan araştırmalar problem alanıyla ilgili araştırmacı tarafından oluşturulan hipotezleri test etmek için örneklemeden veri toplamayı önemser ve söz konusu veriler anket, gözlem, görüşme, anket formu gibi bireyi tanıma teknikleri aracılığıyla olur.

3.5. Araştırma Hipotezleri

Çalışmada “Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Ve Mesleki Ve Teknik Anadolu Liselerinde Görev Yapan Muhasebe Ve Finansman Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma”ya yönelik hipotezler şunlardır:

Hipotez 1

H₀ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri bakımından cinsiyet durumuna göre anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri bakımından cinsiyet durumuna göre anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 2

H₀ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin yaş gruplarına göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur

H₁ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin yaş gruplarına göre finansal okuryazarlık düzeylerinin en az biri farklıdır.

Hipotez 3

H₀ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin eğitim düzeylerine göre finansal okuryazarlık düzeyleri göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin eğitim düzeylerine göre finansal okuryazarlık düzeylerinin en az biri farklıdır.

Hipotez 4

H₀ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri bakımından medeni durumuna göre anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri bakımından medeni durumuna göre anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 5

H₀ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin ailedeki kişi sayısına göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin ailedeki kişi sayısına göre finansal okuryazarlık düzeylerinin en az biri farklıdır.

Hipotez 6

H₀ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin hane halkı gelirine göre finansal okuryazarlık düzeyleri göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin hane halkı gelirine göre finansal okuryazarlık düzeylerinin en az biri farklıdır.

Hipotez 7

H₀ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri bakımından mesleki kıdemine göre anlamlı bir ilişki yoktur.

H₁ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri bakımından mesleki kıdemine göre anlamlı bir ilişki vardır.

Hipotez 8

H₀ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin okuldaki görevine göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁ : Finansal okuryazarlık anketine katılan İstanbul ili Anadolu yakasındaki Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin okuldaki görevine göre finansal okuryazarlık düzeylerinin en az biri farklıdır.

3.6. Araştırmanın Yöntemi ve Veri Toplama Araçları

Araştırma sürecinde araştırmacı tarafından örneklem grubuna yönelik olarak önce kişisel bilgilerle ilgili bilgi toplanmıştır. Daha sonra ise araştırmacı tarafından geliştirilen ve finansal okuryazarlık bilgisinin tespitine yönelik olarak hazırlanan “Finansal Okuryazarlık Formu” uygulanmıştır.

Araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgilerde; cinsiyet, yaş, medeni durum, evinizde kaç kişinin yaşadığı, gelir durumu, eğitim düzeyi, mesleki kıdem ve okuldaki göreve yönelik bilgi alınması hedeflenmiştir.

Araştırmacı tarafından geliştirilen “Finansal Okuryazarlık Formu” hazırlanma sürecinde detaylı bir alan yazın taraması ve pratikte olan alan araştırması çalışması yapılmıştır. Yerli ve yabancı alan yazından elde edilen bilgiler bir araya getirilerek anket formu için gerekli olan madde havuzu hazırlanmıştır. Alan yazın ve saha araştırmaları ile beraber konu alanı ile

ilgili yapılmış diğer çalışmalardan da yararlanılarak oluşan havuza farklı maddeler eklenmiştir. Bunun sonucunda 38 soruluk bir anket formu halinde son biçimi verilmiştir.

Araştırmacı tarafından hazırlanan anket formu *Beşli Likert Tipi* olup örneklem grubundan; anket formundaki maddelerden kendilerine uygun olan; 1 (Kesinlikle Katılıyorum), 2 (Katılıyorum), 3 (Kararsızım), 4 (Katılmıyorum) ve 5 (Kesinlikle Katılmıyorum) seçeneklerinden birini işaretlemeleri istenmiştir. Beşli Likert Tipi sorulara, ayrıca 5 tane çoktan seçmeli soru eklenmiş ve doğru olan şıkkın işaretlenmesi istenmiştir.

3.7. Araştırmanın İşlem Yolu ve Araştırmada Kullanılan Veri Analizi Teknikleri

Araştırmacı tarafından ilgili makamlardan izinlerin alınması süreci tamamlanmasından sonra araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi toplama formu ve “Finansal Okuryazarlık Formu” yüz yüze 148 kişiye ulaşılarak yapılmaya çalışılmıştır. Uygulama sürecinde başlamadan önce araştırmacı tarafından örneklem grubuna gerekli açıklamalar yapılmıştır.

Örneklem grubundan sağlanan veriler çalışmacı tarafından toplanmış ardından uygun kodlamalar yapılarak SPSS 16.00 Windows paket programına aktarılmış ve analiz süreci başlamıştır. Araştırmacı tarafından geliştirilmeye çalışılan anket formunun faktör yapısını belirlemek yani alt boyutlarını tespit etmek için açıklayıcı faktör analizi çalışması yapılmış ve analiz sonunda faktör yükü .30’un altında olanlar anket formundan çıkarılmıştır. Formun güvenilirlik çalışmaları kapsamında eş değer yarılar (paralel) yöntemi ve iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Muhasebe ve Finansman öğretmenlerinden alınan bilgiler doğrultusunda parametrik ölçümlerde “*t*” testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (One Way Anova) testi kullanılmıştır.

3.7.1. Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları

3.7.1.1. Geçerlik Çalışmaları

“Finansal Okuryazarlık Formu” geçerlik çalışmaları yapı ve görünüş geçerliği başlıkları olmak üzere iki farklı alt başlıkta üzerinde durulmuştur.

***Yapı Geçerliği**

“Finansal Okuryazarlık Formu”nun yapı geçerliği çalışmalarında faktör analizi yoluyla veriler analiz edilmeye, çözümlene yapılmaya başlanmıştır. Faktör Analizi çalışmalarında, kendi arasında ilişkisi bulunan birden çok soru maddesi bir araya toplanır ve bunlar uygun başlıklar altında adlandırılarak boyut veya faktör olarak nitelendirilir. Faktör analizi bunları bulmaya çalışan çok içerikli bir istatistiksel çalışmaları kapsamaktadır. Faktör analizi iki farklı yolla yapılmakta olup bunlardan ilki olan açımlayıcı faktör analizinde değişkenler arasındaki ilişkilerden yararlanılarak faktör yapısı elde edilmeye çalışılır. Doğrulamalı faktör analizi çalışmalarında araştırmacı tarafından oluşturulan kuram veya hipotez analiz edilir. Bu çalışma kapsamında açımlayıcı faktör analizi ile anket formunun toplam puanı ile maddeler arasındaki ilişki yani korelasyon katsayısına bakılmıştır.

“Finansal Okuryazarlık Formu”nun Açımlayıcı faktör analizinde (AFA) verilerin faktör çözümlenmesine uygun olup olmadığını belirlemek amacıyla KMO (Kaiser-Meyer-Olkin) ve Barlett Testleri uygulanmıştır. Anket formunun genel olarak KMO değeri ,833 bulunmuş, bu değer 1.00 yakın ve .60 dan yüksek olduğu için istenilen kriterlere uygun olduğu tespit edilmiştir (sig. ,000).

Açımlayıcı faktör analizi ile elde edilen değerlere göre tek boyutlu bir yapı olduğu görülmüştür.

Tablo 4

“Finansal Okuryazarlık Formu” Faktör Analizi Bilgileri ve Faktör Yükleri

Madde No	Toplam Puan	Faktör Yüğü ,30 Altında Olanlar
m25	,727	
m29	,724	
m30	,721	
m26	,698	
m31	,678	
m21	,664	
m32	,654	
m16	,616	

m20	,611	
m24	,610	
m35	,601	
m4	,587	
m19	,574	
m28	,567	
m27	,506	
m12	,485	
m14	,481	
m33	,476	
m2	,469	
m5	,447	
m36	,442	
m3	,438	
m34	,426	
m18	,424	
m7	,395	
m9	,389	
m8	,383	
m17	,376	
m38	,364	
m13	,357	
m6	,346	
m1	,322	
m15	,321	
m23		,105
m37		,077
m10		,030
m11		,022
m22		,001

Açıklanan Toplam Varyans:% 47,247

Araştırmacı tarafından geliştirilen "Finansal Okuryazarlık Formu"nun tek boyutlu bir yapıya sahip olan anket formunun madde faktör yükleri ,321 ile ,727 arasında değişmektedir.

Araştırmacı tarafından elde edilen faktör analizi ile yapı geçerliği değerlerine göre anket formunda bulunan 38 maddenin 5 tanesi maddesi faktör yükü 0,30'un altında olmasından dolayı anketten çıkarılmıştır. Bu sonuçlar odağında ankette yer alan toplam madde sayısı 33 olarak belirlenmiştir.

***Görünüş Geçerliği**

"Finansal Okuryazarlık Formu" ile ilgili olarak görünüş geçerliliği ile ilgili çalışma sürecinde literatür noktasında belli yeterlik düzeyine ulaşmış, deneyimi ve birikimi olan uzmanlar ile sahada çalışan uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Anket formu maddeleri istatistiksel olarak gerekli çalışmaların tamamlanmasının ardından (faktör analizi, faktör yükleri ve güvenilirlik katsayıları) alan uzmanları ile görüşülmüş ve maddelerin görünüş (yüz) itibari ile ölçülmek istenen unsuru ölçüp ölçmediği tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan çalışmalar neticesinde uzman görüşleri ile faktör altında toplanan maddelerin uygun olarak dağıldığı ve görünüş geçerliğini sağladığı konusunda tespiti ulaşılmıştır.

3.7.1.2. Güvenirlik Çalışmaları

Anket formunun güvenilirlik hesaplaması yapılırken sırayla önce Test Yarılama (Eş Değer Yarılar) yöntemine ve ardından Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. Maddelerin analiz süreci için faktör analizine göre anketten atılan 5 madde sonucu oluşan 33 maddelik yeni anket formunun düzeltilmiş madde test korelasyon değerleri hesaplanmıştır

Tablo 5

“Finansal Okuryazarlık Formu” Düzeltilmiş Madde test Korelasyon Katsayıları

Madde no:	R	Madde no:	r	Madde no:	r
m1	,316	m14	,573	m27	,457
m2	,476	m15	,325	m28	,505
m3	,447	m16	,614	m29	,655
m4	,621	m17	,382	m30	,640
m5	,539	m18	,499	m31	,581
m6	,392	m19	,542	m32	,565
m7	,497	m20	,565	m33	,452
m8	,490	m21	,646	m34	,396
m9	,409	m24	,566	m35	,493
m12	,579	m25	,658	m36	,409
m13	,382	m26	,618	m38	,349

Tablo 5’te yapılan faktör analizi sonucu anket formundan atılan maddelerden sonra geriye kalan maddeler ile formun tamamından alınan puanlar arasında korelasyon katsayısına yer verilmiştir. Görüldüğü üzere maddelerden alınan puanlar ile forumdan alınan toplam puanlar arasında pozitif yönde korelasyon vardır. Yani forumdan alınan toplam puan arttıkça maddeden alınan puanlar da artmaktadır.

Test Yarılama (Eş Değer Yarılar) Güvenilirliği

“Finansal Okuryazarlık Formu”nun güvenilirlik düzeyini belirlemek amacıyla ilk önce test yarılama yöntemi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklem grubu kapsamında yer alan Muhasebe ve Finansman öğretmenlerine yönelik olarak araştırmacı tarafından oluşturulan “Finansal Okuryazarlık Formu” uygulanmış uygulamalar sonucunda faktör yükü noktasında yeterli şartları oluşturmayan 5 madde atılmış ve en son geriye kalan 33 madde araştırmacı tarafından numaralandırılmıştır. Numaralandırma sonucunda tek sayıların geldiği numaralar ile çift sayıların geldiği numaralardan alınan değerler ayrı ayrı toplanmıştır. Daha sonra araştırmacı

elde edilen iki toplam puan arasındaki korelasyon değerini hesaplamıştır. Aşağıda aritmetik ortalama ve standart sapma değerlerine ilişkin ölçüm sonuçları verilmiştir.

Tablo 6
“Finansal Okuryazarlık Formu” Güvenirlik Çalışması Test Yarılama (Eş Değer Yarılar) Güvenilirliği Uygulama Sonuçları

Uygulama	N	X	S	R
Tek sayılı Eşdeğer verileri	148	67,87	6,89	,887**
Çift sayılı Eşdeğer verileri	148	68,5	7,57	

**p<.00

Tablo 6’da görüldüğü gibi araştırmanın örneklem grubuna yönelik olarak araştırmacı tarafından geliştirilen “Finansal Okuryazarlık Formu” test yarılama yöntemi ile araştırmacı tarafından iki parçaya bölünmüş ve bölünen bu parçalar arasındaki korelasyon katsayısı “,887” olarak bulgulanmıştır. Yani toplam puanlar arasında pozitif yönde ve “+1” yakın bir değer bulgulanmıştır. Test Yarılama (Eş değer Yarılar) güvenilirliği çalışmasında oldukça yüksek sonuç elde edilmiştir.

İç Tutarlılık Güvenilirliği

“Finansal Okuryazarlık Formu” iç tutarlılık katsayıları anket formunun bütünü için (çıkarılan 5 madde sonucunda) ,889 olarak hesaplanmıştır.

Formun Puanlanması ve Yorumlanması

“Finansal Okuryazarlık Formu” 33 maddeden oluşan 5’li likert tipi bir anket formudur. Anket formundan alınabilecek en yüksek puan 165, en düşük puan ise 33’tür. Anket formundan örneklem grubunu oluşturan Muhasebe ve Finansman öğretmenlerinin anket formundan aldıkları puan arttıkça finansal okuryazarlık düzeylerinin düştüğü sonucu elde edilecektir. “Finansal Okuryazarlık Formu” çalışmacı tarafından 3 temel kriterde puansal olarak sınıflandırılmıştır. Eğer ki bir katılımcı anketten 33 – 77 arası puan alıyorsa finansal okuryazarlık düzeyinin yüksek olduğu; 77 – 121 arası puan alıyorsa finansal okuryazarlık

düzeyinin orta olduğu; anketten 121 – 165 arası puan alıyorsa finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olacağı noktasında değerlendirilmektedir.

3.8. Araştırmaya Ait Bulgular ve Yorumları

Çalışmanın bu kısmında anket verilerinin analizi sonucu elde edilen bulgular paylaşılmıştır. Bulgular bölümünün ilk kısmında demografik ve tanımlayıcı sorulara ait betimsel istatistikler, ikinci kısmında ise anket formu betimsel istatistikleri ve normal dağılım istatistikleri sunulmuştur. Anket formu ve alt boyutların normal dağılıma yakın oldukları saptandığından sonraki kısımda belirlenmiş hipotezlerin sınanmasında parametrik test tekniklerinden faydalanılmasına karar verilmiştir. Hipotez testlerinin sınanması esnasında normallik varsayımı ile birlikte aşırı uç değerlerin olmaması ve grup üye sayısının 30'un altında olmaması durumları da göz önünde bulundurulmuştur. İki grup arasındaki düzey farklarının tespiti bağımsız örneklem T-testi ile ikiden fazla grup arasındaki karşılaştırmalar ise Anova Testi ile yapılmıştır. Düzeyler arasındaki ilişkiler anket formunun normal dağılıma uyduğu fakat düzey değeri olarak kullanılan değişkenlerin ordinal türde oldukları göz önünde bulundurularak, Spearman Korelasyon Analizi ile incelenmiştir.

3.8.1. Bağımsız Değişkenlere Ait Bulgular

Araştırmaya İstanbul ili Anadolu yakasında görev yapan 148 muhasebe ve finansman öğretmeni katılmıştır. Araştırmada yer alan öğretmenlerin demografik özelliklerine göre 8 veri (cinsiyet, yaş, medeni durum, evinizde kaç kişinin yaşadığı, gelir durumu, eğitim düzeyi, mesleki kıdem ve okuldaki görevi) incelenmiştir. Demografik özelliklerin analizi kişisel bilgi toplama formu değerlendirilerek betimleyici frekans ve yüzde dağılımları yapılmıştır.

Tablo 7

Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Cinsiyet	Frekans (F)	Yüzde (%)
Kadın	79	53,4
Erkek	69	46,6
Toplam	148	100

Tablo 7’de görüldüğü gibi, örneklem grubunun, 79’u (%53,6) kadın; 69’u (%46,6) erkek olmak üzere toplam 148 (%100) muhasebe ve finansman öğretmeninden oluşmaktadır.

Tablo 8
Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Yaş Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Yaş	Frekans (F)	Yüzde (%)
26-30 Yaş	11	7,4
31-35 Yaş	58	39,2
36-40 Yaş	24	16,2
41 ve Üzeri Yaş	55	37,2
Toplam	148	100

Tablo 8’de belirtildiği gibi, örneklem grubunu oluşturan muhasebe ve finansman öğretmenlerinin 11’i (%7,4) 26-30 yaş grubunda; 58’i (%39,2) 31-35 yaş grubunda; 24’ü (%16,2) 36-40 yaş grubunda; 55’i (%37,2) ise 41 ve üzeri yaş grubunda yer almaktadır.

Tablo 9
Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Medeni Durum	Frekans (F)	Yüzde (%)
Bekâr	32	21,6
Evli	108	73,0
Dul/Boşanmış	8	5,4
Toplam	148	100

Tablo 9’da tespit edildiği gibi, örneklem grubunu oluşturan muhasebe ve finansman öğretmenlerinin 108’i (%73,0) evli; 32’si (%21,6) bekâr; 8’i (%5,4) ise dul/boşanmıştır.

Tablo 10

Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Evde Yaşayan Kişi Sayısı Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Evde Yaşayan Kişi Sayısı	Frekans (F)	Yüzde (%)
1	12	8,1
2	29	19,6
3	51	34,5
4	45	30,4
5 ve Üzeri	11	7,4
Toplam	148	100

Tablo 10’da tespit edildiği gibi, örneklem grubunu oluşturan muhasebe ve finansman öğretmenlerin, 12’si (%8,1) 1; 29’u (%19,6) 2; 51’i (%34,5) 3; 45’i (%30,4) 4; 11’i (%7,4) 5 ve üzeri kişi sayısından oluşmaktadır.

Tablo 11

Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Gelir Ortalaması Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Gelir Ortalaması	Frekans (F)	Yüzde (%)
₺ 4000’den az	1	0,7
₺ 4001 - ₺ 6000 arası	46	31,1
₺ 6001 - ₺ 8000 arası	42	28,4
₺ 8001 ve üzeri	59	39,9
Toplam	148	100

Tablo 11’de tespit edildiği gibi, örneklem grubunu oluşturan muhasebe ve finansman öğretmenlerin, 1’i (%0,7) ₺ 4000’den az; 46’sı (%31,1) ₺ 4001 - ₺ 6000 arası; 42’si (%28,4) ₺ 6001 - ₺ 8000 arası; 59’u (%39,9) ₺ 8001 ve üzeri geliri olan kişi sayısından oluşmaktadır.

Tablo 12
Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Eğitim Düzeyi
Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Eğitim Düzeyi	Frekans (F)	Yüzde (%)
Lisans	115	77,7
Yüksek Lisans	31	20,9
Doktora	2	1,4
Toplam	148	100

Tablo 12’de belirtildiği gibi, örneklem grubunu oluşturan muhasebe ve finansman öğretmenlerinin, eğitim düzeyleri değişkenlerine bakıldığında, 115’i (%77,7) lisans mezunu; 31’i (%20,9) yüksek lisans; 2’si (%1,4) ise doktora mezunudur. Tablodaki duruma bakıldığı zaman öğretmenlerin büyük kısmı lisans mezunu olmakla beraber yüksek lisans bitiren öğretmen sayısının da az olmadığı görülmektedir.

Tablo 13
Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Mesleki Kıdem
Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Meslek Kıdem	Frekans (F)	Yüzde (%)
1-5 Yıl	7	4,7
6-10 Yıl	48	32,4
11-15 Yıl	29	19,6
16 Yıl ve Üzeri	64	43,2
Toplam	148	100

Tablo 13’te belirtildiği gibi, örneklem grubunu temsil eden muhasebe ve finansman öğretmenlerinin, mesleki kıdem değişkenlerine bakıldığında, 7’si (%4,7) 1-5 yıl; 48’i (%32,4) 6-10 yıl; 29’u (%19,6) 11-15 yıl; 64’ü (%43,2) 16 yıl ve üzeri olarak görev yapmaktadırlar.

Tablo 14

Örnekleme Yer Alan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Okuldaki Görevi Değişkeni İçin Frekans ve Yüzde Dağılımları

Okuldaki Görev	Frekans (F)	Yüzde (%)
Öğretmen	137	92,5
Müdür Yardımcısı	9	6,1
Müdür	2	1,4
Toplam	148	100

Tablo14'te görüldüğü gibi, örneklem grubunu oluşturan muhasebe ve finansman öğretmenlerinin, okuldaki görevleri değişkenlerine bakıldığında, 137'si (%92,5) öğretmen; 9'u (%6,1) müdür yardımcısı; 2'si (%1,4) ise müdür olarak görev yapmaktadır.

3.8.2. Finansal Okuryazarlığa Yönelik Bulgular

Araştırmanın bu kısmında araştırmacının yaptığı uygulamalar sonrası örneklem grubundan toplanan verilerin analiz sürecinden geçirilerek oluşturulan hipotezlerin sağlanıp sağlanmadığına yönelik ulaşılan sonuçlara yer verilecektir. Yapılacak veri analizinde demografik bilgiler yani bilgi formundan elde edilen verilerle anket formundan alınan değerler karşılaştırılacak, istatistiksel analiz sonuçları uygun teknikler kullanılarak yansıtılacaktır.

Tablo 15

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

	Cinsiyet	N	X	S	Sd	t	p
Toplam Forum Puanı	Erkek	69	131,49	13,39	146	-,640	,523
	Kadın	79	132,96	14,40			

Tablo 15'de görüldüğü gibi araştırmanın örneklem grubunu oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin cinsiyet değişkenine bağlı olarak N sayıları, ortalamaları, standart sapmaları verilmiş ve “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanlar arasındaki farklılık

cinsiyet değişkenine bağlı olarak “t testi” ile incelenmiştir. Elde edilen sonuçlara göre erkek Muhasebe ve Finansman ğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanların ortalaması 131,49; kadın Muhasebe ve Finansman ğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanların ortalaması 132,96’dır. Bu iki grubun puanları arasındaki farklılık istatistiksel olarak anlamlı değildir ($t_{(146)}=-,640$; $p>0,05$).

Tablo 16

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman ğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

	Yaş	N	Ortalama	Standart Sapma
Genel Toplam Puan	26 - 30 Yaş	11	129,73	15,05
	31 - 35 Yaş	58	131,69	14,74
	36 - 40 Yaş	24	129,54	12,10
	41 ve zeri Yaş	55	134,60	13,51
	Total	148	132,28	13,91

Tablo 17

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman ğretmenlerinin Yaş Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Genel Toplam Puan	Gruplar Arası	567,888	3	189,296	,978	,405
	Grup İçi	27867,754	144	193,526		
	Toplam	28435,642	147			

Tablo 16 ve Tablo 17’de rneklemi oluşturan Muhasebe ve Finansman ğretmenlerinin yaş değişkenine göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Örneklemi oluşturan Muhasebe ve Finansman ğretmenlerinin yaş değişkenine

göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($f_{0,05;3-144;}$,978; $p>0,05$).

Tablo 18

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

	Medeni Durum	N	Ortalama	Standart Sapma
Genel Toplam Puan	Bekâr	32	134,13	14,8
	Evli	108	131,56	13,71
	Dul/Boşanmış	8	134,50	13,35
	Total	148	132,28	13,91

Tablo 19

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Medeni Durum Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Genel Toplam Puan	Gruplar Arası	203,596	2	101,798	,523	,594
	Grup İçi	28232,046	145	194,704		
	Toplam	28435,642	147			

Tablo 18 ve Tablo 19’da örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin medeni durum değişkenine göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin medeni durumuna göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($f_{0,05;2-145;}$,523; $p>0,05$).

Tablo 20

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Evde Yaşayan Kişi Sayısı Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

	Evde Yaşayan Kişi Sayısı	N	Ortalama	Standart Sapma
Genel Toplam Puan	1	12	138,4167	15,97417
	2	29	132,0690	14,44183
	3	51	131,1765	12,80110
	4	45	131,2000	14,09481
	5 ve Üzeri	11	135,6364	14,70560
	Total	148	132,2770	13,90826

Tablo 21

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Evde Yaşayan Kişi Sayısı Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Genel Toplam Puan	Gruplar Arası	691,706	4	172,926	,891	,471
	Grup İçi	27743,936	143	194,014		
	Toplam	28435,642	147			

Tablo 20 ve Tablo 21’de örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin evde yaşayan kişi sayısı değişkenine göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan puanların ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin evde yaşayan kişi sayısına göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($f_{0,05;4-143}; ,891; p>0,05$).

Tablo 22

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Hane Halkı Gelir Ortalaması Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

	Hane Halkı Gelir Ortalaması	N	Ortalama	Standart Sapma
Genel Toplam Puan	₺ 4000'den az	1	136,00	.
	₺ 4001 - ₺ 6000 Arası	46	132,15	13,87
	₺ 6001 - ₺ 8000 Arası	42	131,05	13,49
	₺ 8001 ve Üzeri	59	133,19	14,50
	Total	148	132,28	13,91

Tablo 23

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Hane Halkı Gelir Ortalaması Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Genel Toplam Puan	Gruplar Arası	126,853	3	42,284	,215	,886
	Grup İçi	28308,789	144	196,589		
	Toplam	28435,642	147			

Tablo 22 ve Tablo 23'te örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin hane halkı gelir ortalaması değişkenine göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin hane halkı gelir ortalamasına göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($f_{0,05;3-144};,215; p>0,05$).

Tablo 24

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

	Eğitim Düzeyi	N	Ortalama	Standart Sapma
Genel Toplam Puan	Lisans	115	133,28	14,45
	Yüksek Lisans	31	128,68	11,66
	Doktora	2	130,50	4,95
	Total	148	132,28	13,91

Tablo 25

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Eğitim Düzeyi Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Genel Toplam Puan	Gruplar Arası	523,272	2	261,636	1,359	,260
	Grup İçi	27912,370	145	192,499		
	Toplam	28435,642	147			

Tablo 24 ve Tablo 25’te örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin eğitim düzeyi değişkenine göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin eğitim düzeyine göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($f_{0,05;2-145}:1,359; p>0,05$).

Tablo 26

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

	Mesleki Kıdem	N	Ortalama	Standart Sapma
Genel Toplam Puan	1-5 Yıl	7	137,00	12,87
	6-10 Yıl	48	130,67	15,48
	11-15 Yıl	29	130,55	12,13
	15 Yıl ve Üzeri	64	133,75	13,54
	Total	148	132,28	13,91

Tablo 27

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Mesleki Kıdem Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Genel Toplam Puan	Gruplar Arası	505,803	3	168,601	,869	,459
	Grup İçi	27929,839	144	193,957		
	Toplam	28435,642	147			

Tablo 26 ve Tablo 27’de örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin mesleki kıdem değişkenine göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin mesleki kıdemine göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($f_{0,05;3-144}; ,869; p>0,05$).

Tablo 28

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Okuldaki Görevi Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Ortalamaları, N Sayıları ve Standart Sapmaları

	Okuldaki Görevi	N	Ortalama	Standart Sapma
Genel Toplam Puan	Öğretmen	137	132,33	14,01
	Müdür Yardımcısı	9	131,22	13,55
	Müdür	2	133,50	16,26
	Total	148	132,28	13,91

Tablo 29

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin Okuldaki Görevi Değişkenine Göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan Aldıkları Puanların Değerlendirilmesine İlişkin Varyans Analizi Sonuçları

	Varyansın Kaynağı	Karelerin Toplamı	df	Karelerin Ortalaması	F	p
Genel Toplam Puan	Gruplar Arası	13,367	2	6,684	,034	,966
	Grup İçi	28422,275	145	196,016		
	Toplam	28435,642	147			

Tablo 28 ve Tablo 29’da örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin okuldaki görevi değişkenine göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanların ortalamaları, standart sapmaları ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları gösterilmiştir. Örnekleme oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin okuldaki görevine göre “Finansal Okuryazarlık Formu”ndan aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($f_{0,05;2-145};,034; p>0,05$).

Tablo 30

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda Yer Alan 39. Soruya Verdikleri Yanıtların İncelenmesi

	Cevaplar	N	%	Toplam
39. Soru	₺ 75 000’den fazla	62	41,9	148
	₺ 75 000	54	36,5	
	₺ 75 000’den az	21	14,2	
	Bilmiyorum	11	7,4	

Tablo 30’da Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda yer alan “₺ 50 000 paranız var. Yıllık faiz oranı %10’dur. 5 yıl sonra ne kadar paranız birikir?” sorusuna verdikleri yanıtlar gösterilmiştir. Buna göre ₺ 75.000’den fazla cevabı veren 62 öğretmen varken, ₺ 75.000 cevabı veren 54 öğretmen, ₺ 75.000’den az cevabı veren 21 öğretmen, bilmiyorum cevabı veren 11 öğretmen bulunmaktadır.

Basit Faiz Tutarı = Anapara x Faiz Oranı x Birim Süre şeklinde hesaplanır. Bu hesaplama göre toplam biriken para tutarı ₺ 75 000 olmaktadır ve muhasebe ve finansman öğretmenlerinin 54’ü (%36,5) doğru yanıtı vermiştir.

Tablo 31

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda Yer Alan 40. Soruya Verdikleri Yanıtların İncelenmesi

	Cevaplar	N	%	Toplam
40. Soru	Bugünden fazla	1	,7	148
	Bugünle aynı	3	2,0	
	Bugünden az	136	91,9	
	Bilmiyorum	8	5,4	

Tablo 31’de Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda yer alan “Bugün tasarruflarınıza uygulanan yıllık faiz oranının %20 ve enflasyonun %28 olduğunu farz edin. 1 yıl sonra aynı parayla ne kadarlık alım yapabilirsiniz?” sorusuna verdikleri yanıtlar gösterilmiştir. Buna göre bugünden fazla cevabı

veren 1 öğretmen varken, bugünle aynı cevabı veren 3 öğretmen, bugünden az cevabı veren 136 öğretmen, bilmiyorum cevabı veren 8 öğretmen bulunmaktadır. 40. sorunun doğru cevabı bugünden az olacaktır. Ankete katılan muhasebe ve finansman öğretmenlerinin 136'sı (%91,9) doğru cevabı vermiştir.

Tablo 32

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda Yer Alan 41. Soruya Verdikleri Yanıtların İncelenmesi

	Cevaplar	N	%	Toplam
41. Soru	Elif	127	85,8	148
	Serra	8	5,4	
	İkisi de aynı	2	1,4	
	Bilmiyorum	11	7,4	

Tablo 32’de Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda yer alan “Elif’e bugün ₺ 5.000, Serra’ya da 4 yıl sonra ₺ 5.000 miras kalacağını farz edin. Bu miraslara göre hangisi daha varlıklıdır?” sorusuna verdikleri yanıtlar gösterilmiştir. Buna göre Elif cevabı veren 127 öğretmen varken, Serra cevabı veren 8 öğretmen, ikisi de aynı cevabı veren 2 öğretmen, bilmiyorum cevabı veren 11 öğretmen bulunmaktadır. Sorunun doğru cevabı “Elif” olacaktır. Ankete katılan öğretmenlerin 127’si (%85,8’) doğru cevabı vermiştir.

Tablo 33

Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda Yer Alan 42. Soruya Verdikleri Yanıtların İncelenmesi

	Cevaplar	N	%	Toplam
42. Soru	Mevduat	26	17,6	148
	Tahvil	48	32,4	
	Hisse Senedi	48	32,4	
	Bilmiyorum	26	17,6	

Tablo 33’de **Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda** yer alan **“Uzun bir zaman periyodunu göz önünde bulundurursak örneğin 10 yıl; aşağıdakilerden hangisinin getirisi en yüksek oranlıdır?”** sorusuna verdikleri yanıtlar gösterilmiştir. Buna göre mevduat cevabı veren 26 öğretmen varken, tahvil cevabı veren 48 öğretmen, hisse senedi cevabı veren 48 öğretmen, bilmiyorum cevabı veren 26 öğretmen bulunmaktadır. Sorunun doğru cevabı uzun vadeli yatırım aracı olan tahvildir. Öğretmenlerden 48’i (%32,4) doğru cevabı vermiştir. Soruyu doğru yanıtlayan öğretmen sayısının az olması muhasebe ve finansman öğretmenlerinin yatırım araçları hakkında fazla bilgili olmadıklarını ortaya koymuştur.

Tablo 34
Araştırmaya Katılan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda Yer Alan 43. Soruya Verdikleri Yanıtların İncelenmesi

	Cevaplar	N	%	Toplam
43. Soru	Alıcı ve satıcının karşılaşmasına imkân sağlar	108	73,0	148
	Hisse senedi getirilerini önceden bilmek	11	7,4	
	Hisse senedinin fiyatlarını yükseltmek	11	7,4	
	Bilmiyorum	18	12,2	

Tablo 34’de **Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin “Finansal Okuryazarlık Formu”nda** yer alan **“Aşağıdakilerden hangi seçenek hisse senedi piyasasının fonksiyonunu en iyi şekilde açıklar?”** sorusuna verdikleri yanıtlar gösterilmiştir. Buna göre alıcı ve satıcının karşılaşmasına imkân sağlar cevabı veren 108 öğretmen varken, hisse senedi getirilerini önceden bilmek cevabı veren 11 öğretmen, hisse senedinin fiyatlarını yükseltmek cevabı veren 11 öğretmen, bilmiyorum cevabı veren 18 öğretmen bulunmaktadır. Sorunun doğru cevabı “alıcı ve satıcının karşılaşmasına imkân sağlar” a doğru yanıt veren öğretmen sayısı 108 ve %73,0 oranındadır.

3.9. Araştırmanın Sonuçları

Araştırmaya İstanbul ili Anadolu yakasında görev yapan 148 muhasebe ve finansman öğretmeni katılmıştır. Ankete katılanlar demografik özelliklerine göre; cinsiyet, yaş, medeni durum, hane halkı sayısı, hane halkı geliri, eğitim düzeyi, mesleki kıdemi ve okuldaki görevine

göre 8 unsura göre değerlendirilmiş ve demografik özellikler ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında farklılık olup olmadığı araştırılmıştır. Aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Anketi doldurarak araştırmaya destek olan 148 öğretmenin 69'u erkek, 79'u ise kadındır. Kadın sayısının fazla olmasının sebebi, öğretmenlik mesleğinde kadınların oranının yüksek olmasıdır. Ankete katılan muhasebe ve finansman öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri cinsiyete göre farklılık göstermemektedir.
2. Muhasebe ve finansman öğretmenlerinin yaş ortalaması 31-35 yaş aralığında yoğunlaşmıştır (58 kişi %39). Muhasebe ve finansman öğretmenlerinin yaş gruplarına göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık bulunmamıştır.
3. Medeni duruma göre değerlendirme yapıldığında, anketi uygulayan öğretmenlerin 108'i (%73,0) evlidir. Medeni duruma göre muhasebe ve finansman öğretmenlerinin finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık ortaya çıkmamıştır.
4. Muhasebe ve finansman öğretmenlerinin evde yaşayan kişi sayısına göre yoğunluk 3 kişide (51 %34,5) toplanmıştır. Örneklemi oluşturan Muhasebe ve Finansman Öğretmenlerinin evde yaşayan kişi sayısına göre "Finansal Okuryazarlık Formu"ndan aldıkları puanlar arasındaki farkı belirlemek amacıyla yapılan varyans analizi sonucunda istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır.
5. Hane halkı gelir durumuna göre öğretmenlerin 59'u (%39,9) 8001 ₺ üzeri gelire sahiptir ve yoğunluk burada toplanmıştır. Hane halkı gelir düzeyine göre finansal okuryazarlık düzeyi arasında anlamlı ilişki ortaya çıkmamıştır.
6. Ankete katılan muhasebe ve finansman öğretmenlerinin eğitim düzeyi incelendiğinde yoğunluk 115'i (%77,7) lisans mezununda toplanmıştır. Eğitim düzeyi ile finansal okuryazarlık düzeyi arasında ilişki bulunamamıştır.
7. Araştırmaya katılan muhasebe ve finansman öğretmenleri mesleki kıdem olarak incelendiğinde yoğunluk 16 yıl ve üzerinde (64 kişi %43,2) görülmektedir. Sebebi ise son dönemlerde Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde farklı bölümlerin açılması (pazarlama, büro yönetimi, lojistik gibi) ile muhasebe ve finansman öğretmenine duyulan ihtiyacın azalmasıyla öğretmen atama sayısının düşmesinden kaynaklanmaktadır. Yapılan araştırmada mesleki kıdeme göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında farklılık tespit edilmemiştir.

8. Araştırmaya katılan muhasebe ve finansman öğretmenlerinin 137'si (%92,5) okulda öğretmen olarak görev yaparken çok azı müdür yardımcısı ve müdürlük görevini yerine getirmektedir. Muhasebe ve finansman öğretmenlerinin okuldaki görevine göre finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı fark bulunamamıştır.
9. Anketin 39. maddesinde; “₺ 50 000 paranız var. Yıllık faiz oranı %10'dur. 5 yıl sonra ne kadar paranız birikir?” sorusuna muhasebe ve finansman öğretmenlerinin 54'ü (%36,5) doğru yanıtı verirken 94'ü (%63,5) yanlış cevap vermiştir. Bu sonuca göre ankete katılan öğretmenlerin büyük bölümünün basit faiz hesaplamada güçlük çektiklerini ortaya koymuştur.
10. Anketin 40. maddesinde “Bugün tasarruflarınıza uygulanan yıllık faiz oranının %20 ve enflasyonun %28 olduğunu farz edin. 1 yıl sonra aynı parayla ne kadarlık alım yapabilirsiniz?” sorusuna muhasebe ve finansman öğretmenlerinin 136'sı (%91,9) doğru cevabı verirken 12'si (%8,1) yanlış cevap vermiştir.
11. Anketin 41. maddesinde; “Elife bugün ₺ 5.000, Serra'ya da 4 yıl sonra ₺ 5.000 miras kalacağını farz edin. Bu miraslara göre hangisi daha varlıklıdır?” sorusunun doğru cevabı “Elif'i, öğretmenlerin 127'si (%85,8) doğru cevaplamıştır.
12. Anketin 42. maddesinde; “Uzun bir zaman periyodunu göz önünde bulundurursak örneğin 10 yıl; aşağıdakilerden hangisinin getirisi en yüksek oranlıdır?” sorusuna “tahvil” doğru cevabını veren öğretmen sayısı 48'dir (%32,4). Soruyu doğru yanıtlayan öğretmen sayısının az olması muhasebe ve finansman öğretmenlerinin yatırım araçları hakkında fazla bilgili olmadıklarını ortaya koymuştur.
13. Anketin 43. maddesinde; “Aşağıdakilerden hangi seçenek hisse senedi piyasasının fonksiyonunu en iyi şekilde açıklar?” sorunun doğru cevabı “alıcı ve satıcının karşılaşmasına imkân sağlar” a doğru yanıt veren öğretmen sayısı 108 ve %73,0 oranındadır. Ankete katılan muhasebe ve finansman öğretmenlerinin çoğunluğu doğru cevabı vermiştir.

Araştırma sonucuna göre; Muhasebe ve finansman öğretmenlerinin cinsiyet, yaş, medeni durumu, evde yaşayan kişi sayısı, hane halkı geliri, eğitim düzeyi, mesleki kıdem ve okuldaki görevine göre inceleme yapıldığında finansal okuryazarlık seviyeleri arasında anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

Muhasebe ve finansman öğretmenlerine yöneltilen 1. ve 38. sorular aynı olmasına rağmen verilen cevaplarda farklılık görülmüştür. 1. soruya cevap veren öğretmenlerin 110'u (%74) kendini finansal okuryazar olarak yeterli görürken 38 (%36) öğretmen yetersiz görmüştür. 38. soruda ise 42 (%28) öğretmen kendini finansal okuryazar olarak görürken 106 (%72) öğretmen olumsuz cevap vermiştir. Olumlu cevap veren öğretmen sayısının azalmasının sebebi 1. ile 38. soru arasındaki finansal okuryazarlığın tespitine yönelik soruların öğretmenlerin fikrini değiştirmesinden kaynaklanabilir. Muhasebe ve finansman öğretmenlerinin 78'i (%53) finansal okuryazarlık düzeyinin artması için finansal eğitim talep etmektedirler.

Araştırmanın genel sonucuna göre Muhasebe ve Finansman öğretmenlerinin yeteri düzeyde finansal okuryazar olmadıkları ve finansal eğitim almak istedikleri tespit edilmiştir.

4. SONUÇ

Günümüzde teknolojinin hızlı ilerlemesi, finansal piyasalarda rekabet ve serbestliğin artması, ülkeler arasında yakınlaşma ve bilgiye erişimin hızlı olmasından dolayı kişiler finansal sistemin içerisine girmek zorunda kalmıştır. Finansal sistemin gelişmesiyle finansal ürün ve hizmetlerde çeşitlilik artmış ve bunların sonucunda çeşitli riskler de ortaya çıkmıştır.

Meydana gelen gelişmelere kişiler hazırlıksız yakalanmış ve kişilerin büyük çoğunluğu finansal ürün ve hizmetler hakkında yeteri seviyede bilgi edinememişlerdir. Finansal bilgi eksikliğinden dolayı kişilerin almış oldukları finansal kararlarda başarılı olmaları zorlaşmakta ve büyük risklerle karşı karşıya gelmeleri kaçınılmaz olmaktadır. Bilgi eksikliği kişilerin geleceğe yönelik finansal plan yapmalarını olumsuz olarak etkilemekte ve finansal kararlarını sağlıklı bir şekilde alamamalarına sebep olmaktadır. Bu durum kişilerin refah seviyelerinin düşmesine neden olmaktadır. Finansal ürün ve hizmetlerde doğru tercihte bulunabilme ve kişilerin refah seviyesinin yükseltilmesini sağlamada finansal okuryazarlığın büyük rolü bulunmaktadır.

Finansal okuryazarlık, ülkelerin strateji ve politikalarını etkileyen ve onlara şekil veren bir unsur haline gelmektedir. Dünya Bankası ve OECD gibi uluslararası faaliyet gösteren kuruluşlar, yapmış oldukları araştırmalara göre finansal okuryazarlığın devlet politikası haline gelmesi gerektiğini ortaya koymuştur. Türkiye, bu alanda yapılan araştırmaları dikkate alarak finansal okuryazarlığı eğitim sisteminin içerisinde değerlendirmelidir. Eğitim sistemimizde sadece üniversite veya ortaöğretim düzeyinde değil ilkökul döneminden itibaren kişilerin finansal eğitim almaları sağlanmalıdır. OECD'nin de sık sık dile getirdiği ve vurguladığı küçük yaşta finansal eğitim devletin politikası haline gelerek örgün eğitimin ilk basamağından başlamak üzere diğer kademelerde finansal okuryazarlık zorunlu ders olarak okutulmalıdır.

Son zamanlarda finansal sistem ve ürün çeşitliliğinin artması ve buna paralel olarak risklerin de ortaya çıkmasından dolayı kişilerin sağlıklı karar vermelerini sağlamak amacıyla finansal eğitimler yaygınlaştırılmalıdır. Sadece örgün eğitim gören öğrencilere yönelik değil halkın tamamına finansal eğitimler verilerek kişiler bilinçlendirilmelidir. Finansal okuryazarlık düzeyinin artmasını sağlamak amacıyla kurulan FODER, TEB, HABİTAT vb. kuruluşlar devlet tarafından desteklenmeli ve herkesin finansal eğitim alması sağlanmalıdır. Bu kuruluşlar ile

MEB arasında koordinasyon sağlanarak öğretmenlerin de finansal okuryazarlık düzeylerinin artırılması için finansal eğitim almaları sağlanmalıdır. Finansal eğitim ilk önce öğretmenlere daha sonra öğrenci ve ailelere verilmelidir. Öğretmenlere verilen finansal okuryazarlık eğitimi, öğrencilerin ve ailelerin finansal okuryazarlık düzeyini olumlu yönde etkileyecektir. Özellikle MEB'e bağlı okullarda "Finansal okuryazarlık kulüpleri" açılarak öğrencilerin bilinçlenmesi ve finansal okuryazarlığa olan ilgileri artırılmalıdır.

Finansal okuryazarlığın geliştirilmesinde her türlü fırsat değerlendirilmelidir. Sadece eğitim kurumlarında değil, internet ve medya gibi kitle iletişim araçlarından da yararlanarak finansal eğitimler verilmelidir. Finansal okuryazarlık hakkında farkındalık oluşturup kişiler bilinçlendirilmelidir. Kişilerin de borç edinme, birikim yapma, emeklilik planı yapma ve piyasa dolandırıcılarına karşı kendilerini koruyabilmeleri için finansal eğitimlere katılmaları gerekmektedir.

Ekonomik sisteme katkı sağlamak amacıyla halkın tasarrufa yönelmesine yönelik teşvikler artırılmalıdır. Devlet ve finans kuruluşları tasarrufların finansal sisteme kazandırılması için gerekli tedbirleri alarak finansal piyasalara güven duygusunu kazandırmalı ve yastık altı birikimi ekonomiye kazandırmalıdır. Bu sayede kişilerin ve işletmelerin fon ihtiyaçlarının bir kısmı karşılanırken diğer taraftan da tasarruf sahipleri yastık altı birikimlerini kârlı bir şekilde değerlendirme imkânına kavuşabilecektir.

EKLER

EK 1

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.9448836
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi

14/05/2019

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) 08.04.2019 tarihli ve 7084217 Gelen Evrak No'lu dilekçe.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 07.05.2019 tarihli tutanağı.

Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Dudu TEKTAŞ'ın "Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Görev Yapan Muhasebe ve Finansman Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma" konulu tezi kapsamında, ilimiz Anadolu Yakasında Bulunan Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılmaması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
14/05/2019

Ahmet Hamdi USTA
Vali a.
Vali Yardımcısı

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Binbirdirek M. İnran Öktem Cad.
No:1 Eski Adliye Binası Sultanahmet Fatih/İstanbul
E-Posta: sgb34@meb.gov.tr

A. BALTA VHKİ
Tel: (0 212) 455 04 00-239

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 4f17-4d14-30ac-ba4a-a237 kodu ile teyit edilebilir.

EK 2. ANKET FORMU

Değerli Meslektaşlarım; Bu anket; “**Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Mesleki ve Teknik Anadolu Liselerinde Görev Yapan Muhasebe ve Finansman Öğretmenleri Üzerine Bir Araştırma** ” konusunu araştırmak üzere veri toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Anketi doldururken göstereceğiniz içtenlik ve samimiyet, araştırmanın sağlıklı ve doğru sonuçlar ortaya koymasını sağlayacaktır.

Kişisel bilgiler bölümünde, size uygun olan kutunun içine (X) işareti koyarak cevaplayınız. Finansal okuryazarlık bölümünde ise; 5’li anket formundan kendinize en uygun olan kutunun içine (X) işareti koyarak cevaplayınız. Cevaplamayı yaparken isim ve soy isim yazmaya veya okulunuzun ismini belirtmeye gerek yoktur.

Zamanınızı ayırarak araştırmama katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederim.

Dudu TEKTAŞ

Marmara Üniversitesi SBE Yüksek Lisans Öğrencisi

(dudu28_@hotmail.com)

KİŞİSEL BİLGİLER			
Cinsiyetiniz ☐ Kadın ☐ Erkek	Yaş ☐ 21-25 yaş ☐ 26-30 yaş ☐ 31-35 yaş ☐ 36-40 yaş ☐ 41 ve üzeri yaş	Medeni Durumunuz ☐ Bekâr ☐ Evli ☐ Dul/boşanmış	Evinizde siz de dâhil olmak üzere kaç kişi yaşıyor? ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ 4 ☐ 5 ve üzeri
Hane halkı geliriniz ortalama ne kadardır? ☐ ₺ 4 000 'den az ☐ ₺ 4 001 - ₺ 6000 arası ☐ ₺ 6 001 - ₺ 8 000 ₺ arası ☐ ₺ 8 001 ve üzeri	Eğitim düzeyiniz. ☐ Lisans (Fakülte) ☐ Yüksek Lisans ☐ Doktora	Mesleki kıdeminiz. ☐ 1-5 yıl ☐ 6-10 yıl ☐ 11-15 yıl ☐ 15 yıl ve üzeri	Okuldaki göreviniz? ☐ Öğretmen ☐ Müdür Yardımcısı ☐ Müdür

MESLEKİ, TEKNİK ANADOLU LİSELERİNDE GÖREV YAPAN MUHASEBE VE FİNANSMAN ÖĞRETMENLERİNİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK ANKET SORULARI	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1. Finansal okuryazarlıkta kendimi yeterli görüyorum					
2. Güncel paramı yönetme biçimim geleceğimi etkileyecektir.					
3. Parasal kaynaklarımı etkili şekilde değerlendirmem doğru tercihler yapmamı sağlayacaktır.					
4. Gelecekte ortaya çıkabilecek olası risklere karşı hazırda para bulundururum					
5. Ortaya çıkabilecek olumsuz durumlara karşı kullanabilmek için aylık kazancımın beş katı kadar mali kaynağım bulunmaktadır.					
6. Birikim yaparken veya yatırımda bulunurken paramın belirli bir bölümünü riske atarım.					
7. Finansal ürünleri paramı tasarruf etmek için satın alırım					
8. Paramın zaman değerini korumak için finansal ürünlere yatırım yaparım					
9. Anı yaşarım. Gelecek için kaygılanmıyorum.					
10. Yanımda nakit taşımak yerine (nakitsiz) banka kartı/kredi kartı bulundurmayı tercih ederim.					
11. Nakitsiz (nakit paranın kullanılmadığı) bir toplumda yaşamak isterim.					
12. Tasarruflarımı düzenli olarak yaparım.					
13. Tasarruf yaptığım için bazı lüks şeyleri alabilirim					
14. Uzun vadeli amaçlarımı gerçekleştirmem için düzenli olarak yatırım yaparım.					
15. Gayrimenkule yapılan yatırımları güvenli bulurum.					
16. Aylık harcamalarımı kontrol ederim.					
17. Kişisel harcamalarımı not ederek kontrol ederim.					
18. Harcamalarımı kontrol edebilmek için kendime uzun vadeli hedefler koyarım.					
19. Genel tüketim harcamalarımı gelirimme göre düzenlerim					
20. Aylık yapılan bütçeye uygun hareket ederim					
21. Kredi kartı kullanırken ödeme gücüme göre harcama yaparım					
22. Aylık kazancımın %10'undan fazlasını kredi kartı harcamalarım için kullanırım					
23. Alışverişte kredi kartı kullanmam kolaylık sağlıyor					
24. Faiz ödememek için kredi kartı borçlarımı zamanında öderim.					

25. Olası borç ve hatalardan kaçınmak için kredi kartımı ve faturalarımı kontrol ederim.					
26. Alışverişlerimi taksitlendirme yaparken gelirimi göz önünde bulundururum.					
27. Taksitli alışverişlerimde uygun taksit seçeneklerini değerlendiririm					
28. Taksitli alışverişlerimde taksit sayısını karşılaştırırım.					
29. Ürünleri satın almadan önce dikkatlice düşünürüm					
30. Yüksek tutarlı satın alımlardan önce mali durumumu analiz ederim.					
31. Alışveriş yaparken fiyat karşılaştırması yaparım.					
32. Tüketeceğim ürüne karar verirken fiyat-fayda ilişkisini göz önünde bulundururum					
33. Bir ürünün fiyatı aşırı yükselmişse yerine aynı faydayı sağlayan daha ucuz ürün tercih ederim.					
34. Ürünleri alırken marka değil kalitesine dikkat ederim.					
35. Faturalarımı düzenli öderim.					
36. Almış olduğum ürün ve hizmetlerin fatura, fiş ve garanti belgelerini saklarım					
37. Finansal okuryazarlık için uzman kişilerden eğitim almak isterim.					
38. Kendimi finansal okuryazar olarak görüyorum					
39. . ₺ 50 000 paranız var. Yıllık faiz oranı %10'dur. 5 yıl sonra ne kadar paranız birikir? ☐ ₺ 75 000 den fazla ☐ ₺ 75 000 ☐ ₺ 75 000den az ☐ Bilmiyorum					
40. Bugün tasarruflarınıza uygulanan yıllık faiz oranının %20 ve enflasyonun %28 olduğunu farz edin. 1 yıl sonra aynı parayla ne kadarlık alım yapabilirsiniz. ☐ Bugünden fazla ☐ Bugünle aynı ☐ Bugünden az ☐ Bilmiyorum					
41. Elife bugün ₺ 5.000, Serra'ya da 4 yıl sonra ₺ 5.000 miras kalacağını farz edin. Bu miraslara göre hangisi daha varlıklıdır. ☐ Elif ☐ Serra ☐ İkisi de aynı ☐ Bilmiyorum					
42. Uzun bir zaman periyodunu göz önünde bulundurursak örneğin 10 yıl; aşağıdakilerden hangisinin getirisi en yüksek oranlıdır? ☐ Mevduat ☐ Tahvil ☐ Hisse senedi ☐ Bilmiyorum					
43. Aşağıdakilerden hangi seçenek hisse senedi piyasasının fonksiyonunu en iyi şekilde açıklar.					

- Alıcı ve Satıcının karşılaşmasına imkân sağlar
- Hisse senedi getirilerini önceden bilmek
- Hisse senedinin fiyatlarını yükseltmek
- Bilmiyorum

KAYNAKÇA

Kitaplar

Afşar, Muharrem, Bilge Kağan Özdemir ve Bengül Gülümser Arslan. **Para Teorisi**. 1. Baskı, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2012.

Aktaş, Hüseyin. **Finansal Yetkinlik**. Ankara: Gazi Kitabevi, 2015.

Alkin, Erdoğan, Kemal Yıldırım ve Mustafa Özer. **İktisada Giriş**. 3. Baskı, Eskişehir: T.C. Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2005.

Altıntaş, Kadir Murat. **Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi**. İstanbul: Sigorta Araştırma ve İnceme Yayınları;14, 2008.

Aydın, Nurhan, Mehmet Şen ve Niyazi Berk. **Finansal Yönetim 1**. 3. Baskı. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2014.

Dağlı, Hüseyin. **Finansal Yönetim**. 5. Baskı, Trabzon: Derya Kitabevi, 2007.

Daniell, Mark Haynes ve Karin Sixl-Daniell, **Wealth Wisdom For Everyone : An Easy-To-Use Guide To Personal Financial Planning And Wealth Creation**. World Scientific Publishing, USA, 2006.

Demirci, Rasih, Rauf Arıkan ve Burhan Erdoğan. **Genel Ekonomi**. 3. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2001.

Gökmen, Habil. **Finansal Okuryazarlık**. 1. Baskı. İstanbul: Hiperlink Yayınevi, 2012.

Hayta, Ateş Bayazıt. **Aile Finans Sistemi İlişkileri**. Ankara: Gazi Kitabevi, 2011.

Hung, Angela A., Andrew M. Parker ve Joanne K. Yoong. **Defining and Measuring Financial Literacy**. WR-708, 2009.

Işık, İhsan. **Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim**. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, 2011.

Madura, Jeff. **Financial Markets and Institutions**. 9. Baskı, South-Western Cengage Learning, 2010.

MEB. **Aile ve Tüketici Hizmetleri**. Ankara, 2011.

Mucuk, İsmet. **Modern İşletmecilik**. 16. Basım, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2008.

OECD, **Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies**. Paris:OECD Publishing, 2005.

Özgen, Hüseyin ve Azmi Yalçın. **Temel İşletmecilik Bilgisi**. 5. Baskı, İstanbul: Nobel Yayın, 2006.

Paramasivan, C. ve T. Subramanian. **Financial Management**. New Age International Publishers, Delhi, India, 2009.

Parasız, İlker. **Para Banka ve Finansal Piyasalar**. 7. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları, 2001.

Pompian, Michael M. **Wiley Finance: Behavioral Finance And Investor Types : Managing Behavior To Make Better Investment Decisions**. 1. Baskı. Usa: Wiley Publishing, 2012.

Stovall, Jim ve Tim Maurer. **The Ultimate Financial Plan: Balancing Your Money And Life**. John Wiley And Sons Inc., New Jersey, 2011.

TCMB. **Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim**, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası Yayınları, 2011.

Temizel, Fatih. **Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık**. 1. Baskı. İstanbul: Beta Yayınevi, 2010.

Tuncer, Selahattin. **Türkiye’de Sermaye Piyasası, Teori Uygulama**. 1. Baskı, İstanbul: Okay Yayın Dağıtım, 1985.

Turgut, Hakan. **Parasal Zekâ**. 2. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları, 2006.

Sürekli Yayınlar

Alkaya, Aylin ve İbrahim Yağlı. “Finansal Okuryazarlık-Finansal Bilgi, Davranış Ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama”, **Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi**. Cilt.8 Sayı:40, 2015, ss.585-598.

Beck, Thorsten ve diğerleri, “Banking Services for Everyone? Barriers to Bank Access and Use Around The World”, **World Bank Policy Research Working Paper WPS 4079**, Cilt:1, Sayı:1, 2006, ss.397-430.

Bernheim, B. Douglas. “Financial Illiteracy, Education, And Retirement Saving, Living With Defined Contribution Pensions”, **The Pension Research Council Wharton School Pension Research Council**, University Of Pennsylvania, 1998, ss. 38–68.

Borodich, Sergey. ve diğerleri. “Comparative Analysis of the Levels of Financial Literacy among Students in the U.S, Belarus, and Japan”, **Journal of Economics and Economic Education Research**. Cilt:11, Sayı:3, 2010, ss.71-86.

Dániel Béres ve Katalin Huzdik. “Financial Literacy And Macro-Economics”, **Public Finance Quarterly**. Cilt:57, Sayı:3, 2012, ss. 298-312.

Delavande, Adeline, Susann Rohwedder ve Robert Willis. “Preparation For Retirement, Financial Literacy And Cognitive Resources”, **Michigan Retirement Research Center Working Paper**, No. 2008, ss.2-50.

Finra Investor Education Foundation, “Financial Capability in the United States: National Survey”, **Executive Summary**. 2009, ss.5-23.

Gerek, Sevgi ve Adile Aşkım Kurt. “Ekonomi Okuryazarlığı Ölçeğinin Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması”, **Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. Cilt:30, Sayı.1, 2011, ss.59-73.

Güler, Emine ve Hakan Tunahan. “Finansal Okuryazarlık: Hanehalkı Üzerine Bir Araştırma”, **Sakarya Üniversitesi İşletme Bilimi Dergisi**. Cilt: 5, Sayı: 3, 2017, ss.79-104.

Hogart, Jeanne M. ve Marianne A. Hilgert. “Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey on Financial Literacy”, **Consumer Interest Annual**. Cilt:48, 2002, ss.1-7.

Karabacak, Serkan. “Yönetim Kurulları ve Finansal Okuryazarlık”, **Kurumsal Yönetim Dergisi, TKYD Yayını**. Sayı 19, 2013, ss.46-48.

Kılıç, Yunus ve diğerleri “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, **Muhasebe ve Finansman Dergisi**. Sayı:66, 2015, ss.129-150.

Kurudayıoğlu, Mehmet ve Sait Tüzel. “21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi”, **Türklük Bilimi Araştırmaları**. Cilt:15, Sayı:28, 2010, ss.283-298.

Lerman, Robert I. ve Elizabeth Bell. “Financial Literacy Strategies: Where Do We Go From Here?”, **Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief**, 2006, ss.1-20.

Loibl Căzilia ve Tahira K. Hira. “Self-Directed Financial Learning and Financial Satisfaction”, **Journal of Financial Counseling and Planning**. Cilt:16, Sayı:1, 2005, ss.11-21.

Lusardi, Annamaria, Mitchell, Olivia S. Mitchell ve Vilsa Curto. “Financial Literacy Among The Young”, **Journal Of Consumer Affairs**, Cilt.44, No. 2, 2010, ss.358–380.

Lusardi, Annamaria ve Olivia S. Mitchell. “Financial Literacy and Retirement Preparedness: Evidence and Implications for Financial Education”, **Business Economics**, 2007, ss.35-44.

Lusardi, Annamaria. “Financial Literacy: An Essential Tool for Informed Consumer Choice”, **Joint Center for Housing Studies Harvard University**. 2008, ss.1-29.

Mason, Arolyne LJ ve Richard MS Wilson. “Conceptualising Financial Literacy”, **Loughborough University Business School Research Series**. 2000, ss.3-40.

Murphy, John L. “Psychosocial Factors and Financial Literacy”, **Social Security Bulletin**. Cilt:73, Sayı:1, 2013, ss.73-81.

Nelson, Candace ve Angela Wambugu. “Financial Education in Kenya”, **Scoping Exercise Report**. 2008, ss.2-20.

Oanea Dumitru-Cristian ve Adina Dornean. “Defining and Measuring Financial Literacy, New Evidence From Romanian’ Students of the Master Finance”, **Scientific Annals of the “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași Economic Sciences**. Cilt:59, Sayı:2, 2012, ss.113-129.

Şamiloğlu, Famil ve diğerleri. “Finansal Okuryazarlık Araştırması: Erciyes Üniversitesi Öğrencileri Üzerinde Bir Uygulama”, **Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi**. 2016, Sayı:16, ss.308-316.

Temizel, Fatih ve Fatih Bayram. “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, **Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**. Cilt:12, Sayı: 1, 2011, ss.73-85.

Uzun, Emin ve diğerleri. “İşletme Başarısında Finansal Planlama ve Yeniliklerin Rolü”, **Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**. Cilt. 10 Sayı.2, 2003, ss.63-73.

Williams, Albert A. ve diğerleri. “Financial Literacy Characteristics Of Chapter 13 Debtors”, **International Journal Of Business, Accounting and Finance**. Cilt:6, Sayı:1, 2012, ss.142-155.

Yusuf, Kaderli. “Seçilmiş Ülke Örnekleriyle Finansal Okuryazarlığın Önemi ve Tasarruflar Üzerindeki Etkileri”, **Leges Hukuk Dergisi**. Sayı: 7, 2016, ss.92-125.

Gazeteler

Resmi Gazete, “Finansal Tüketicilerden Alınacak Ücretlere İlişkin Usûl ve Esaslar Hakkında Yönetmelik”, 3 Ekim 2014, Sayı: 29138

Resmî Gazete, “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları”, 5 Haziran 2014. Sayı: 29021.

Kongrede Sunulan Yayınlar ve Raporlar

Angelo Capuano ve Ian Ramsay. “What Causes Suboptimal Financial Behavior? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioral Economics”, **The University of Melbourne Research Report (Legal Studies Research Paper No: 540)**. 2011, ss.35-36.

BDDK, “Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planı Arka Plan Belgesi”, 2014. https://www.bddk.org.tr/ContentBddk/dokuman/mevzuat_0124.pdf (12.04.2019).

Ersin Özince, “Finansal Sektör Uluslararası Gelişmeler Ve Türkiye Deneyimi”, **12.Dünya Muhasebe Tarihçileri Kongresi**, TBB, İstanbul, 20-24 Temmuz 2008, ss.26.

Mustafa Özçam, “Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler”, **Sermaye Piyasası Araştırma Raporu**, Ankara, 2006, ss.2.

President’s Advisory Council on Financial Literacy, **2008 Annual Report to the President Executive Summary**, Ocak, 2008, ss.36-37.

SPK, “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları”, 2014, ss.53. <http://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1076> (28.04.2019).

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, “**Finansal Okuryazarlık: Bireysel ve Toplumsal Faydaları**”, Aralık 2017, Sayı:48. ss.2-6.

İnternet Kaynakları

Finansal Farkındalık Nedir?, <http://www.ekodialog.com/Konular/finansal-farkindalik-nedir.html> (02.04.2019).

http://mtegm.meb.gov.tr/tr/okullar.asp?PAGE=kurum_detay&konu=kurum_ogretmensayi&kurum_kodu=765516 (20.05.2019).

<https://habitatdernegi.org/haber/py-finansal-okuryazarlik-seminerleri.html/> (16.04.2019).

<https://habitatdernegi.org/habitat-hakkinda/> (16.04.2019).

<https://www.fo-der.org/foder-hakkinda/> (14.042019).

<https://www.treasury.gov/about/organizational-structure/Pages/default.aspx> (05.03.2019).

Nergiz, Alper. “Finansal Okuryazarlık”, *Turcomoney Dergisi*, 2012, <https://www.turcomoney.com/finansal-okur-yazarlik.html> (01.03.2019).

OECD, “Financial Education and The Crisis Policy Paper And Guidance”. 2009, <https://www.oecd.org/finance/financial-education/50264221.pdf> (04/04/2019).

OECD, “Recommendation On Principles And Good Practices For Financial Education And Awareness, Recommendation Of The Council, Directorate For Financial And Enterprise Affairs”. 2005, <https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/35108560.pdf> (10.04.2019).

OECD/INFE, “Toolkit For Measuring Financial Literacy And Financial Inclusion”. Fransa, Mart, 2015, https://www.oecd.org/daf/fin/financial-education/2015_OECD_INFE_Toolkit_Measuring_Financial_Literacy.pdf (03.04.2019).

TEB, “Türkiye’de Finansal Erişim ve Okuryazarlık”. 2014. https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/foe_endeks_rapor_2014.pdf (15.04.2019).

Vahdettin Ertaş, -SPK Başkanı- “Finansal Okuryazarlık Toplantısı” konulu görüşme. İstanbul: 31 Ocak 2013. <http://www.spk.gov.tr/Duyuru/Goster/20130201/1> (03.04.2019).